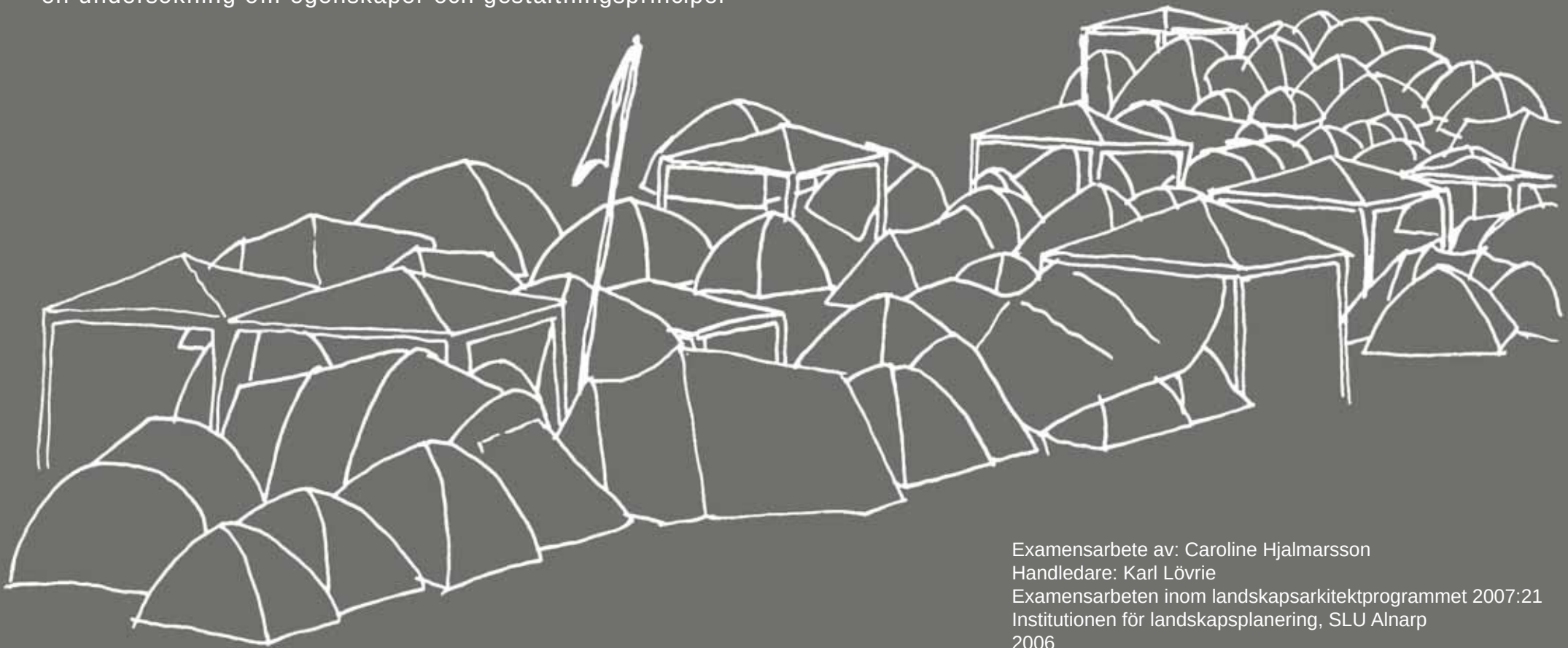

gestaltning av tillfälliga städer

en undersökning om egenskaper och gestaltungsprinciper

Examensarbete av: Caroline Hjalmarsson
Handledare: Karl Lövrie
Examensarbeten inom landskapsarkitekturprogrammet 2007:21
Institutionen för landskapsplanering, SLU Alnarp
2006

gestaltning av tillfälliga städer

en undersökning om egenskaper och gestaltungsprinciper

Ett examensarbete av: Caroline Hjalmarsson
Handledare: Karl Lövré
Institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp

© Caroline Hjalmarsson, 2006

Gestaltning av tillgängliga städer - en undersökning om egenskaper och gestaltningsprinciper
Designing temporary cities - a study of characteristics and design principles

Handledare:	Karl Lövvie
Examinator:	Gunilla Lindholm
Opponent:	Caroline Gyllemark
Grafisk form:	Caroline Hjalmarsson
Kartor:	Kartor är gjorda av författaren med underlag från respektive källa.
Tryck:	KFS i Lund AB, Lund
Tryckår:	2007
Nyckelord:	tillfälliga städer, gestaltning, planering, marknad, festival, stadsplanering

Innehållet får inte kopieras eller spridas.

FÖRORD

Detta examensarbete är gjort under 2006, inom ramen för landskapsarkitektutbildningen vid Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU. Arbetet motsvarar 20 poäng/30 ECTS.

TACK

Jag vill tacka de människor som på olika sätt bidragit till mitt arbete.

Karl Lövrie för handledning, engagemang och konstruktiv kritik.

Anders Strandh, Stina Junerup, Lin Thorsell och Jes Vagnby för medverkande i intervjuer, underlag och inblicken jag fått i platserna.

Jennie Persson för genomläsning, konstruktiv kritik och stort stöd i skrivandets fas.

Arbetskamrater på SWECO FFNS för engagemang och uppmuntran under arbetets gång.

Familj och vänner för stöd och uppmuntran under arbetets gång.

Malmö, december 2006

Caroline Hjalmarsson

SAMMANFATTNING

Gestaltning av tillfälliga städer är en undersökning av fem tillfälliga städers gestaltning och fysiska planering. Syftet var att resonera kring och uppmärksamma vad som är viktigt att tänka på i gestaltningen av utemiljön i tillfälliga städer för att skapa en så bra miljö för besökaren som möjligt.

De fem städerna jag valde är bland de mest kända i Skandinavien, och de representerar olika sorters tillfälliga städer. Detta var ett medvetet val för att få en bred fördelning och därmed en god överblick över hur planeringen generellt ser ut. Undersökningen av dem har skett genom intervjuer med de ansvariga för gestaltningen och/eller planeringen för respektive stad. I min undersökning har jag kommit fram till att det finns många likheter i tankarna bakom dem, trots att de är ganska olika. En av dem främsta likheterna är tanken att människor ska kunna träffas och lära känna varandra, men för att uppnå detta har man arbetat på olika sätt och mer eller mindre genom att använda sig av stadens utformning och gestaltning.

Min slutsats i arbetet är att stadens struktur, identitet och innehåll är det viktigaste att tänka på, och det är här de främsta likheterna mellan städerna jag undersökt finns. Även om man arbetar utifrån olika syften, har man gjort det efter samma principer. T.ex. genom att framhäva stråk och mötesplatser, att betona saker och aktiviteter som sker i staden och att skapa olika rum och upplevelser.

I arbetet har jag använt mig av olika teorier inom stadsplanering och etnologi. Framförallt visade sig teorierna inom stadsplanering vara mer aktuella för tillfälliga städer än jag tidigare trott. Många av stadsplaneringsteorierna är användbara och bra att tillämpa på tillfälliga städer, men det finns även andra saker som är bra att använda sig av när det är just tillfälligt. Tillfälliga städer kan t.ex. erbjuda större möjligheter för experimentering och kräver inte samma hållbarhet på material och struktur. Det är det som kan göra att en tillfällig stad känns mer speciell, mer exklusiv och mer kreativ.

ABSTRACT

Designing temporary cities is a study of the design and physical planning of five temporary cities. The purpose was to discuss and note the important questions to be considered, when designing the outdoor environment in temporary cities to create as good an environment for the visitor as possible.

The five cities I have chosen are among the most famous ones in Scandinavia, and they represent different kinds of temporary cities. This was a deliberate choice to achieve diverse research material, and with that a broad view of what the planning stage generally looks like. Study of the cities has been done through interviews with the people responsible for the design and/or physical planning of each city. In my study, I have come to the conclusion that there are several similarities in the thoughts behind them, even though they are quite different. One of the foremost similarities is the ambition that people should meet and get to know each other. To achieve this they have worked in different ways, and to a greater or lesser extent the planning and design tools.

My conclusion in this thesis is that the structure, the identity and the substance of the city, are most important to think about, and that is where the foremost similarities between the cities I have studied can be found. Even though they are working on the basis of different purposes, they have done it according to the same principles. For example, by bringing out the paths and nodes, by accentuating events and activities that occur in the city and creating different rooms and experiences.

In the thesis I have applied different theories of city planning and ethnology. Above all, the theories of city planning turned out to be more applicable to temporary cities than I earlier thought. Many of the theories of city planning are applicable to temporary cities, but useful reference material is not restricted only to this area. Temporary cities can for example offer possibilities for experimenting and don't require the same sustainability of materials and structure. That is what makes a temporary city feel more special, more exclusive and more creative.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INTRODUKTION	11	O-RINGEN	37	5. ANALYSER AV FEM TILLFÄLLIGA STÄDER	77
BAKGRUND	12	Bakgrund	38	ANALYS KIVIKS MARKNAD	79
MÅL OCH SYFTE	12	Gestaltning	40	ANALYS MALMÖFESTIVALEN	85
FRÅGESTÄLLNING	12	ROSKILDEFESTIVALEN	47	ANALYS O-RINGEN	91
AVGRÄNSNINGAR OCH DEFINITIONER	12	Bakgrund	48	ANALYS ROSKILDEFESTIVALEN	97
METOD	13	Gestaltning	52	ANALYS VINTERLAND	105
2. HISTORISKA NEDSLAG	15	VINTERLAND	59	REFLEKTIONER KRING ANALYSERNA	110
REFLEKTIONER KRING HISTORIEN	18	Bakgrund	60	6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	111
3. FEM TILLFÄLLIGA STÄDER	19	Gestaltning	62	EGNA REFLEKTIONER	118
KIVIKS MARKNAD	21	4. FYRA INTRESSANTA TEORIER	65	7. REFERENSER	119
Bakgrund	22	HANDLINGAR OCH BETEENDEN PÅ FESTIVAL	67		
Gestaltning	25	KONTRASTER, PLATSER OCH INNEHÅLL	69		
MALMÖFESTIVALEN	29	SAMBAND MELLAN FORM OCH DESS VÄRDE	71		
Bakgrund	30	RUM, PLATS OCH IDENTITET	73		
Gestaltning	33				

1

introduktion

BAKGRUND

Det finns en omfattande debatt kring skillnaden mellan "place and space", mellan platstagande och ytor i dagens landskapsforskning. Den franska antropologen Marc Augé kallar det skillnad mellan platser och icke-platser. För Augé handlar platser om historia och identitet, medan icke-platser är hypermodernitetens transitzoner – från motorvägar till väntsalar, som är karakteriserade av ensamhet, anonymitet, det tillfälliga, det kortvariga (Lövgren, 1997).

Innebär detta att tillfälliga städer saknar historia och identitet då de är tillfälliga och kortvariga? Är tillfälliga städer icke-platser, eller är de trots deras tillfällighet och kortvarighet platser med både historia och identitet?

En artikel som publicerades i Arkitekten i augusti 2005 väckte mitt intresse för tillfälliga städer. Artikeln hette *Plug-in-City med tält och bajamaja* och handlade om den fysiska planeringen och identitetsutvecklingen på Roskildefestivalen. En kort tid efter artikeln publicerades läste jag kursen *Design som handling* (5 p, SLU, Alnarp) och inom kursen gjorde jag en vidare undersökning av artikeln och fenomenet "tillfälliga städer" i sig. Detta ledde till ett ökat intresse för ämnet och är anledningen till att jag vill fortsätta undersöka detta fenomen i mitt examensarbete.

Jag ser tillfälliga städer som ett allt mer förekommande fenomen idag. Det finns många olika tillfälliga städer som byggs upp som stora nöjes- och intressearrangemang såsom festivaler, tävlingar, marknader, scoutträffar, livespel etc. Men det finns också de som byggs upp för behövande människor i katastrofdrabbade områden, som t.ex. flyktingläger i krigsdrabbade områden eller läger i

naturkatastrofområden. Med andra ord finns det en mångfald av tillfälliga städer.

Enligt en beräkning från Kommunförbundet har var tredje svensk kommun idag någon form av (musik)festival. En viktig ingrediens i profileringen och markandsföringen är det folkliga och den kulturella mångfalden där det ska finnas något för alla. Förutom att antalet stads- och musikfestivaler generellt ökar visar rockfestivaler samtidigt på en förändrad efterfrågan, där traditionella former och platser för nöjesutbudet inte längre tilltalar alla ungdomar. På så sätt har olika typer av nöjesarrangemang och andra arrangörer fått ett ökat utrymme och genomslag (Bjällesjö, 1999).

Inom stadsplanering och landskapsarkitektur är det mycket lite forskning och litteratur som behandlar ämnet. Detta trots att det idag allt oftare utvecklas nya tillfälliga städer och att det visat sig vara en hel del arkitekter och landskapsarkitekter som arbetar med dessa städer. Då det blir allt fler tillfälliga städer och att fler arbetar med dem, finns det troligen ett behov av forskning inom ämnet.

Turister uppfattas i regel som människor som fysiskt reser bort, kulturellt träder in i andra roller än sina normala och socialt integrerar med människor som de annars aldrig skulle komma i kontakt med. Som en del av detta brukar upplevelsen av åtskiljande vanligen innefatta en sammansmältning av rum och kultur. Genom att resa bort uppfattar vi att vi själva träder in i eller kommer i kontakt med en annan, annorlunda kultur som är förbunden med den plats vi besöker (O'Dell, 1999).

Innebär detta att även besökare i tillfälliga städer träder in i andra roller och att det skapas ett speciellt band mellan besökarna och den tillfälliga staden? Om det skapas ett band, har det då något med den tillfälliga stadens gestaltning att göra?

MÅL OCH SYFTE

Syftet med examensarbetet är att uppmärksamma vad som kan vara viktigt att tänka på när man jobbar med gestaltningen av utemiljöer i tillfälliga städer och att detta ska kunna leda till vidare forskning inom ämnet. Syftet är även att kunna inspirera andra människor till att arbeta med tillfälliga städer och andra tillfälliga fenomen.

Målet med arbetet är att, utifrån undersökningar av fem tillfälliga städer och med hjälp av teorierna jag läst, komma fram till aspekter som kan vara bra att tänka på när man arbetar med gestaltning av tillfälliga städer.

Resultatet av arbetet redovisas i denna rapport.

FRÅGESTÄLLNING

Problemformulering: Hur kan man gestalta tillfälliga städer för att skapa en så bra miljö för besökaren som möjligt?

För att kunna svara på denna problemformulering har jag tagit hjälp av följande delfrågor:

- Varför ska man gestalta utemiljön i tillfällig stad?
- Vad är det viktigaste i gestaltandet i en tillfällig stad?
- Kan en besökare påverka en tillfällig stads karaktär?
- Hur mycket av den tillfälliga stadens karaktär styrs av arrangören?
- Hur pass användbara är stadsplaneringsteorier när det handlar om tillfälliga städer?

AVGRÄNSNINGAR OCH DEFINITIONER

I detta arbete menar jag att tillfälliga städer är städer som byggs upp för en kortare tid, och därefter rivs ner. Tiden för städerna kan variera från någon dag till någon månad.

I ett tidigt skede insåg jag att det finns många olika sorters tillfälliga städer och därför har jag gjort en uppdelning enligt följande:

- 1 årligen återkommande stad på samma öppna plats med/utan boende
- 2 årligen återkommande stad på samma plats, i en befintlig stadsmiljö
- 3 årligen återkommande stad på varierande plats från år till år med/utan boende

I detta arbete har jag valt att studera och analysera gestaltningen av Kiviks marknad (kategori 1 utan boende), Malmöfestivalen (kategori 2), O-ringen (kategori 3 med boende), Roskildefestivalen (kategori 1 med boende) samt Vinterland (kategori 2).

I samband med Kiviks marknad finns det en camping för besökare och knallar, men då de flesta av besökarna inte bor på campingen utan bara besöker marknaden under dagen menar jag i detta arbete att det är en tillfällig stad utan boende.

Den geografiska avgränsningen (där Malmö och Öresundregionen främst utgör mitt arbetsområde) har gjorts dels med tanke på att jag är bosatt i Malmö och då har lättare att träffa de som arbetat med gestaltningen av de olika fenomenen jag valt ut, dels för att de "största" fenomen som årligen återkommer på samma plats inom de olika kategorierna är samlade i Öresundsregionen (Malmö, Roskilde och Kivik).

METOD

Arbetet utgörs dels av empiriska material sammanställt framförallt utifrån intervjuer, och dels av litteraturstudier.

Jag påbörjade arbetet i februari 2006 genom att söka litteratur på flera bibliotek. Efter att ha läst igenom flera mer eller mindre relevanta böcker inom ämnet valde jag ut de jag fann mest relevanta och sammanfattade dem. Den sammanfattade litteraturen behandlar främst stadsplanering men även etnologi.

Efter att jag läst igenom litteraturen och blivit påläst inom ämnet, genomförde jag mina intervjuer. Anledningen till att jag valde att använda mig av intervjuer är för att respondenterna har erfarenheter av att arbeta med gestaltning av tillfälliga städer. Erfarenheten de har går inte att hitta i någon litteratur. Intervjuerna var öppna, och gav respondenten möjlighet att tänka och svara fritt, utan att känna sig begränsad av på förhand formulerade frågor.

Alla respondenter jag kontaktade valde att medverka i undersökningen. Intervjuerna genomfördes i april 2006. Vid tre tillfällen innebar det en intervju ansikte mot ansikte och vid ett tillfälle har telefonintervju genomförts. Den senare har gjorts då geografiskt avstånd gjort ett möte svårt. Alla intervjuer har spelats in på band, med respondenternas godkännande.

I juli 2006 besökte jag Roskildefestivalen och inventerade fenomenet på plats. Även Malmöfestivalen inventerades på plats i augusti 2006. De andra tre fenomenen har inte besökts under arbetets gång, däremot har jag besökt dem tidigare. Även om det var väldigt länge sedan jag besökte dessa, minns jag fortfarande de samlade upplevelserna. Därför ser jag det inte som något problem att jag inte besökt alla fenomen under arbetets gång.

Eftersom det var första gången jag var på Roskildefestivalen kändes det besöket viktigt för att bättre förstå Jes Vagnbys tankar om festivalens gestaltning. Att jag även besökte Malmöfestivalen kom naturligt då jag bor i Malmö. Annars har intervjuerna och informationen jag fått om de tillfälliga städerna, tillsammans med mina egna erfarenheter och upplevelser, varit tillräckligt talande för de olika städerna att jag inte känt något behov av att undersöka alla under arbetets gång.

Efter sammanställning av intervjuer och teorier analyserade jag de tillfälliga städerna utifrån tankar och teorier i litteraturen. Analyserna användes för att hitta de saker som jag ansåg vara av stor vikt i gestaltandet av tillfälliga städer, och det ledde till mina slutsatser i diskussionen.

2

historiska nedslag

Detta avsnitt är historiskt inriktat för att ge en insikt i tillfälliga städers utveckling. Det finns ingen direkt nedskriven litteratur om tillfälliga städers framväxt, men genom olika böcker har jag hittat olika händelser i historien som kan ha påverkat framväxten av tillfälliga städer. Även om de olika tillfälliga städerna har en historia kan kopplingen mellan dem vara svag.

Människans första tillfälliga boende sträcker sig långt tillbaka i historien, till dess början skulle man kunna säga.

Äldsta tillfälliga städerna från jägarstenåldern

De äldsta spåren av människor i Skandinavien återfinns i södra Skandinavien och sträcker sig bakåt till ca 10 000 f.Kr. De första "skandinaverna" var renjägare. Säkerligen tillhörde de samma kringströvande jägargrupper som samtidigt fanns i norra Tyskland. De boplatser som återfunnits har varit befolkade under korta men återkommande perioder (Lindström, 2004).

Jägar- och samlarfolket vandrade från plats till plats på jakt efter föda. De återvände med jämna mellanrum till de platser, där förfäder låg begravda eller där man offrade till gudarna och utförde jakt- och fruktbarhetsriter. Med tiden utvecklades begravningsplatser och offerplatser till fasta mötesplatser, marknader, kultplatser (Ventura, 1986).

Att försörja sig på detta sätt kallas ofta jägarstenåldern och sträcker sig från ca 12 000-4 000 f.Kr. (Almquist, 1994).

Jägar- och samlarfolk i nutid

Genom att studera jägar- och samlarfolk i vår tid, i bl.a. Stillahavsregionen och i Afrika, vågar etnologer och arkeologer gissa sig till hur våra egna förfäder levde. Tre-sex familjer levde i en grupp, en flock. Ett tiotal sådana grupper i samma område bildade en stam med liknande kläder, ceremonier och begravningsritualer (Lindqvist, 2002).

Romerska militärläger

Äldre romerska militärläger kan ses som en tidig planering av tillfälliga städer. Militärlägrens ordinarie plan är välkänd, *cardo* och *decumanus* korsar mellan fyra portar som står i en regelbunden kvadrat. Dessa läger kunde slängas upp för en natts stopp och ändå tjäna för layouten för en permanent stad. Planen ligger bakom layouten för många europeiska städers centrum (Lynch, 1981).

Turism - en form av tillgälligt boende

Resande och semestrande är något som de flesta sysslar med någon gång då och då, men det är inget som kommer naturligt till oss. Denna turism har en historia.

Först var många former av turism en verksamhet för ett privilegierat fåtal. I det avseendet har olika eliter deltagit i organiserade former av fritidsresande ända sedan romarrikets dagar. Pilgrimsresorna under tidig medeltid gjorde att resandet kom att etableras på ett nytt sätt. Efterhand som allt fler människor for till ett fåtal utvalda destinationer, etablerades igenkännbara resvägar där resenärerna lättare kunde skaffa sig både kost och logi. När *le Grand Tour* utvecklats en helt egen, väl upptrampad resväg blev den allt tillgängligare för mer välbärgade människor ur medelklassen, särskilt mot 1700-talets slut. Men när nya grupper kom in i bilden började resan få en annan innebörd, dvs. *le Grand Tour* blev mer än bara en religiös upplevelse, eller ett medel för att möta andra sätt att leva (O'Dell, 1999).

Marknaders historia under medeltiden

Marknader har funnits sedan långt tillbaka i tiden. Under medeltiden var de ofta knutna till kyrkliga högtider, vilket gjorde det lättare för folk att komma ihåg tidpunkten. Man försökte dirigera marknaderna till städer och tätorter, men det var en stark tradition och vissa rena landsortsmarknader fick vara kvar. Marknaderna gav en viss service, när folk hade svårt att komma till städerna kom köpmännen till bygden istället. På så sätt kunde marknaderna också ersätta tinget, för kronans män kunde komma till tal med befolkningen på marknaderna. Marknadsterminerna var väl inrutade med hänsyn till jordbrukets rytm, vid vårbruk och skörd var det olämpligt med marknader (Nilsson, 1978).

Man skilde på två slags marknader, fria och enskilda. De fria marknaderna stod i princip öppna för vem som helst, både inländska och utländska köpmän och menig allmoge. De enskilda marknaderna var mest till för den egna staden och den omgivande bygden. Dessa hölls ofta varje vecka och blev på så sätt upphov till städernas torghandel (Nilsson, 1978).

Flyktingläger

Sedan första världskriget har det funnits flyktingorganisationer för att samordna lösningar på flyktingproblem. De bygger upp flyktingläger som en provisorisk lösning för att ge människor på flykt tak över huvudet i väntan på att kunna återvända eller bli placerade i ett annat land. Förhållandena i flyktingläger kan variera från största misär till

någorlunda acceptabla förhållanden, och de kan vara antingen öppna eller slutna. I vissa konfliktområden finns flyktingläger utspridda över stora arealer med totalt sett miljoner människor, medan andra är koncentrerade till små ytor. Vissa läger avvecklas snabbt medan andra blir mer permanenta anläggningar. Många flyktingar föds och dör i läger, och många tvingas stanna i decennier därför att de varken kan återvända hem eller bli placerade i ett annat land (NE, 1991).

Framväxten av rockfestivaler

I slutet av 1970-talet och början av 1980-talet bildades en mängd s.k. alternativa rock- och kulturföreningar. Deras målsättning var att verka som kulturella innovatörer snarare än kommersiella entreprenörer. I många fall arbetade de framförallt för att erövra en rumslighet i form av ett Musikens Hus där man kunde iscensätta sin musik och verksamhet. Genom att själva skapa alternativ till de kanaler musikföreningar vanligtvis var utlämnade till, öppnade man för andra typer av nöjesarrangemang. Här har rockfestivaler varit den mest uppmärksammade och framgångsrika uttrycksform, inte minst medialt och publikmässigt (Bjällesjö, 1999).

REFLEKTIONER KRING HISTORIEN

Den historia som jag hittat kring ämnet sträcker sig över en mycket lång tid. Som tidigare nämndes så kan kopplingen vara svag mellan de olika händelserna, eller så finns det ingen koppling alls. Dessa tillfälliga städer har olika karaktärer och syften, men likheten finns i att alla ofta hanterade många människor på samma begränsade plats.

fem tillfälliga städer

I denna del av arbetet går jag igenom fem olika tillfälliga städer. Varje tillfällig stad är uppdelad i två delar där första delen består av den tillfälliga stadens bakgrund, historia och allmän information. Andra delen behandlar informationen som kom fram i samband med intervjuerna.

Undersökningen är indelad efter de fem tillfälliga städerna:

Kiviks marknad

Malmöfestivalen

O-ringen

Roskildefestivalen

Vinterland

kiviks marknad

KIVIKS MARKNADS BAKGRUND

Avsnittet är baserat på *Kiviks marknad* (Nilsson, 1978).

Kultplats

Troligen har Kivik en gång i tiden varit en kultplats, Kungagraven från äldre bronsåldern ger stöd åt den teorin då bilder på kistans väggar visar någon form av offerhandlingar. Söder om Kungagraven finns ett gravfält med husgrunder som anses ha varit offerplatser. Troligen hölls de ursprungliga marknaderna här. Offertradition gick igen i bygden under kristen tid, då man enligt Olofsbilden i den närbelägna S:t Olofs kyrka offrade i källan intill kyrkan. Det är möjligt att Kiviks marknad under en tid flyttades till S:t Olof, då marknader flyttades från hedniska kultplatser till nya kristna platser.

Hansatiden

Marknaden kan ha återuppstått under Hansatiden när lübeckarna dels köpte sill som saltades ner på platsen och dels bedrev öppen handel på Kiviks gator med bl.a. salt från Lüneberger Heide. Det lübska ölet och det glödgade vinet spelade antagligen också en roll. Det uppfördes även ett speciellt lübeckkapell. Kiviks marknads lübecktradition skiljer den från övriga marknader.

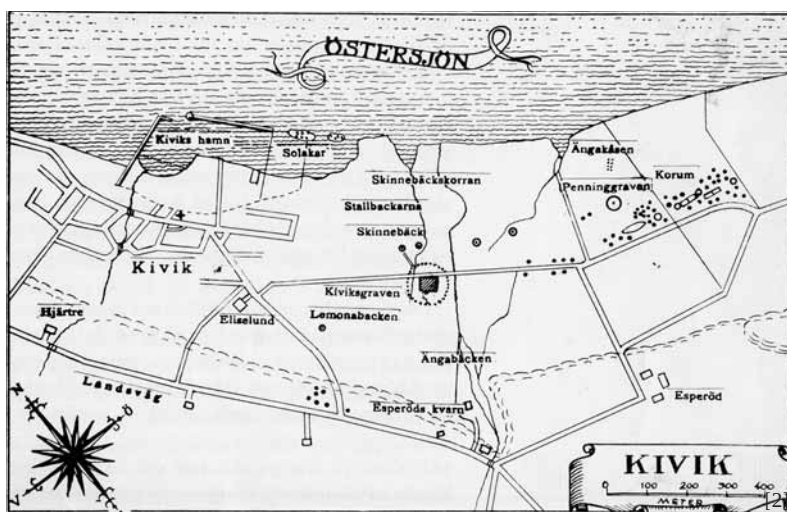
När Hansans och fiskets storhetstid var förbi kom inte Kivik i skuggan. Bl.a. blev det uppskeppningshamnen för Skånes största industri på 1600- och 1700-talen, Alunbruket i Andrarum. Samtidigt blomstrade marknaden. Bara ett fåtal gånger p.g.a. starka skäl har markanden ställts in. Det hände under ett par nödår på Karl XII:s tid på 1710-talet och när koleran härjade runt Ystad 1853. Under andra världskriget blev det uppehåll mellan 1940-44.

Marknadens flytt

Så småningom flyttade Kiviks marknad från Kiviks gator till en öppen plats i samhällets norra del. Platsen blev för trång och marknaden flyttades till strandheden mellan Kivik och grannsamhället Vitemölla. Kronobönderna i Hjälmared by begärde att få sina ägor i ett skifte "skilt från frälset". Frälset var Torups sätesgård som tillhörde Christinehofs fideikommiss och som delade fiskelägets mark med bönderna i Hjälmared. Söder om Vitemölla avstyckades sex tunnland mark till "marknadsplats vid Vitemölla läge". Marknaden flyttades från Kivik i dåvarande Södra Mellby kommun till Vitemölla i Vitaby, men namnet Kiviks marknad behölls. Så småningom blev även den platsen för trång och marknaden flyttade till det nuvarande marknadsfältet.

Marknadsplatsen går i arv

Marknaden omfattar idag femton hektar, är omkring en kilometer långt och hälften så brett. 1881 förvärvades området av två åbor i Hjälmared, Arvid Persson och Ola Olsson. De köpte det av greve Thom Piper. Det är ett hedområde med mager sandmark som bara är lämpat som betesmark. Men idag gör marknaden den jorden till Skånes förmodligen mest givande. Marknadsplatsen har gått i arv och Alfred Arvidsson och Per Olsson blev riksbekanta som marknadsföreståndare, de organiserade marknaden, arrenderade ut ståndplatserna och gick omkring med väskor på magen och samlade in avgifterna. Tredje generationen arrenderar ut området till andra personer, som i sin tur räknas som marknadsföreståndare och hyr ut platserna.

Kartan visar den gamla kultplatsen som troligen också var marknadsplats

Bestämmelser och lagar

Kiviks marknad hade tenderat att svälla ut och pågå i flera dagar, därför utfärdade landshövdinge-ämbetet stränga bestämmelser för marknaden 1747. Försäljare som hade stånd eller tält släpptes in på marknadsområdet först klockan tolv dagen innan. De som packade upp sina varor på marken fick komma in klockan sex på kvällen, smides- och trävaruhandlare klockan nio och övriga vid midnatt. Kroghållning fick finnas på marknadsdagen från solens uppgång till dess nedgång. Under natten fick inga ljus tändas i tälten och försäljare och krögare beordrades att hålla sina tjänare och arbetare inne i tälten för att förebygga superi, slagsmål och annan oordning. Marknaden hölls ursprungligen i augusti men det visade sig inte vara den idealiska månaden eftersom det var tiden för höbärgning och rågskörd. 1865 gjorde man därför en framställning till kommerskollegium om ändrat datum till omkring den 24 juli. Den beviljades och från 1866 är juli marknads månaden. Kronolänsmannen,

Bild från marknaden 1908

socknarnas fjärdingsmän och ett antal förordnade ordningsvakter ansvarade för upprätthållande av lag och ordning på marknaden. Numera sköts bevakningen på marknaden av cirka 120 poliser med helikoptrar, bilar, motorcyklar, hästar, hundar, walkie-talkies etc.

Tradition

Idag är marknaden i stort sett bara en uppföljning av en månghundraårig tradition, en folkfest i viss mån anpassad "i tiden". Tivolianordningar har funnits i alla tider, och alltså går talesättet att på Kiviks marknad kan man sälja allt! Men en gång i tiden var marknaden ett evenemang av stora mått. Där träffade man folk, vänner och bekanta, och där fick man en fläkt av den stora världen. Där förlovade man sig och satte bo och där gjorde man de årliga storinköpen för hemmen, allt från de minsta till de största sakerna.

Bild från marknaden 1934

Rationell indelning av området

Sedan gammalt har marknaden en rationell indelning. En tredjedel är avsatt för parkering och camping och de återstående två tredjedelarna upptar ett slöj område, ett "egna ståndsområde", tolv ståndrader, omfattande ca 500 stånd, och slutligen nöjesfältet. Nöjesfältet har alltid varit en viktig del av Kiviks marknad.

Marknaden förr och idag

Till viss del skiljer sig dagens marknad väsentligt från gångna tiders. Kreatursmarknadens tid är sedan länge förbi. Under 1970-talet gjordes det främst affärer med begagnade bilar och motorcyklar. Hästskjutsarna längs alla tillfartsvägar har ersatts av enorma kolonner av bilar som sedan radas upp på parkeringsplatserna. Det finns fruktodlare intill marknadsplatsen som grävt upp sina fruktträd och istället gjort parkeringsplatser, vilket lär vara mer lönande.

Bilar i tiotusentals rinner till längs alla vägar och förvandlar marknadsfältet till en enorm parkeringsplats

Handeln är i stort sett densamma som förr, även om den inte längre fyller någon egentlig uppgift. Folket kommer ändå till marknaden och affärerna går bra. Detta märks genom att samma affärsmän återkommer år efter år. Färdvägarna till forntida samlingsplatser följde inte nutida normer. Kivik, som ligger vid Hanöbuktens djupaste inskränning, har aldrig varit någon knutpunkt för vägar, men det är beläget mellan de forna städerna Åhus och Vå i norr och Simrishamn i söder, och det ligger vid kusten. Längre var vattenvägarna de bäst framkomliga. Även om Kiviks marknad i almanackan var angiven som kreatursmarknad var den övriga handeln vid mitten av 1800-talet minst lika betydande. Innan det fanns handlande i varje by var man tvungen att ta sig till närmsta stad. Men under marknaden flyttade staden för ett par dagar ut på landet. Handlande och hantverkare från Skånes alla städer möttes upp. Från Blekingestäderna kom båtar med marknadsfolk.

Piraten

1920-talet var de stora cirkusarnas tid, då kunde tre till fyra storsirkusar eller menagerier mötas upp samtidigt på marknaden. Piraten gav nytt liv till marknaden i sin ”Bombi Bitt”. När boken kom ut 1932 hade marknaden en nedgångsperiod, men sen kom folk åter i massor för att uppleva något äventyrligt och genuint. Inte ens krigsårens uppehåll tog död på marknaden. Istället blev det förnyat liv när ransoneringarna tog slut och bilismen tog ny fart. Fortfarande kommer folk från hela landet för att uppleva vad de tror är Piratens marknad. Visserligen misstar de sig, men ändå återkommer de och nya tusental med dem.

Ny epok för Kiviks marknad

1954 började en ny epok i Kiviks marknads historia. Då arrenderade markägarna ut marknaden till kommunalkamreren i Kivik Carl-Axel Sjöberg och hans fru Gertrud och byggmästare Carl Liljedahl i S:t Olof. Därmed rationaliserades marknaden. Fru Sjöberg skötte uthyrningen av platser och stånd till de cirka tusen försäljarna. Liljedahls byggnadsfirma ansvarade för det rent praktiska och reste långa rader av tältskelett. En hel del lämnades sen ut på entreprenad såsom glass- och korvförsäljning, renhållning etc. Polisen brukade uppskatta antal besökare till cirka 150 000 för båda dagarna, förmarknaden och själva marknadsdagen. Man tar ingen entré till själva fältet, så man har ingen egentlig kontroll. På själva marknadsfältet parkerar cirka 10 000 bilar, men därtill kommer ett stort antal privata parkeringsplatser och grannsamhällen som är fullpackade med bilar dessa dagar.

KIVIKS MARKNADS GESTALTNING

Anders Strandh är marknadsansvarig för Kiviks marknad sedan 2004. Följande avsnitt är refererat från intervjun och innehåller Strandhs tankar och åsikter.

Marknadsplatsen

Området för Kiviks marknad är stort och det ska finnas plats för parkering, knallecamping och även camping för privatpersoner. Området ligger utmed havet och har en jättefin utsikt. Kiviks marknad äger området ända ner till havet och 200 m ut i havet, men området är naturskyddat så vad som får göras är begränsat och man måste anmäla det man gör.

Samla folk och personligheter

Det är viktigt att det finns tillfälliga städer, det gör att folk kommer ut och inte bara blir beroende av att sitta hemma idag med tanke datorer, tv-kanaler och tv-spel. Det gammaldags fina med Kivik är att det samlas så mycket folk, så många olika naturer och personligheter, allt kan hända.

Tillbakagång

En tanke med dagens marknad är att gå tillbaka i tiden, att få in gammaldags gyckel igen som akrobater, jonglörer och "positivhalare" som går omkring. Det finns även en tanke att få tillbaka lite av det syndiga, inom lagens ramar, det som Kiviks marknad egentligen är mest känt för. Det finns kvar lite av det idag, men inte som det var förr. Under 70-talet kom strikta lagar som förbjöd det syndiga. Men som sagt finns lite kvar, och det finns en överenskommelse med polisen om hur långt de får gå. I år finns det en erotikmässa, den kommer att arrangeras i ett cirkustält. Folk tycker det

är trevligt med en massa udda saker, det är det man vill se på en marknad.

Omkringliggande orter

Omkringliggande orter påverkas mycket av Kiviks marknad, vilket de är inställda på. Det finns alltid de som inte tycker om det, men hela Kivik lever upp när marknaden är igång. Turistmässigt sett är det väldigt bra för orten Kivik då många söker sig dit enbart för marknaden. Alla vandrarhem, hotell och campingar är fullbelagda. I och med detta så går det även jättebra för ICA-affären, kiosken och bageriet. Även allt näromkringliggande fungerar ekonomiskt sett mycket bra under denna period.

Själva marknaden påverkas inte direkt av omkringliggande orter. När marknaden är igång är det bara den för hela slanten. Men det kan vara så att skräp blåser in på någon granntomt och miljönämnden ringer då omedelbart och då får man snabbt åtgärda det.

Knallarna

I år har det arbetats med att få in originella knallar på marknaden. Det är noga med vem som släpps in och vad för slags syfte de har. Det ska vara trevligt, det är en familjegrej. Tanken är att folk ska vara nöjda med vad de sett och upplevt när de åker därifrån.

Knallarna kan hyra en fast disk, vilket innebär att den redan uppbyggd när de kommer dit och det ingår belysning och el i priset. Tak och liknande får de själva ta med, men det går även att beställa på hemsidan. Priset för detta har ökat just för att arrangörerna ska slippa bygga upp det.

Minimilängden för ett stånd är tre meter och det måste man rätta sig efter. Sen måste de hålla sig inom raderna. Det är mycket viktigt att ha brandgator mellan stånden så att räddningsfordon kan komma emellan. Många försöker dock sätta ut klädstänger i gångarna, men det tolereras inte. Knallarna ska hålla sig inom raderna, även därför att de annars kanske skymmer sikten för de som kommer efter då de står så kompakt.

Knallarna ska gärna komma från olika kulturer, alla ska vara välkomna. Det är speciellt för Kivik att alla behandlas lika. T.ex. om någon säljer thailändska saker så ska det vara en thailändare som säljer det. Det ska höra hemma, det ska harmonisera rätt.

Raderna

Det viktigaste i gestaltningen är att raderna blir exakta. Detta är knallarna mycket noga med. Det går inte att rucka en centimeter på dem. De har sina markeringar. Rad 1 och rad 2 ligger längs med landsvägen, väg 109, som går förbi marknadsfältet. Rad 1 ligger med ryggen mot landsvägen och rad 2 ligger med fronten ut mot vägen. Denna gata kallas Boulevarden och är en mycket attraktiv gata där alla knallar vill stå. De som står i rad 1 har sina avtryck i marken och är mycket noga med det, det går inte att flytta dem en centimeter. När man ger sig in i planeringen ska man vara fast besluten att det måste bli exakt rätt.

En tillfällig stad kan liknas vid ett jättelikt pussel. Gatorna på Kiviks Marknad är klara sen gammalt, men i fjol utökades det med ytterliggare en gata då det fanns så många nya knallar att lägga in. Gatan döptes till Vitemöllagatan eftersom den låg längst i norr, närmast Vitemölla. Det är viktigt att vara flexibel

och man måste hela tiden kunna se var man kan expandera. Alla raderna är markerade och det står namn på gatorna. Det är mycket bra. Entreprenörer, idrottsföreningar, hjälper till att lotsa runt knallarna. De flesta vet redan var de ska stå men de ca 30 % nya knallarna behöver hjälp att komma på plats.

Fasta rader och fasta knallar

Kiviks marknad har sina rader och sina fasta knallar. Det har sett ut likadant i alla år. I fjol var det 5000 besökare mer än året innan. Men marknaden läggs inte upp för folket utan folket får anpassa sig efter Kiviks. Det skulle inte vara roligt att vara den som började ändra på något med tanke på allt jobb det leder till och idag finns det redan tillräckligt med jobb. Men det är många knallar som vill byta plats för att det inte gick bra på platsen de hade året innan. Men när det finns 150 000 besökare är det folk överallt. Då har det inte med platsen att göra utan det har att göra med vad knallen har för produkter att sälja.

På marknaden finns även norra Europas största ambulerande nöjesfält och de tar sin del av planen. De har sin plats och får klara sig själva. Mellan nöjesfältet och marknadsstånden går en helig gräns. Nöjesfältet gör som de själva vill eftersom de äger det.

Det är viktigt att marknaden är full med knallar. Alla raderna ska vara kompakta, inga luckor får finnas. Det är även viktigt att alla ska få den service de har betalt för. Har en knalle betalt för ett stånd så ska han ha ett stånd. Det är viktigt att hålla det man lovar, att inte gå ut och sälja ett koncept man inte kan stå för.

Besökarna

För besökarens upplevelse är gestaltningen jätteviktig. Där kommer införskaftet av nya saker in, lite artister som går omkring och får besökaren att känna att det är trevligt. Det är även viktigt att parkering och liknande är bra. Gräset ska vara nyklippt så besökarna slipper gå i meterhøgt gräs när de ska gå in till marknaden. Likaså ska gräset på marknadsfältet vara klippt. Folk vet vad det handlar om och de aklimatiserar sig fort. Det är inte asfalterade gator. Regnar det så regnar det och då blir de blöta. Är det solskin så blir det lite torrt och dammigt.

Besökare kan påverka platsens karaktär på så sätt att de säger vad de tycker och då lyssnar man på det. T.ex. märktes det förra året att det saknades en bankomat, därför har det i år hyrts in en bankomat till området.

Arrangörerna

Kiviks marknads karaktär styrs mycket av arrangörerna. Arrangörerna klarar sig inte utan entreprenörerna och vice versa. Men det är arrangörerna som styr entreprenörerna. Marknaden har lyfts upp bra och det har kommit mycket beröm, men även en del kritik. Kritik får man alltid utstå och det bör man vara lyhörd för och förbättra. Men berömmen kan man njuta lite av. Samtidigt måste man bli bättre hela tiden.

Maten

I matväg försöker man få in många olika sorters mat. Uppe på slätten som ligger närmst havet, sjökanten, kommer det i år att placeras en mängd bänkar och bord så folk kan sitta där och äta och titta ut över havet och njuta. På denna slätt kommer det även att

placeras in olika sorters matstånd. Denna placering av uteserveringen har gjorts för att folk ska känna sig behagliga, en liten upplevelse i allt stim och støj.

Det är inte svårt att planera in logistiken, många stora auktoriserade firmor har 15-20 vagnar på markanden och vagnarna har sina fasta platser. Där säljs allt från korv och hamburgare till pizza, taco, kebab, piroger och langos. Dessa vagnar har sina fasta platser. Man skickar en inbjudan till firmorna och får en bekräftelse om de kommer eller inte. Elen till vagnarna är redan färdigplanerad eftersom de har samma platser som åren innan. Även enskilda personer skickar ansökan om att få ha matstånd på marknaden. Har de någon intressant mat och om de får plats på marknaden så får de komma.

Som tidigare nämndes så är en del matvagnar samlade vid sjökanten. Annars placeras de ut lite här och där. De får inte vara för nära någon annan, utan det måste finnas lite avstånd mellan dem.

Toaletter och annan service

Det finns 80 toaletter, en avdelning för herrar och livsmedelstoalletter. Av de 80 toaletter som finns stängs 40 toaletter för städning och pappers- och tvålpåfyllning. Sen öppnas de städade och de andra 40 stängs. Toaletterna städas varannan timme så det hinner aldrig bli äckligt. Folk får betala en femma för att använda dem och det går jämt ut med papper, tvål och städpersonal. Livsmedelstoalletter måste finnas då de som jobbar med mat inte får gå på offentliga toaletter. Till livsmedelstoalletterna måste man lösa ut en nyckel.

På marknaden finns det två sjuksköterskor som är disponibla hela tiden, det är viktigt att ha personal om

något skulle hända. Det finns även en högtalar- och radiohytt där man kan efterlysa någon man tappat bort och knallarna kan göra reklam för sina produkter.

Nordens största marknad?

Kiviks marknad är Sveriges största marknad, kanske Nordens. Danmarks största marknad är stor, men inte så stor som Kiviks. Det finns heller inte någon större marknad i Norge. I vanliga fall räknar man på 3 meter. Men i Kiviks räknas det till antalet knallar. Om man räknar på 3 meter och en knalle har 9 meter så räknas han som 3 knallar i andras ögon, men på Kiviks marknad räknas han bara som 1. Därför finns det fler knallar på Kiviks. Men det spelar ingen roll om man är störst, Kiviks marknad är ett namn och det är tillräckligt. Det behövs inte jättemycket ansträngning. Det skulle säkert kunna sparas in pengar på marknadsföringen, men det känns ändå viktigt att nå ut. Att visa att nu är det minsann igång igen.

Andra marknader få gärna ta efter Kiviks marknad, men Kiviks ska skilja sig och det arbetas det på. När folk kommer till Kivik känner det igen marknadsfältet som Kiviks marknad, även om marknaden inte är igång. Det finns skyltar som talar om: Kiviks marknad 06 17-19 juli, välkomna. Kvällstid är det belysning på alla byggnader.

Snabba svängar

Det spelar ingen roll om folk känner att det är en permanent eller tillfällig marknad. Det finns andra marknader i Hörby och Sjöbo. De ligger mitt inne i samhällen och då säger det bara vips och på torsdagsmorgonen är det 500 knallar som har byggt upp stånd över alla gator och så vidare. Folk som

besöker dem vet att det bara är tillfälligt. Redan på lördagsmorgonen är det helt blåst, städat och klart. När det är marknad säger det pang och nästa dag är allt borta. Folk är vana vid det. Så upplever nog folk även Kivik. De vet att det är de här dagarna. Många kommer förbi och tittar redan på söndagskvällen och måndagsmorgonen när tivolit rullar in med sina trailers och bygger upp direkt. Därför är Kiviks Marknad öppen även på måndagen, det är så mycket folk där så det finns ingen anledning att inte utnyttja det.

Planeringen

Det tar ungefär ett år att planera marknaden. Om marknaden slutar den 19 juli så är planeringen för nästa år igång igen den 25 juli. Då skickas nya inbjudningar ut och allting ska förberedas. Misstagen ska ses över och fakturor ska betalas.

Man får räkna med ett par dagar för att bygga upp marknaden. Tiden för detta varierar beroende på vädret. Det är bra att vara där i god tid. Det hade kanske räckt att börja 3 dagar innan, men det är lika bra att vara där ca 10 dagar innan. Det är mycket som ska ordnas och om man är där i god tid så har man tid för allting utan att behöva stressa.

Bästa respektive sämsta

Det bästa med Kiviks Marknad är när allt förarbete är färdigt och man bara kan slappna av och känna att fas 1 är klart och fas 2, den roliga biten, ska börja. Men det finns många fina saker med marknaden.

Det sämsta är regn, blåst och missnöjda knallar. Annars finns det inte mycket negativt med Kiviks.

Färre marknader i framtiden?

Troligtvis kommer tillfälliga städer bli ett mindre förekommande fenomen. Stora marknader som Kiviks, Sjöbo, Hörby, Degeberga och Hästveda kommer att bestå, de är traditionella. Men annars kommer de att försvinna mer och mer såvida man inte gör någonting trevligt åt det.

malmöfestivalen

MALMÖFESTIVALENS BAKGRUND

Avsnittet är i huvudsak baserat på *Malmöfestivalen 1985-2004* (Ambrius, 2004) där inget annat anges.

Det var först genom Malmöfestivalen som man i press, radio och tv fick upp ögonen för stadsfester. Sedan kopierades Malmöfestivalen av Stockholm som införde Stockholm Waterfestival 1991 som i sin tur följdes av Copenhagen Waterfestival 1993. Utöver dessa har Malmöns koncept spridits till bl.a. Göteborg, Karlstad, Halmstad, Jukkasjärvi och Karlshamn.

Idén till Malmöfestivalen kommer från den tyska hansastaden Kiel och den festival som sedan mer än hundra år tillbaka går under beteckningen Kieler Woche.

Malmöfestivalen var ursprungligen tänkt som en årligen återkommande underhållning för malmöiter i synnerhet och skåningar i allmänhet, men har utvecklats till att bli ett förstaklassigt PR-vapen för både Malmö och Skåne. Grundtanken var att föreningslivet i Malmö skulle utgöra basen i festivalen genom att de här fick ett utmärkt tillfälle att visa upp det som just deras förening stod för eller var bra på. Idrotts-, kultur- och invandrarföreningar skulle få hyra salustånd på gator och torg, och kunde genom att sälja exotiska maträtter, hemsöjd eller bara göra PR för sina aktiviteter skicka ut signaler till en kanske ovetande allmänhet om att de existerade.

En av grundpelarna i festivalkonceptet var och är att stadens ideella föreningar varje år, under en vecka i augusti, ska få möjlighet att profilera sina respektive sammanslutningar.

Mångkulturellt

Invandringen är stor i Malmö, 1996 talades det minst femtio olika språk fördelat på 160 nationaliteter och idag har minst 40 % av stadens invånare invandrarbakgrund. Trots detta finns det inte några stadsdelar som man kan peka ut som typiskt iranska, serbiska, bosniska, chilenska eller libanesiska. Det är bara under en vecka i augusti varje år som deras nationella särarter kommer till uttryck i stadsbilden, under Malmöfestivalen. Då blir det grillspett från Balkan och chorizos, gyros, nudlar och churros äts som aldrig förr i Malmö. Allt ackompanjeras till toner av bl.a. bouzoukispel från Grekland och flöjtmusik från Anderna.

Matstugornas utseende

2001 placerades 95 liknande matstugor över hela centrala Malmö. Det rör sig inte om vilka friggebodar som helst. 1994, när det bara fanns 55 stugor på lager, började den iranske konstnären Mariwan Dashbalagh försköna dessa små byggnadsverk. På fasaderna målades fönster som sedan dekorerades på samma sätt med påmålade gardiner. Fönsterkarmarna försågs med kaffekoppar och blomvasar eller spinnande katter. Under festivalen när luckorna fälls ner visar matstugorna upp en strålande färgprakt i form av dekorationer, även invändigt. Detta för att göra det så festligt som möjligt. Stugorna är specialinredda för livsmedelshantering, det finns bl.a. vask samt ett

fungerande el-, avlopps- och vattensystem i varje stuga. När festivalen är över högtryckstvättas de små husen ordentligt. När stugorna inte används står de uppställda på hyllor i Malmöfestivalens lager. Utöver kommunens egna matstugor finns det många festivalhandelsmän som har egna vagnar från vilka de säljer mat och livsmedel.

Varje år har festivalen ett oerhört stort matutbud av läckerheter från hela världen. Man äter stående, sittande, liggande, knäböjande och även springande.

Underhållning

Underhållare och musiktister tillhör de stora publikmagneterna i alla festivalsammanhang. Vid Malmöfestivalen håller man hårt på att alla scenframträdande ska vara gratis. Toner från hela världen och för alla smakinriktningar har sedan premiäråret 1985 spelat en stor roll under festivalen. Sakta men säkert ökade utbudet och 2001 spelades det musik på inte mindre än femton scener över ett område som sträckte sig tre kilometer från norr till sydväst i staden.

Enhetliga matstugor längs med Södergatan

Sport och fritid

Med åren har sportinslagen blivit allt fler på festivalen. 1995 gick sex olika idrottsklubbar samman i ett arrangemang som döptes till Festivalcupen. Längs Hjälmarekajen blev det brottning, knattefotbollsturnering, beachvolley, streetbasket och aerobics. Dessutom fanns det även en innebandyturnering, festivalstafett, bouletturnering, Löparfestivalen, Pedalivalen/Tjejåhøj, drakpaddling, festivalgolf, dragkamp, segling, simning, uppvisningar i casting och mycket mer.

Barnens festival

Platsen för barnens egen festival var ursprungligen Lördagsplan i Slottsparken. Förutom en massa fast underhållning kunde barnen hela den första premiärveckan roa sig med allt från lekcyklar och mini-cykel-cross-bana till aktivitetstält. Senare flyttades Barnlandet till Magistratsparken vid Triangeln där det kom att utgöra barnens paradiset under festivalveckan. Bland gladiatorspel, hopptorn och andra fysiska ansträngningar kunde barnen även skratta med och åt clownen Manne. Dessutom fanns det massor av teater, film, dans och annan kultur som de kunde tillgodogöra sig.

Idag finns platsen för barnens festival återigen i Slottsparken, men nu under namnet Lillördagsplan (<http://www.malmofestivalen.nu>).

Stort kulturutbud

1996 fick den något "udda" kulturen för första gången en egen plats på festivalen, Kulturmanegen i Magistratsparken. Året därpå förvandlades hela Magistratsparken till kulturoas. Med udda kultur menas här bl.a. musikalisk lunch, filmvisning av smala filmer samt teatersällskapet Kalejdoskop. Många kulturella aktiviteter, förutom en del av musiken flyttades till Magistratsparken 1996. utbudet rör sig varje år om en blandning av nya stjärnskott, lokala profiler, gamla favoriter och svenska artister. 1998 var Kulturmanegen proppfull varje kväll och så har den fortsatt vara varje festivaalkväll år efter år.

Idag hittar man det mest varierade kulturutbudet på Lördagsplan i Slottsparken där cirkustältet Manegen utgör hjärtat. Där bjuds det på både smalt och brett inom film, musik, teater, performance, poesi, litteratur och mycket annat, för både barn och vuxna (<http://www.malmofestivalen.nu>).

Filmtältet på Lördagsplan

Gustav adolfs torg

Gustav Adolfs torg är i princip helt vikt åt stadens invandrarföreningar och deras aktiviteter. Här blandas den skånska dialekten med svenska talad med spansk, portugisisk eller serbokroatisk brytning. Uppmuntrande toner och förföriska dofter från olika slags exotiska maträtter gör att besökare känner sig förflyttad till länder långt bort från kyliga trakter. Det är ett nöje att se infödda malmöiter, besökande japaner, amerikaner, engelsmän, danskar samt tusentals invandrande malmöbor trängas och prata med varandra.

Malmöfestivalen handlar inte enbart om mat, musik, artister och fyrverkerier. Ett stort inslag utgörs av alla försäljningsstånd med prylar man kanske inte hittar i den vanliga handeln.

”Matstråk” vid Gustav Adolfs torg

Förändringar

1995 års festival innebar stora förändringar för deltagande försäljare och föreningar. Förturssystemet togs bort, vilket tidigare inneburit att den som hyrt en specifik plats alltid kunde vara säker på att få samma plats följande år. Försäljarna tilläts inte längre smycka sina egna bodar och stånd hur som helst. Personligt utformade skyltar och flaggor fick inte förekomma. Varje försäljare fick endast sätta upp en skylt på bodens utsida, denna skulle vara godkänd av festivalledningen. Matsedlarna var ett undantag, dessa fick finnas på bodarnas framsidor men enlighet skulle råda.

1998 gjordes Gustav Adolfs torg ”ståndslöst”. Det blev istället ett enda stort fikatorg med mängder av cafébord, stolar och små scener. Anledningen var att man var trött på att likna Kiviks marknad år efter år. Idag är Gustav Adolfs torg det vida kända mattorget under festivalen, där dofter från när och fjärran kittlar sinnena.

Servering på Gustav Adolfs torg under festivalen 2006

Sedan första festivalen 1985 hade Konsum varit en slags sponsor genom att man sålt kräftor till Malmöfestivalen och som tack för detta hade företaget fått använda sin logga på de tillbehör som såldes i samband med kräftskivan. Några andra sponsringsföretag tilläts inte sponsra festivalen då, först några år senare bjöds andra företag in att sponsra.

Succé

Få festivaler är så omtyckta, välbesökta och välrenommerade som Malmöfestivalen. Oberoende mätningar visar att ca 75 % av malmöborna besöker Malmöfestivalen och att 95 % vill återkomma nästkommande år. Festivalen har ungefär 1,5 miljon besökande under 8 dagar och totalt deltar ca 6000 människor i arbetet med festivalen.

Stortorget med karuseller och scener för Malmöfestivalen 2006

MALMÖFESTIVALENS GESTALTNING

Stina Junerup är landskapsarkitekt och jobbar på Gatukontoret, Malmö Stad. När hon började arbeta där jobbade hon en hel del ihop med arrangemangsenheten som håller i de stora arrangemangen i Malmö. Junerup har varit med på gestaltningen av två Vinterland och en Malmöfestival. Följande information är refererat från intervjun med Junerup och innehåller hennes tankar och åsikter.

Malmöfestivalen och Vinterland är två mycket olika projekt men samtidigt finns det många likheter mellan dem. Det finns även många likheter mellan tankar för tillfälliga saker och tankar för saker som ska bestå längre. Men det som är speciellt när det är tillfälligt är att man tar i lite extra om det ska ge någonting. Oftast ska man skapa en viss speciell stämning eller effekt, och då får man verkligen tänja på gränserna för att det ska synas. Man kan även använda mindre hållbara material, det behövs t.ex. inte tänkas på skötseln 20 år framåt. Däremot måste man tänka på, i alla fall i de här projekten, att det måste vara smidigt och lätt och till låga kostnader. Grunden för det hela är att det ska vara en upplevelse för besökarna. Utifrån det får man hitta på någonting innanför den lilla ramen man har, då blir det lite frigolit, ballonger och specialbyggen. För att ställa ut lite skärmar pratar man om helt andra summor än om man ska bygga grusytor, gräsplanteringar osv. Det är mycket pengar som läggs på de här arrangemangen men det är inte jämförbart med att bygga något permanent. Man kan säga att Malmö verkligen satsar på sina arrangemang och är stolta över dem och man märker att det ger mycket tillbaka. Det görs markandsundersökningar om malmöborna tycker att det är väl satsade pengar och på det får man positiv respons.

Längre fram i arbetet berättas mer om Vinterland.

Vimpellinor markerar huvudstråken

Vimpellinor på huvudstråken

Något som låg i uppgiften för Malmöfestivalen var att skapa tydliga stråk, vilket man gjorde genom att sätta upp vimpellinor på huvudstråken genom staden och festivalområdet. Det var ett försök att binda samman ett väldigt stort område på ett billigt sätt, samtidigt som man använde sig av genomgående färgkoder.

Malmö Stad

Det är kommunen, Malmö Stad, som står bakom Malmöfestivalen. Det är en stor satsning som är väldigt uppskattad. Det finns ett helhetstänkande koncept och det har funnits med som målsättning. De flesta malmöbor tycker om Malmöfestivalen, de tycker om att det händer lite saker i staden och att Malmö blir känt för det. Det gör otroligt mycket att folket får en känsla för staden och att staden lever. Just att det kan komma lite tillfälliga saker som bara poppar upp, att man har något att se fram emot och veta att det då blir festligheter är oerhört viktigt.

Ekonomi och sponsorer

Man får in en hel del sponsring till Malmöfestivalen, men inte tillräckligt för festivalen att gå runt. Kommunen avsätter pengar till det, men det går absolut inte med vinst. Det är höga kostnader och väldigt många artister. Man vill inte släppa på att den är gratis, man vill att alla ska kunna komma och vara med under festivalen. I och med att man får in sponsringspengar måste reklam finnas uppe och man flaggar med olika företag. När det är många stora varumärken blir avsändaren lätt otydlig.

Information och stråk

När man gestaltar utemiljön i en tillfällig stad är det viktigt att ha klart för sig vad man vill att folk som kommer dit ska uppleva. Har man det tydligt för sig kan man verkligen ta ut svängarna för att uppnå den effekten. Är det ett något splittrat område så får man försöka visa en översikt. Mycket sådan information kan man förmedla via hur man gestaltar, om det är naturliga stråk man ska gå och/eller om man blir skyltad. Gestaltningen på Malmöfestivalen handlar främst om information och stråk. Om man är i Malmö för första gången kan det vara svårt att hitta runt i det stora området, då kan det vara bra att det är kodat och att man känner igen var informationskartor sitter. Man lägger in någon slags logik i det. När man planerar är det viktigt att man hittar stråken för hur folk rör sig. När det är mycket folk i rörelse så måste man verkligen veta hur man vill att folket ska röra sig och vilka gator som ska spärras av. Det måste vara genomtänkt annars blir det kaos.

Igenkännande skyltar som hjälper besökarna att hitta runt på festivalområdet

Musikupplevelse i fokus

På Malmöfestivalen är det musikupplevelsen som kanske är det största, eller att man är ute bland mycket folk och att man kan prova annorlunda maträtter. Men gestaltningen är inte oviktig, det ger ett mer professionellt intryck om man har det enhetligt. Det har inte varit lätt att hitta en enhetlig skyltning för olika scener men det har hela tiden varit en målsättning. Man ska kunna känna igen att det här är Malmöfestivalen, det ska vara en prägel på den. Ju mer tid man kan lägga på det desto starkare varumärke kan det bli. Det blir lite mer professionellt om man även lyckas med gestaltningen och inte bara med musikinnehållet, även om det är det som är i centrum på festivalen. Man jobbar även mycket med ljussättning, det är ett bra byggmaterial i det tillfälliga. Med hjälp av belysning kan man skapa olika rum.

Utformning för scenen Mölle 2, liknande utformning är det för scenerna Mölle 1 och Mölle 3

Tydlig och storskalig

När man jobbar med gestaltningen av tillfälliga städer måste man vara extremt tydlig och storskalig för att det ska synas. Är det mycket folk kan man inte se en liten sak på marken, utan det måste högt upp eller vara stort om det ska ge någon effekt.

Besökarnas påverkan på festivalen

Besökare kan påverka Malmöfestivalen på så sätt att smågrabbar gärna förstör ballongerna. När det var jubileumsår gjorde man ett försök med ett minnesplank, besökarna skulle kunna sätta upp foton, skriva gamla festivalminnen etc. men det spårade ur och blev ett klotterplank, så det fick flyttas bort. Folkmängden i sig gör jättemycket för stämningen, att så mycket folk är ute och rör på sig och att människor sitter överallt. Men huvudsakligen styrs platsernas karaktärer av arrangörerna. Har man lösa saker försvinner de, så det måste vara robusta saker annars förstörs de.

Många besökare i rörelse längs med marknadsstråket på Regementsgatan

Identitetsskapande

Det är viktigt att en tillfällig stad är identitetsskapande och man ska jobba på att göra det starkt och tydligt. Malmöfestivalen är inte vilken festival som helst utan just Malmöfestivalen. Det får gärna synas över hela området.

Det har arbetats fram en logga för Malmöfestivalen som man ska kunna återanvända och byta ut årtal varje år. Huvudstrukturen är densamma, det ska vara igenkännande. Loggan kommer igen på affischer, i tidningar, reklamblad, på tröjor och liknande.

Befintliga strukturen styr festivalen

Malmöfestivalen görs i en redan befintlig struktur. På ett sätt hade det varit enklare att bara jobba på en öppen åker eftersom festivalen blir väldigt styrd av den befintliga strukturen. Vissa gator kan man inte stänga av biltrafiken på och när det är långt till en

park blir det stora ytor som man rör sig över, det är inte lika lätt att skapa enkla logiska stråk. Samtidigt så blir staden mycket mer levande, det är verkligen Malmö som är festivalen.

Uppbyggande och planering

Av praktiska skäl måste uppbyggandet av festivalen vara så tajt som möjligt. Det kan inte stå framme för långt innan och det går heller inte att göra avspärrningar långt innan. Till Malmöfestivalen tar man in både toaletter och mat så det är en stor bit att dra in vatten och el. Det är ett avancerat bygge och mycket folk är inblandade. Man måste tänka på säkerhet och att lägga ledningarna så att ingen snubblar på dem. Det mesta bygget går på en vecka, en intensiv byggvecka. Så fort festivalen slutar sätter man igång den stora planeringen för nästa års festival. Jobbar man med gestaltningen av utemiljön blir man

involverad någon gång under våren och ska ha de flesta beställningar klara innan midsommar.

Frihetskänsla att testa nya saker

Det blir intensivt när man jobbar med tillfälliga städer. Det ska byggas upp snabbt och sen tar det slut och då ska det rivas. Det blir lite av en tomhetskänsla efter festivalen. Man missar det som man får när man bygger permanenta platser, att det kan förädlas och ändras över tiden. Men det blir en frihetskänsla att man kan testa nya saker och märka om något fungerar eller inte. Det är enklare att ta ut svängarna när det är tillfälligt.

Skyltar och symboler markerar Malmöfestivalen och de olika områdena inom den [16]

Kablar göms under träplankor för att besökare inte ska snubbla på dem [17]

Längs med stråken finns utplacerade toaletter [18]

Positivt och negativt

Det roligaste i gestaltningen av utemiljön i tillfälliga städer är att man skapar specifika tydliga stämningar. Det är ett positivt arrangemang och folk visar stor uppskattning. Det är mycket folk som kommer med både positiva och negativa kommentarer men det är ändå så subtilt, det är inget grått standardarbete. Det sämsta med gestaltandet av tillfälliga städer är att det är lite pengar och lite tid att jobba med det.

Ett vanligare fenomen i framtiden

Tillfälliga städer kommer troligen att bli ett allt mer förekommande fenomen. Man ser vinsterna för en stad att ordna roliga saker som gör att det kommer folk utifrån, att locka turister. Man ser även vinsterna av att jobba med fina visioner om att försöka få folk att träffas och mötas från olika stadsdelar. Det är ett perfekt tillfälle att samla och engagera så många, och så många olika typer av folk. Det gör man mycket enklare med dessa typer av tillfälliga saker som kan locka under en kort tid och sen återgå till det normala där folket mer är där de bor. Detta samlar folk. Det är verkligen välbesökt. Det blir lite av att skapa en slags tradition och göra någonting tillsammans. Folk som inte har något gemensamt i övrigt, alla lever de upp till Malmöfestivalen och då kan de träffas.

”Planket” där det finns uppträdande och konstutställning

Fiskdamm på Lillördagsplan

VÄLKOMMEN TILL
O-RINGEN HÄLSINGLAND 2006

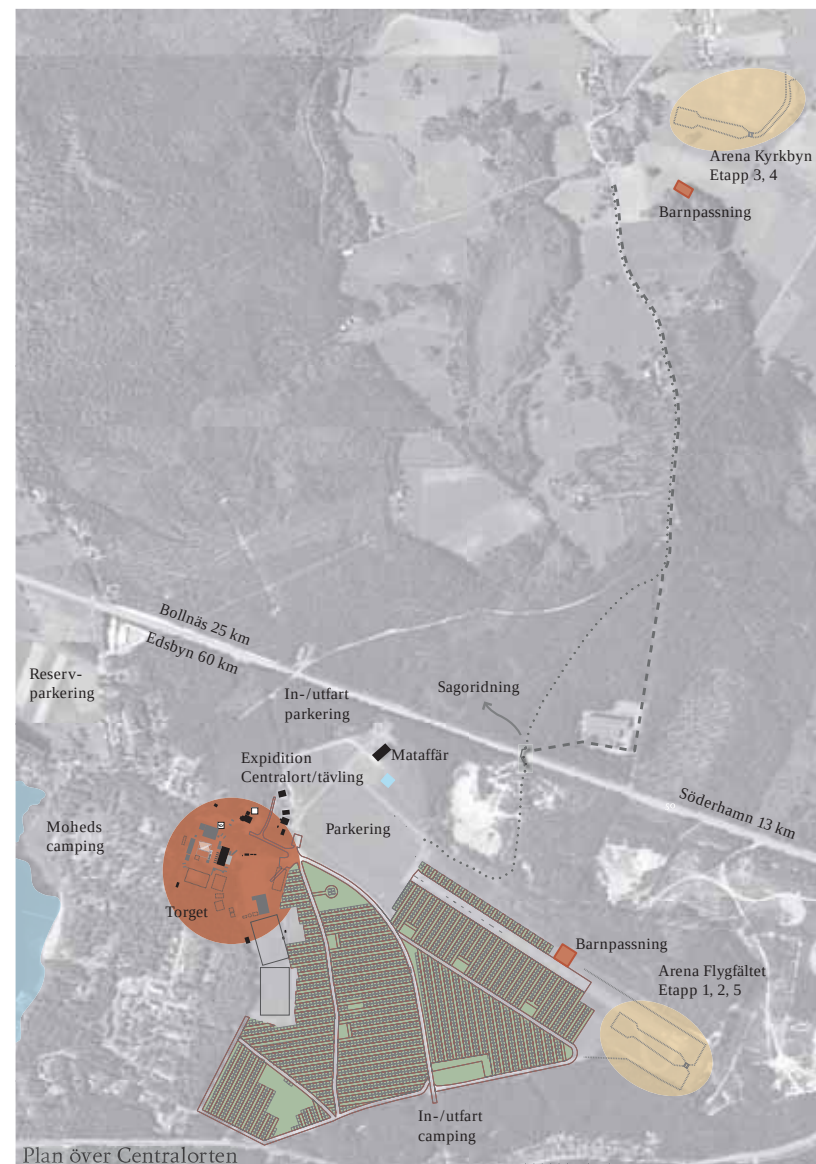
o-ringen

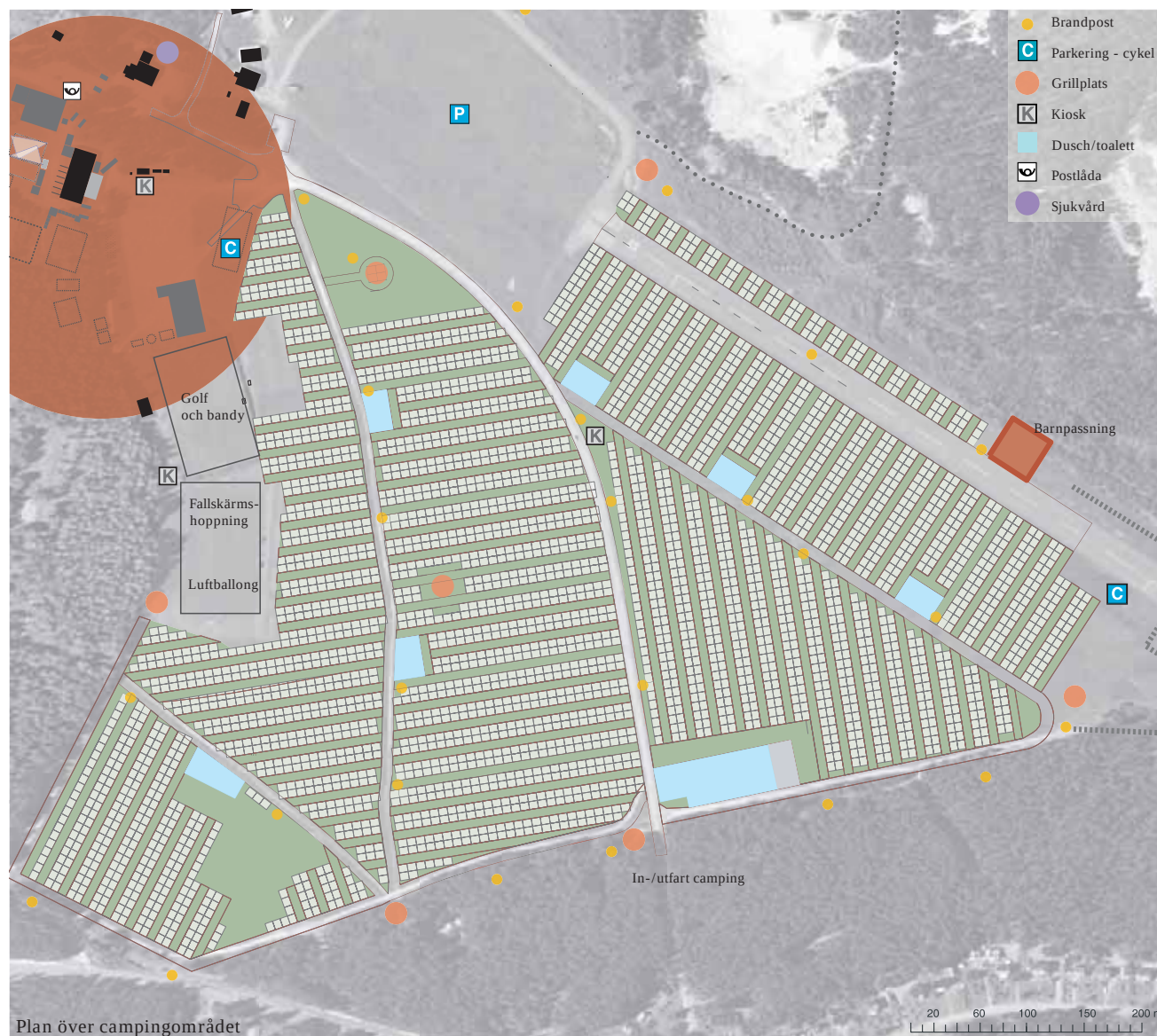
BAKGRUND OM O-RINGEN

Nedanstående information är baserad på <http://www.oringen.com>.

1962 bildades landslagsorienterarnas "fackförening" O-ringen, med "Skid-ringen" som förebild. Ringens främsta mål var att göra orienteringen mer sportslig och internationell. Under 1960 föreslog Peo Bengtsson för Svenska Orienteringsförbundets (SOFT) sekreterare att SOFT skulle anordna en turné till de ickeorienterande länderna i Europa och där anordna introduktionstävlingar med landslagslöpare som deltagare. SOFT avvisade idén men Bengtsson försökte själv förverkliga den i någon form. Bengtsson tog kontakt med banläggare i Schweiz, Västtyskland, Liechtenstein och Danmark och fick till tävlingar i dessa länder under två veckor 1961. Det var svenska orienterare som deltog i resan. Nästa turné ordnades 1963, den hade 75 deltagare från Sverige, Danmark och Norge och blev mycket lyckad. En tredje turné planerades 1965 men ställdes in, då kom Bengtsson att tänka på Sivar Nordströms idé; en sexdagars orientering med cykelns sexdagars som förebild. För att inte förväxlas med sexdagars kom Bengtsson och Nordström överrens om att anordna en femdagars orienteringstävling istället. Tävlingen fick sitt namn från landslagsorienterarnas sammanslutning (O-ringen), det var den enda förening som både Bengtsson och Nordström var medlemmar i och de ville medverka till att orienteringstävlingarna blev mer sportsliga.

Sommaren 1965 hölls O-ringen för första gången. Arrangörerna var sent ute och fick hjälp av Skogssport och Idrottsbladet att få med tävlande. Tävlingen arrangerades då i Skåne, Blekinge och Danmark och antalet deltagare blev 167. De tävlande delades upp på fyra banor. Tävlingarna hölls på kvällarna vilket

innebar att många skåningar kunde jobba normalt dagtid. Sedan dess har O-ringen arrangerats varje sommar, var gång på olika platser. Första gången den arrangerades var det 167 deltagande, det antalet har stigit enormt under åren och till O-ringen 2006 beräknas det vara över 30 000 deltagande.

Organisationen

Svenska Orienteringsförbundet (SOFT) och kommande utsedda O-ringenarrangörer är uppdragsgivare för arrangemanget. Det finns mellan åtta och tolv ledamöter; en representant från var och en av de utsedda kommande O-ringenarrangörerna, d.v.s. fem-sex ledamöter, en representant från den arrangör som senast genomfört O-ringen, två representanter från SOFT, en från styrelsen (ordförande) samt en O-ringenansvarig från SOFT:s marknadsenhet (sekreterare), d.v.s. två ledamöter. I de fall könsfördelningen är ojäm i O-ringengruppen justeras den så att det alltid finns minst två representanter av respektive kön. Om inte minst två personer av något kön är representerat enligt ovanstående utser kommande arrangörer gemensamt och SOFT ytterligare en ledamot vardera, alternativt en gemensamt. Till O-ringengruppen finns det fem undergrupper för samverkan och beredning av specifika frågor; datagruppen, marknads- och informationsgruppen, materialgruppen, academygruppen och superelitgruppen. O-ringengruppen utser ordförande och sekreterare i samtliga undergrupper. Både SOFT, avgående arrangör och kommande arrangörer utser var sin representant i respektive undergrupp. Datagruppens syfte är att se till att det finns kontinuerligt stöd på datasidan till O-ringens kommande arrangör. På kort sikt skall det befinnliga

systemet utvecklas, underhållas och dokumenteras inför kommande O-ringearrangemang. Marknads- och informationsgruppen utvecklar markandsföringsinsatserna liksom informationen till massmedia. För O-ringentidningen, som är en viktig del i markandsföringen, finns ett särskilt utsett redaktionsråd. Materialgruppen förvaltar specifikt material som används i ett O-ringearrangemang, det förvaltas gemensamt av O-ringearrangörerna. Sponsorgruppen stödjer arbetet med inbjudan m.m. samt kontakterna med IOF. De medverkar med erfarenhetsöverföring till kommande O-ringearrangemang. Superelitgruppen stödjer arbetet med upplägg av etapperna samt inbjudan, prispengar m.m.

SOFT:s O-ringensansvarige förbereder nominering av kommande O-ringearrangör och O-ringengruppen behandlar förslaget. Ansökan om arrangemang, med fyra-fem års framförhållning sänds in till SOFT. Normalt utser SOFT-styrelsen arrangör i juli fyra år före det att arrangemanget ska göras.

O-RINGEN 2006'S GESTALTNING

Lin Thorsell är nyutexaminerad landskaparkitekt. Sedan oktober 2005 arbetar hon på SWECO VBB i Umeå. Som examensarbete arbetade hon med gestaltningen av området för O-ringen 2006 i Mohed, Hälsingland. Följande avsnitt är refererat från intervjun, och innehåller Thorsells tankar och åsikter.

Tillfälliga städer - variation

Även om något är tillfälligt behöver man vissa saker, som t.ex. mat- och duschplatser. Mötesplatser är av stor vikt, man kan inte bara portionera ut folk och tro att de håller sig där. Folk rör på sig och vill träffas. Att tänka just på mötesplatser, att det finns torg och gator som samlar upp folket som rör sig, även i en tillfällig stad är viktigt. Tillfälliga städer i sig är en viktig del. Det ger en variation i samhället. Samtidigt som tillfälliga städer gör att man kan ta ut svängarna lite mer, man kan t.ex. spela mer med materialen då de inte behöver hålla mer än två veckor.

Hälsinglands största stad

I Hälsingland, som är ett ganska glesbefolkat landskap, blir O-ringens tillfälliga stad Hälsinglands största stad under sommaren. Många kommer att åka in och kolla just för att det är så mycket folk. Folk kommer att märka av att det blir högre tryck på bussar och liknande runt omkring. O-ringen staden kommer att smitta av sig på den grannliggande staden, Söderhamn som kommer att ha en extra kvällsfestival en av kvällarna. En av tävlingarna för elitlöpare kommer att gå i samband med den festivalen. Näringsidkarna har sett sin chans i det hela att dra in dem till Söderhamn och kvällsfestivalen. O-ringen bidrar till att de får mer folk till regionen. Omvänt kommer inte O-ringen

staden att märka lika mycket av omkringliggande städer. Den ligger ganska enskilt. Men alla kommer inte att bo i O-ringen staden, en del kommer bo på andra ställen och bara åka in och besöka, tävla, äta etc. Annars kommer staden att fungera bra, den är tänkt att fungera helt utifrån sig själv.

Flygfoto över O-ringen staden 2006

[23]

Gestaltningen av utemiljön

O-ringen 2006 är en förbättring av arrangörernas satsning på utemiljön. I god tid har förslag på bl.a. skyltar och liknande saker gjorts som gör att man ser dem bättre. Tidigare år har det kommit lite i andra hand, som t.ex. handskrivna lappar.

Genom att gestalta utemiljön i en tillfällig stad får staden en extra pluskänsla av att man satsat på det. Just med O-ringen för att man betalar för att vara där, som t.ex. parkerings- och campingavgift och då ingår en viss service. Man vill skapa en bra atmosfär kring hela arrangemanget och hela Hälsingland. Det är inte alltid det är nödvändigt för att staden ska fungera, men folk kommer att röra sig mer i staden om det finns fler ställen att gå till. Staden lever på ett bättre sätt. Det viktigaste i gestaltningen av utemiljön i O-ringen staden är just att man ska få samlingsplatser. Många bor i ett litet tält eller i en liten husvagn, folk är väldigt utspridda men vill ha någonstans att träffas.

Man varken jobbar eller går i skolan, och då vill man träffa andra människor på andra ställen. Det blir dels små träffpunkter vid hygienstationer, där man kan köpa vatten och bröd, gå på toaletten och så vidare, och man träffas vid stora torget där man bl.a. kan äta och lyssna på musik. Det är det man får tänka på i planeringen, att det finns tillräckligt mycket att göra.

Gestaltningen har mestadels skett utifrån besökarna, men det har även passat ihop med arrangörernas åsikter. Ibland har det fått kämpas för att få arrangörerna att tänka i mindre skala, de har oftast tänkt för stort för att få in allting. Det gäller att tänka festival istället för att tänka på att allt ska få plats. Det räcker t.ex. med en gata som är 4 meter bred, det blir då en mysigare stämning. Torgytan har ramats in, den har blivit ett vanligt torg med väggar. Tidigare år har det ofta sipprat ut åt sidorna och då försvinner även folket ut åt sidorna. Genom att stänga in dem och få dem att cirkulera på ett ställe får man genast igång ett folkliv.

I gestaltningen måste man tänka på ekonomin. Den ekonomiska delen för en tillfällig stad är svårare än för en permanent stad, då en del tänker att det är onödigt att satsa pengar på det tillfälliga eftersom det inte kommer att bestå. Många tänker nog att man ska gestalta som om det vore en riktig stad, men det behövs inte utan det kan vara mycket enklare saker. Det kan vara en tygallé istället för en trädallé, man kan jobba med andra material för att åstadkomma liknande effekter. Det är lätt att man tänker i det vanliga; "man kan ju inte plantera träd för en vecka". Däremot kan man ställa upp blomlådor tillfälligt som man snabbt kan ta ner igen, som inte behöver kosta så mycket och som kanske inte direkt behöver någon skötsel. Man måste tänka lite annorlunda. Men det har inte varit någon begränsning utan det har mer varit vilka funktioner och vad man behöver. När man t.ex. gör skyltar kan man göra enklare skyltar men det har inte gjort att det känts sämre. Istället har det tagits efter behov, vad som behövs och sen får det göras på ett bra sätt.

Många besökare samlas omkring målsträckan

Restaurangbyggnader skapar väggar runt torgytan

Stora scenens utformning

Påverka i tidigt skede

Genom att vara med tidigt i projektet kan man smyga in sina åsikter hela tiden och man får friare händer från arrangörerna. Arrangörerna har inte riktigt haft någon chans att komma på saker. Hade man kommit med senare hade man kanske bara fått en liten plätt att ställa lite tält på. Men nu började det helt från grunden. För 25 år sedan var samma arrangemang på samma ställe, men då hade de en lite annorlunda fördelning av ytan, i år hittades ett bättre område för själva torget och hjärtat som fungerade för arrangörerna.

Besökarnas upplevelse

Stadens gestaltning är viktig för besökarnas upplevelser. Folk börjar klaga direkt när de kommer dit; skyltningen är dålig, det är svårt att hitta, man får inga välkomstskyltar vilket de gärna vill ha för att veta att de är framme. Och sen fortsätter frågorna, hur hittar man, hur långt är det att gå etc.

Det finns inte mycket att göra så det är väldigt mycket som hänger på hur det ser ut. Eftersom man är där en kort tid måste man snabbt förstå var expeditionen ligger för att hämta ut sina startlistor. Orienterbarheten är viktig så folk känner att det bara tar en timme att förstå var allt ligger, inte så att man hittar saker sista dagen. Allt ska finnas på samma ställe och man ska enkelt kunna förstå det.

Besökarna kan påverka karaktären

Besökarna själva kan påverka stadens karaktär. Det är de som gör själva egentliga festivalen. Man kan bygga en plats och hoppas att det blir mysigt, men det blir inte mysigt om ingen är där. Det är beroende på hur besökarna väljer att röra sig. Alla besökare kan hamna nere vid badstranden och då är det klart att det är där som det är trevligast. Men annars kan de inte påverka så mycket, de kan inte direkt bära runt på sakerna.

Ändamålet påverkar

En tillfällig stad behöver inte vara lik en permanent stad. Den hinner inte byggas upp och bli komplex som en permanent stad, så tillfälliga städer kommer säkert att se liknande ut. Man kanske har större områden, en samlingsplats istället för att ha fyra olika samlingsplatser. Det är bra om man har någon typ av grundtanke för staden, att den har ett specifikt ändamål precis som O-ringen staden som är för en

Att orientering är syftet med O-ringen är uppenbart i O-ringen staden [27]

orienteringstävling. Den ser ju inte likadan ut om man ska ha en stad för speedway eller för fattiga i något tsunami-land. Men de tillfälliga städernas utseende är lite beroende på var de finns. De ligger inte på ett vitt papper utan de hänger ihop med någon typ av miljö, om det så är öken eller om det är vid havet.

Orienteringsbanorna går i en vacker naturmiljö [28]

Ska uppfattas som tillfällig

Om en stad är tillfällig ska den uppfattas som så. Just det att man kan ta lite extra och man skulle nog tröttna på om man hade en allé av tyg i sin permanenta stad. Man kan tycka att det är kul för en vecka, men sen får det vara bra. Man kommer med en viss inställning till en tillfällig stad. Man är där som en besökare, man rotar sig inte utan man går dit, man tittar vad som finns, men man är på väg någon annanstans, till sitt riktiga hem eller till ett bättre hem.

Planering och byggande

Själva byggandet av O-ringen staden kommer att ta ganska lång tid. Man måste kolla igenom allt med vägar och vatten, om det måste läggas mer rör, el och liknande. Men själva byggandet och spikandet tar nog den sista månaden innan arrangemanget startar. Däremot har själva planeringen pågått desto längre. För tre år sedan började de med grundkonceptet hur de skulle göra. Det var då Hälsingland fick tävlingen

tilldelad. För att få arrangera tävlingen måste man ha ett koncept för hur man ska lägga upp och var man ska ha campingen, centralorten. Så redan då skulle man ha en grundstruktur.

O-ringen - unik

O-ringen flyttar som sagt runt varje år och det skulle vara mycket lättare om den låg på samma ställe varje år eftersom det är så mycket arbete med den tävlingstekniska delen, man ska lösa start- och målplatser, kartor etc. Det är alltid svårt att ordna, så man måste ha allt genomtänkt. Finns det helt enkelt tillräckligt mycket skog i närheten och hur gör man? Detta år är unikt, i vanliga fall bor man på ett ställe och tävlar på flera olika ställen. I år kommer man bo och tävla på samma ställe. Tidigare år har man fått åka buss och tåg, men i år kommer man att kunna gå till tävlingsetapperna. Det är en sak som har underlättat men samtidigt har det varit svårt eftersom allting blir så tätt inpå. Man har inte så mycket plats att spela på

men man slipper ha väntplatser för bussar och på- och avstigningszoner. Men det blir väldigt trångt när tävlingen ligger precis intill och man springer runtom där man bor och man kan inte riktigt gå hur man vill p.g.a. avspärrningar. Men ett av argumenten för detta års O-ringen är att det ska bli bekvämare, man ska inte behöva åka buss en mil bort eller en timme bort och sen tillbaka en timme, och all väntan på bussen ska man slippa. I år kanske man springer på förmiddagen och sen kan man göra vad man vill på eftermiddagen. Det blir mer frihet.

Mycket frihet och lek

Det har varit väldigt roligt att gestalta O-ringen staden. Arrangörernas respons för idéer har varit bra, och även samarbetet med dem har känts jättebra. Det har nästan blivit för kul ibland, man har gått upp för mycket i det. Det bästa med att gestalta tillfälliga städer är att man har en frihet. Man kan flytta runt hur mycket man vill och man kan ha ett tema och

Tydliga stråk genom campingområdet

Campingområdet

O-ringen är en internationellt känd orineteringstävling

jobba hårt efter det, då det är tillfälligt. Man kan leka lite mer. Men samtidigt är det svårt när det är tillfälligt, området för O-ringen 2006 är ett gammalt flygfält så det är ont om byggnader. Då blir det svårt med saker som måste vara inlåsta såsom datorer, man kan inte bara ställa in dem i ett tält.

Större framtid utomlands

Det är osäkert om tillfälliga städer kommer att bli ett alltmer förekommande fenomen. I Sverige förekommer det vid arrangemang som O-ringen och Vasaloppet. Det är aldrig några större städer. Däremot kan det bli ett större fenomen utomlands, att man bygger upp tillfälliga städer för flyktingar. Men då har de ett annat syfte, då ska det inte vara roligt, utan det är mer vad nöden kräver. Även om de vill ha ett ställe där de t.ex. kan spela fotboll, det kanske hjälper barnen att få mindre traumatiska upplevelser. Och det blir bättre för alla om man kan bygga det trivsamt, och man kan tänka på att det inte behöver ligga i jättestora

områden, man kanske kan samla dem i mindre byar eller stadsdelar. Så bör man tänka, istället för att tänka "hur många tält får det plats här?". Även om man bara bor 2 månader i en tillfällig stad så ska man känna att man bor i staden och inte att man är tillfälliga besökare i den.

Detta med tillhörighet till en plats har varit uppe på förslag i planeringen av O-ringen staden. I vanliga fall heter de stora områdena A, B och C, och då bor man t.ex. på plats A125. I år finns tanken att döpa områdena efter Hälsinglands olika kommuner och att man har gatuadresser. Att man exempelvis bor på Järvsögatan 25, det känns lite roligare och blir mer intimt att ha en gata att bo på istället för ett nummer. Det kan även underlätta när man letar var man ska, att man känner igen att det här är gatorna på det området.

Glödjeira...

...och segerstämning

roskildefestivalen

ROSKILDEFESTIVALENS BAKGRUND

Nedanstående information är baserad på *Mellem drømme & drøn, Roskilde festival 25 år* (Rou Jensen, 1995) där inget annat anges.

Roskilde var inte den första staden i Danmark som försökte sig på en rockfestival. Först gjordes en i Randers i juni 1971 och i Nyborg månaden efter, innan ett försök gjordes i Roskilde i augusti samma år. Utgångspunkten för dessa första danska festivaler var på många sätt det samma som evenemanget Woodstock 1969. I Danmark var troligen Thylägrät katalysatorn för följande samlingar runt temat människor-musik-miljö, och rötterna och inspirationen därifrån finns fortfarande.

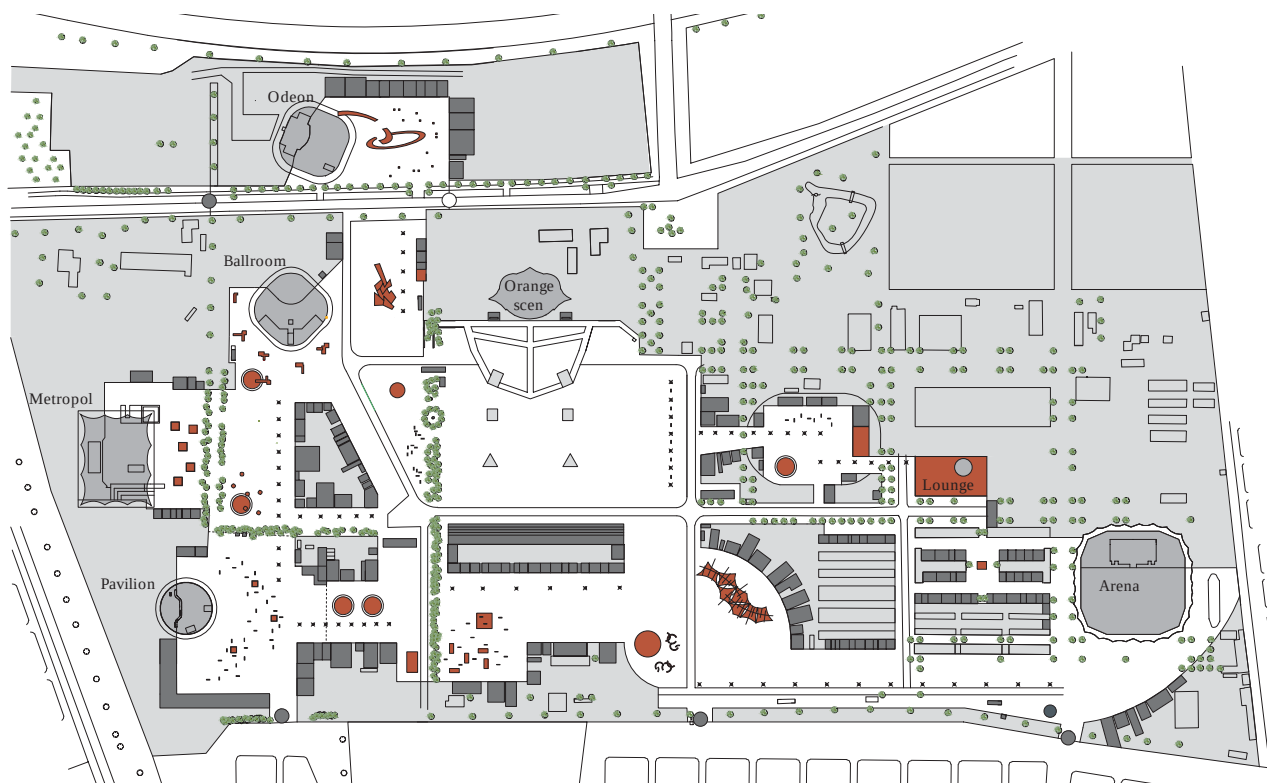
Roskildefestivalen nr.1

Den första Roskildefestivalen 1971 kom till genom ett samarbete mellan två lokala gymnasieelever, Mogens Sandfær och Jesper Magnussen, och managern och promotern Karl Fischer. Sandfær och Magnussen hade erfarenhet som arrangörer av diverse konserter på bl.a. Roskilde Katedralskola. Våren 1971 bestämde de sig för att försöka sig på en riktig festival. Sandfær och Magnussen var intresserade av att föra tråden och andan från Thy och Woodstock vidare i Roskilde. I jakten på en passande festivalplats tittade arrangörerna främst efter ett naturskönt område som kunde vara en dansk motsvarighet till förhållandena i Woodstock. De hittade goda möjligheter vid Borrevejle, men det fick man ge upp då området inte kunde leva upp till en del krav från de lokala myndigheterna. Därefter kom Dyrskepladsen in i bilden. Där fanns det inte så mycket av den natursköna aspekten men i gengäld var platsen utrustad med toaletter och elektricitet, och med en välvillig inställning från Roskilde Kommun i ryggen fick arrangörerna klartecken

från landsbygdsföreningen och polisen. På förhand föreställde sig arrangörerna ett åskådarantal på 3000-

6000 människor, men när festivalen var slut hade det troligen varit 13 000 deltagare på platsen.

Plan över festivalområdet

Roskildefestivalen nr.2

1972 års festival kom i stånd med den amerikanske folksångaren Tony Busch som initiativtagare. Busch tog kontakt med Sandfær och Magnussen som eventuella partners, men fick avslag då Sandfær fortfarande betalade av räkningarna från 1971. När Busch insåg att han inte kunde klara av uppgiften själv ingick han en allians med Roskildefonden, som sedan skulle visa sig ha avgörande betydelse för Roskildefestivalens

form, målsättning och genomslagskraft ända fram till 25-årsjubileet. Samarbetet mellan Roskildefonden och Busch, som till detta ändamål hade skapat aktiesällskapet Kaunos A/S, hade 1972 karaktären av en skriftlig överenskommelse. Roskildefonden skulle försäkra sig om alla myndighetstillåtelser och vara ansvarig för platsuppbbyggnad och platsfunktion. Roskildefonden skulle garantera Roskilde Kommun

täckning för förstörelse på upp till 64 000 DKK. Kaunos förpliktelse var att tillhandahålla ett musikprogram och nödvändiga ljud- och ljusfaciliteter. Ekonomiskt skulle Kaunos garantera betalning av alla medverkande band. Överskott och underskott skulle fördelas mellan parterna på så sätt att Roskildefonden fick/täckte en tredjedel och Kaunos två tredjedelar. Resultatet blev både en praktisk, musikalisk och ekonomisk succé. Sedan dess har Roskildefonden stått ensam som arrangör för festivalen. Nyckelord i denna kombination har varken varit fest eller katastrof, utan snarare stabilitet och seriöst, organisering och engagemang. Det har skapat Roskildefestivalens långa historia som en up-to-date, flexibel och publikvänlig rockfestival.

Roskildefonden

Roskildefonden stiftades 1965 vid en sammanslagning av de dittills existerande organisationerna "Roskilderingen för barn och unga" och "Roskilde Stadsfestkommitté". De ekonomiska och organisatoriska förhållandena omkring festivalens årliga tillkomst har gradvis ändrats under tiden. Festivalledningen, som väljs ut av Roskildefonden, utgörs av två personer, Henrik Rasmussen (administration m.m.) och Leif Skov (koordinering, musik, pr m.m.), som båda är anställda på tjänstemannavillkor. Härtill kommer ett sekretariat med fyra medarbetare samt ännu en fast medarbetare, vars arbetsuppgifter är den praktiska organiseringen i förbindelse med festivalens genomförande. Under festivalledningen är det ungefär 30 s.k. områdesgrupper, där var grupp är ansvarig för ett speciellt utsnitt av festivalens förlopp och funktion och som är bemannat med frivilliga arbetare. Ekonomiskt

sett är det ett avgörande kännetecken att varje Roskildefestival fungerar som ett stängt och avslutat system. Som så spelar Roskildefondens egen del av överskottet från tidigare år ingen roll för den ekonomiska etableringen av nästa års festival. Varje krona av överskottet delas ut under statsauktoriserat revision och under kontroll av tullen till humanitärt, allmännyttigt och kulturellt arbete i överenskommelse med fondens vidtakter.

En institution i danskt kulturliv

Dagens Roskildefestival har komplett sponsorstöd, samarbete med tv-kanalen MTV, professionella analyser av festivalens ”miljöproblematik”, besök av kulturministern, fastanställd ledning i chefsliknande ställning, officiell utnämning till Nordisk Kulturfestival samt att DSB har etablerat en permanent station i anknäpning till Roskilde tågstation. Allt detta tillsammans visar att Roskildefestivalen blivit en institution i danskt kulturliv och en dansk tilldragelse i internationellt format.

Tuborg - officiell sponsor för Roskildefestivalen

Musiken

Musiken är det som binder samman Roskilde-festivalen. Men det levererar och piskslagen av oförlömliga upplevelser och gränssprängande ögonblick, som skakar Roskildefestivalen som en genomorganiserad institution och förvandlar dess ofta stressande, orkeslösa och oöverskådliga supermarket till en blandning mellan en utsökt buffé och en händelserik äppelplundring i en okänd bakgård. Efter 1978 ändrade Roskildefestivalen karaktär. Ändringarna i dåtidens rockmusik hängde tätt ihop med både utvecklingen av festivalens programpolitik och de praktiska förändringarna på festivalplatsen, där det var av avgörande betydelse att det skapades separata campingområden vid sidan om huvudområdet omkring festivalens tre scener. Därmed var det inte längre möjligt att betrakta musiken slöande i gräset framför tältöppningen. Plötsligt hade det skapats förutsättning för rörelse och dynamik på Roskildefestivalen. Publiken skulle nu uppsöka musiken på ett annat sätt än tidigare och därmed blev själva upplevelsen av den mer central och väsentlig.

Publikvimmel framför orange scenen

Dagens festivalledning

Idag består festivalledningen av tjugo heltidsanställda och tusentals volontärer. Under själva festivalen ökar antalet volontärer till ca 21 000. De bemannar festivalens stånd, bygger scener, förser campingsäkerhet etc. De flesta volontärer kommer från kulturorganisationer och sportföreningar i området. Dessa klubbar och samfund driver de flesta stånden på festivalområdet, och med deras stora variation på varor och stämning bidrar stånden till den unika, intima och uppmuntrande atmosfär på festivalen. Totalmanagement och den högsta samordningen sköts av fem personer, Henrik Rasmussen, Henrik Nielsen, Sören Mariegård, Thomas Keller och Peter Hvalkof, som alla genom många år av erfarenhet och hårt arbete som festivalvolontärer har fått stor expertis (<http://www.roskilde-festival.dk>).

Konsert på Pavilion-scenen

"More than music"

Roskildefestivalen fokuserar på "More Than Music" – galna och ovanliga erfarenheter som gör festivalen till en unik upplevelse. Under festivalens fyra första dagarna värms det upp med aktiviteter, händelser och mycket mer än camping – mycket mer än musik. Roskildefestivalen är en frihetens stad. En känslöbetonad, mänsklig och stadsmässig struktur i vilken publik, musik och speciellt konst spelar stora roller. Campingområdet uppmuntrar till samhörighet och lek. Vid servicecenter East och West finns det två skapade torg, ett dekorerat med snäckskal formade som gitarrer och det andra dekorerat med stilistiska träd. Festivalområdet är dekorerat med torg, alléer och gator, tillsammans med belysning, sittinstallationer, segeldukar, graffiti och massor av konstinstallationer som involverar och engagerar en (Hjortkær Christensen, 2006).

Fusetown

I Fusetown utmanas man till att dra i det gigantiska trådnätet. Strukturen ändras gradvis under festivaldagarna och när man drar trådarna i nya riktningar skapas nya utrymmen och nya möjligheter uppstår (Hjortkær Christensen, 2006).

The Modest Tree står som en lätt igenkännbar punkt för orientering på festivalplatsen. Trädet är sex meter högt och består av så olika material som spjälor och fönsterbräden, julgranskulor och ljuskedjor. Under dagen visas de färgade kulorna upp och under natten är ljuden tända i trädskronan. Trädet lämnar ett omedelbart visuellt intryck som bidrar till den sammanlagda festivalerfarenheten, såväl om man bara passerar förbi som om man gör ett stopp (Hjortkær Christensen, 2006).

I Stillhetens katedral kan man vila sina öron och samla sina tankar emellan all bra musik. Utanför det vackra vita tältet erbjuder unga aktivister från den danska folkkyrkan att tvätta fötterna – en forntida tradition

The Modest Tree

Stillhetens katedral

som härstammar från Mellanöstern. Att tvätta gästers fötter signalerar att besökaren är en gäst och kommer att bli väntad av värden. Inuti tältet finner man en lugn och meditativ atmosfär och där finns plats för stora tankar (Hjortkær Christensen, 2006).

Campingområdet fylls till brättet med roliga, olika och spännande aktiviteter för den som önskar att vara där handlingen är. Campingområdet är indelat i tretton distrikt, vardera med ett torg som lokaliseras centralt. Varje torg har dess egna tema, så man kan välja att campa vid sitt favorittorg. Dessutom erbjuder alla torg en brasa, kollektiv grillning, laddning av mobiltelefon och gratis bagagelagring. För 2006 finns det två speciella initiativ, de nya torgen där man kan simma och fiska. De olika torgens tema är Agora C: Singel, Agora D: Teknologi, Agora E: Historia, Agora G: Dan, Agora H: Tystnad, Agora J: Fisk, Agora K: Bok & Berättelse, Agora L: Simma, Agora M: Energi och miljö, Agora N: Konst och Agora P: Speakers' Corner (Hjortkær Christensen, 2006).

Agora L: Simma

ROSKILDEFESTIVALENS GESTALTNING

Jes Vagnby utbildades på Arkitektskolan i Århus. Han blev färdig 1988. Sedan dess har han jobbat i Köpenhamn, Japan och Mexiko. Sedan 1994-95 driver han arkitektkontoret Jes Vagnby Arkitekter i Köpenhamn, där de främst jobbar med byggnadskonst men även identitetsutveckling och barnböcker om arkitektur. Identitetsutvecklingen är primärt baserat på Roskildefestivalen. Sedan år 2000 har Vagnby varit ansvarig för den fysiska och estetiska utvecklingen av Roskildefestivalen.

Nedanstående avsnitt är refererat från intervjun med Vagnby och innehåller hans tankar om festivalens utformning.

Tillfällig stad = fristad

En tillfällig stad är som en medeltida stad. Den är oerhört intressant för den innehåller två lager. Den innehåller ett lager som är mycket funktionellt orienterat, en tillfällig stad med många människor ska fungera i sin struktur och även i dess infrastruktur. Det andra lagret är skyldigheten att experimentera, att hela tiden prova något nytt, utveckla sig och vara på gränsen till vad som nästan är omöjligt. Man måste prova gränserna för att se var de är. Tillfälliga städer är viktigt på många olika plan. Dels utifrån experimentet, att man kan prova någonting, dels för invånarna. De har nytta av att koppla av och komma ut i en ny samling. Detta gör att den tillfälliga staden även blir en fristad.

Omkringliggande städer

Omkringliggande städer påverkas i högsta grad. De påverkas av att det kommer många människor som använder infrastrukturen, vägarna och området. Det

blir en kraftig användning och det sker en mycket stor aktivitet. Roskildefestivalen har stor betydelse för staden Roskilde. Den har stor betydelse då det kommer så många människor till området, dels lär de känna området och många av de saker som ligger i förbindelse med området, dels ökar inkomsterna för Roskilde Stad under festivalen. Roskildefestivalen i sig påverkas av staden Roskilde på det sätt att den administreras på det ställe där den ligger. De restriktioner som gäller för Roskilde gäller även för Roskildefestivalen.

Danmarks femte största stad

Arrangörerna för Roskildesfestivalen tar mycket hänsyn till utemiljön. Det är hela kontexten, den fysiska upplevelsen av staden är att man tar hänsyn till vad som finns där. Primärt kan man säga att Roskildefestivalen är en rockfestival med live-musik. I princip behöver man ha en mark med en scen och många besökare, och några tält omkring. Det har utvecklats till det som idag är sju scener och mellan 100 000 och 110 000 människor, alltså Danmarks femte största stad. Danmarks femte största stad lever i ca åtta dagar. Sen är det en uppbyggnadsperiod och en rivningsperiod. Det är alltså mer än 100 000 människor som ska leva där i åtta dagar och återigen ska de leva på två sätt, fysiskt och visuellt. De ska ha de fysiska förväntningarna, de ska ha något att äta och de ska kunna gå på toaletten, de ska kunna stå upp och sitta ner. Det är några helt basala saker som staden ska innehålla. Sen läggs det ut några fixpunkter som är scener. De är fixpunkter både i deras utformning där scener markeras i sin höjd med sitt ljus och som markeras i det rum, alltså i det offentliga rum där besökarna uppehåller sig där de ska motta eller vara med om en stor musikalisk upplevelse. Det är hela

funktionen i åtta dagar, sen byggs en hel del andra saker för att man ska vara där under så lång tid att det blir en upplevelse.

Mellanrum

När man går från en konsert till en annan konsert går man från ett konsertrum till ett annat konsertrum. Under den sträckan kommer man in i ett tredje rum, ett mellanrum. Ett rum där man kan slappna av. Ett rum där man kan smälta den upplevelse man varit med om. Man ska kunna dricka. Man ska kunna äta. Man ska kunna bli konfronterad med andra saker, t.ex. konstverk. Det ska vara en plats med en annan upplevelse. Man går från ett rum till ett annat. Från konsert till konsert med något annat däremellan. Det tredje rummet innehåller en struktur med en annan form av poesi, utveckling av lampor, möbler, försök att hela tiden förändra det, det kan vara en plats av trä, det kan vara en stor involverande skulptur. Det är uttryck för många möjligheter men det berättar för oss att det är en sann upplevelse mellan konserterna. Inget mellanrum är det andra likt. Det arbetas mycket

Ett mellanrum - matservice, försäljning och aktiviteter

med att det t.ex. är öppet på vissa ställen och andra är det stora segelduk över.

Ekonomi

Det är svårare med ekonomi i tillfälliga städer jämfört med permanenta städer. Allt tillfälligt är något som ska byggas upp och något som ska rivas. Ju mer man bygger upp, till en viss gräns, desto starkare blir uttrycket och desto starkare kan man utforma en stad. Ju mer man bygger upp desto dyrare blir det.

Roskildefestivalen är en helt egen organisation. Den tjänar sina egna pengar. Den betalar för sin egen uppkomst och den betalar för sin egen administration. Den har en administration på 35 människor. Under festivalen är det upp till 21 000 frivilliga medarbetare.

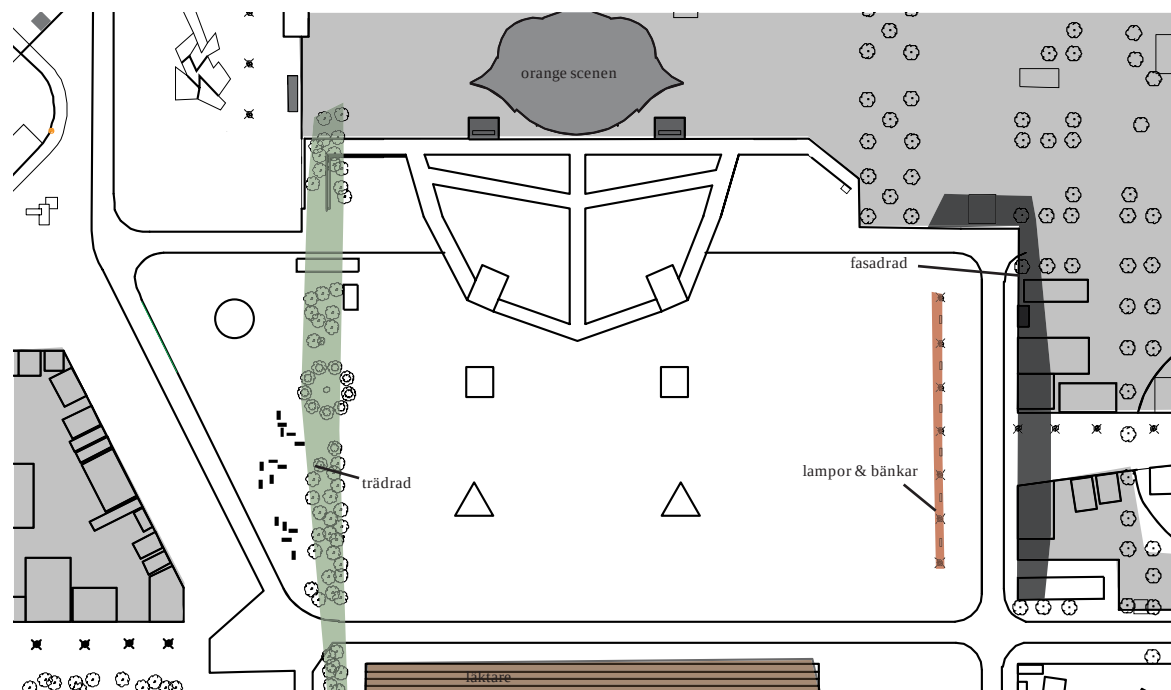
Förståelse för stadens storlek

Det viktigaste i gestaltningen av utemiljön i en tillfällig stad är att det finns en förståelse för stadens storlek och det antal besökare som kommer. Att rummet, uterummet, stadsrummet är så stort att det passar det antal besökare som kommer. Om det är för stort i förhållande till för få människor så verkar det tomt och är "ur funktion". Och är det tvärtom är det inte trevligt att vara där och det uppstår en säkerhetsrisk. Så det är en noggrann vägning mellan storlek och antal besökare. Det näst viktigaste är att rummet är noga definierat för vad det är som ska hända där, ett rum är mycket olika om det är ett mellanrum eller om det är ett konserterum. Det är alltså viktigt vilken betydelse det har och vilken stämning det ska hålla. Ett exempel är rummet vid orange scenen. Där finns scenen som spelar ut. En trädrad avgränsar området.

Där finns en fasadrad med all möjlig service. Några lampor och bänkar är utplacerade. De är alla med och skapar en ram. Det finns två fördelar med detta. Det ena är att när ett band spelar på scenen har de ett tydligt definierat rum som de ska spela ut till. Man kan säga att deras uppträde koncentrerar sig till de aktiva i detta rum. Det andra är att när besökarna kommer gående utanför rummet ser de ett tydligt definierat rum. När man kommer in i rummet så känner man även längst bak att man är med på konserten. Ju bättre definierat rummet är, desto mindre press är det. Det samma gäller om det är en konsert i ett tält. Står man utanför tältet så pressar man sig in så man står

precis i gränsen till tältet, där känner man att man är med på konserten. Det kalkyleras publikintresse på de konserter som är på Roskildefestivalen och konserterna placeras alltefter var de passar, till vilken storlek intresset passar för att minimera den press som kommer och för att få den optimala upplevelsen.

På Roskildefestivalen finns den orange scenen. Den orange scenen har blivit festivalens varumärke och när det inte är konsert händer där ingenting. Det är tomt. Tomrummet bygger upp en förväntan. Kommer det någon och det är helt tomt tänker hon att det kommer att hända något där sen. Innan en stor konsert börjar människor samlas.

Rummet vid orange scenen.

Allt för besökarna

Roskildefestivalen har ett motto: "Allt för besökarna". Så allt ritas faktiskt utifrån besökarna. Men det är självklart att arrangörerna har plikten att se att det även är tänkt från arrangörens sida. Men det beror på hur man definierar, t.ex. flyktvägar, är de för arrangörerna eller besökarna?

Gärna komplicerat och varierat

Det är nödvändigtvis inte alltid bra om det är lätt att hitta runt. Det får gärna vara lite komplicerat. Det får gärna vara som en stad i den mån att man tänker på en stor plats och att det finns mindre platser. Det kan gärna vara som ett litet torg. Det kan gärna vara en passage. Man kommer från något stort och går in i något mindre, går ut i något stort.

Det är viktigt att göra det mycket varierat så det blir en stor upplevelse. Det är en upplevelse där många upplevelser identifieras.

Campingen

Det är heller inte nödvändigt att man ska trivas lätt. Där finns några helt funktionella saker. Det ska gärna vara rimligt lätt att komma till duschen och toaletten. Det ska också vara rimligt lätt att få något att äta. Det finns några basala saker som det ska vara lätt att komma till och som ska vara rent.

Men på längre sikt kan besökarna faktiskt uppleva det lite komplicerat

Områdets indelning

Festivalen består av två områden, festivalområdet med scener och campingområdet. Konceptet här kallas "4+4". Besökarna kommer till campingområdet och är där de första fyra dagarna. Torsdag klockan 17 öppnas porten till festivalen, så från torsdag till söndag, de fyra kommande dagarna, är de även på festivalområdet. Då är de på hela området. Det handlar om motion och emotion, det är alltså ett deltagande eller betagande. Antingen deltar man eller så blir man betagen.

Agora K: Book and story

Campingområdet

På campingen arbetas det mycket utifrån deltagelsen. Här är man en själv, här är det individualitet. Ens egen insats, ens lyft som person för att utforma ens ego, ens individualitet. På campingområdet görs det försök att lägga in en massa aktiviteter, men det är ändå besökarnas frirum. Som besökare kan man göra en massa olika saker. Det finns mycket tokiga saker. T.ex. finns det ett nakenlopp. Nakenloppet runt campingområdet är officiellt och det är arrangerat av besökarna. Det är något som besökarna själva har utvecklat. Så det förekommer en hel del saker som besökarna själva gör, utvecklar och avvecklar.

Festivalområdet

På festivalområdet arbetas det med motsatsen. Där är besökaren betraktaren, man är mottagaren. Man känner sig inte passiv när man är på konsert, men det är trots allt bandet som står på scenen som spelar ner till en och man lyssnar. Man blir betagen, emotion.

Streetbasket på campingområdet

Även på festivalområdet görs en hel del, eftersom de tär många konserter. Det är dit besökarna går. Där arbetas det med att Roskildefestivalen ska vara ett frirum. Det ska vara ett ställe där det är färre restriktioner. Det ska vara ett ställe där man kan komma ut och vara mer fri, göra någonting som man normalt kanske inte gör. Man ska kunna få en massa möjligheter, intryck och frihet. I den friheten är det meningen att man ska slippa lite av sig själv, göra sig själv fri, lyfta upp sig själv till en ny nivå. Man kan säga att det arbetas med ett kaosbegrepp, som Nietzsche en gång så *"You must have chaos within you to give birth to a dancing star."* Det är huvudfilosofin. Om man är fri gör man någonting, man utvecklar ens egen kreativitet, man blir mer öppen, man samlar många intryck, man

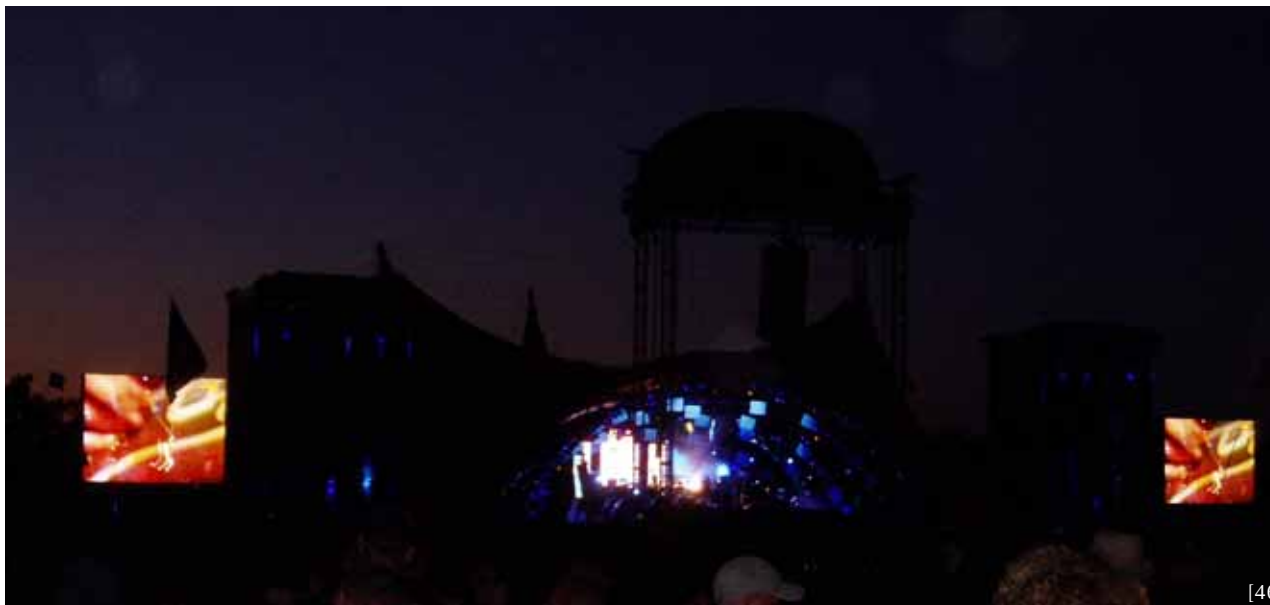
blir mer förstående. Man blir mer tolerant. Man får en större utsikt. Därtill stoppas musik och mycket annat som man lyfts upp till och får större frihetskänsla. När man har en stor frihetskänsla friar man nya saker inne i ens huvud, så ur kaos föds en dansande stjärna.

Definiering av rum

Man kan säga att det finns en massa ramar på området. Ramen för ett mellanrum på festivalområdet försöks att definiera enklast möjligast så att när det står besökare där inne är det besökarna som är i centrum. Det är besökarna som skapar sceneri, det är besökarna som skapar stämning. Det är besökarna

som skapar den aktivitet där är. Ramarna läggs ut och överläts till besökarna och den aktiviteten.

Ett exempel är de svarta staketet. Det byggs upp svarta staket. De används dels för att svart är en neutral färg och dels för att det definierar platsen rätt precis. Besökarna är i ett rum dagtid. När det blir natt försvinner det svarta staketet i nattmörkret. Därför har det satsats mycket på belysning, och man kan se att genom belysningen sker ett stort stämningsskifte från dagen till precisa platser på natten. Det är en stor ljusshow.

Guns 'n' Roses uppträder på orange scen, en ljusshow i mörkret

Segeldukar skapar skugga över sittplatser och ett rum i det annars öppna fältet, Roskilde 2006.

Spränga ramarna

För gestaltningen är det helt fria händer. Ramarna ska hela tiden sprängas. Det ska experimenteras. Ramarna är så fria för att man gärna ska lära sig något, man kan gärna experimentera med något som sen visar sig inte fungera. Men då har man lärt sig det. Ramarna ska hela tiden utforskas. Prova att gå så långt det går, något med stor upplevelse och stort innehåll. Det arbetas mycket med betagelse och deltagelse. Det arbetas mycket med att det ska vara en stor emotionell upplevelse att gå på festival, men det ska samtidigt vara något som appellerar till ens intellekt. Därför är Roskildefestivalen inte ett kommersiellt företagande i den bemärkelsen utan en fond. När festivalen är avslutad och det kanske är ett överskott på 4 miljoner DKK delas pengarna ut till humanitära eller sociala ändamål i världen.

[48]

Utformning av sittplatser på festivalområdet

[49]

Arrangörernas styrning

Arrangörernas styrning över platsens karaktär är väldigt flytande. Någon gång syns det att det har blivit styrt för mycket och någon gång för lite. Det är en helhetssyn. Arrangörerna ska vara en katalysator, de ska sätta igång en process men inte delta. De ska inte färdigforma det hela. Ett exempel är uppställningen av bänkar och sittplatser. En sittplats utformning ska vara mångfaldig. Man ska kunna sitta på olika sätt, ligga, flyta, stå, kyssa, älska, allting ska gå i sittplatsens formation. Och det ska hela tiden uppmuntra till ett socialt beteende, alltså det är stor skillnad beroende på hur de står. Så besökaren har hela tiden en möjlighet till att själv experimentera med sakerna. En festival är ju ett ställe med glädje och positivism, man ska komma ut och utväxla idéer. Genom samtalen och genom samvaron utvecklas en tolerans.

[50]

Konstverk på festivalområdet

En tillfällig stad ska vara unik

Det bör naturligtvis framgå att man är i en tillfällig stad. Men det är man även väl medveten om. Tillfälligheten är den att det inte är ett uttryck för föränderlighet, att något inte kan förändras och utvecklas. En tillfällig stad är ett möte som är kortare och mer intensivt. En tillfällig stad ska vara unik. En tillfällig stad byggs upp och omkring en unik produkt. Man kan ha en rockkonsert på tre olika ställen som bildar en tillfällig stad, men biotopen eller den plats man har placerats på ska gärna ha inflytande på den ur arkitektonisk synvinkel. Musiken har självklart en infrastruktur, alla saker har en egen historia. Den tillfälliga staden är i dialog med platsen som den ligger på och på så sätt blir den unik. Roskildefestivalen är unikt på många sätt ur landskapsmässig synpunkt. Den ligger i en ovanligt urban struktur tillsammans med en skog med många byggnader. Den ligger upp mot ett stort grustag, ut till stora vägar, i förbindelse men en trädad som ligger runt en åker. Roskildefestivalen är unik. Och en tillfällig stad ska vara unik.

[51]

Beachboll på Servicecenter West, campingområdet

Planering och byggande

Rent fysiskt tar det tre-fyra veckor att bygga Roskildefestivalen. Och det tar ca 1 ½ år att planera gestaltningen för den. Det första mötet är i januari och handlar om hur det ska se ut på festivalen sommaren ett år senare, det är då ett längre seminarium. Sen måste man se hur sommarens festival blev och se vad man kan använda och inte använda året efter.

Logistiken är komplicerad

Det är svårt att planera in all logistik. Det är ett mycket komplicerat nätverk. Det är två-tre frivilliga personer som arbetar med det hela året. En är t.ex. ansvarig för toalett och kloak och under festivalen fördelas arbetet ut på flera personer. Men hela den logistiken är svår. Man försöker att göra det på det enklaste sättet men

också på det mest funktionella och ekonomiska. Det är många faktorer som spelar in. Man kan inte göra det så billigt att det inte fungerar, så det är inte frågan om att göra det så billigt som möjligt. Det handlar om att göra det så bra för besökarna som möjligt.

Experiment

Det är mycket spännande att jobba med tillfälliga städer just för att man kan experimentera. Man kan experimentera helt ut till gränsen, till och med lite över. Man kan registrera hela funktionen som löper i fyra dagar och det är många människor som använder och registrerar det hela. Tanken som man tänkt, tecknat, satt i verk och byggt. Det går max 1 ½ år från det att man tänkt en tanke till den är satt i verk.

Bästa resp. sämsta

En av de bästa sakerna med att gestalta tillfälliga städer är att man har många fler strängar att spela på. Man har mycket mer material att använda, då materialet bara behöver ha en hållbarhet på åtta dagar. Och igen, att man kan experimentera eftersom besökarna har en annan förväntan än med något som ska stå i 200 år. Besökarna är mycket mer toleranta och mottagliga för om man vill lära sig av experiment.

Det sämsta med att gestalta tillfälliga städer är inte att staden tas ned igen. Det är det som bygger upp hela upplevelsen, att man kan experimentera och tar man bort det igen. Det värsta är att det är mycket som ska tecknas och planeras. På tre veckor ska man bygga upp en stad som klarar av 100 000 människor, därför behövs det mycket planering.

Konserttältet Paviljongen

Camp K, service och toaletter

Grillområde och försäljningsvagn, camp K

Ett ökande fenomen

Dessvärre kommer tillfälliga städer troligen att bli ett allt mer förekommande fenomen. Dessvärre därför att det är en mycket ojämn fördelning i världen, både på tillgång till mat och till väder. Världen är mycket olik. Troligen kommer det att ske stora folkvandringar. För dessa folkvandringar kommer det att uppstå tillfälliga städer, t.ex. flyktinganläggningar. Och en flyktinganläggning är inte något positivt. Det är ett uttryck för att det är något som är fel, att fly har oftast en negativ orsak. Den fördelning som finns i världen idag kommer troligen att stärkas ännu mer och därför kommer det att bli flerdubbelt flyktingar. Man kan anta att det är nödvändigt med flyktingläger. Vi har gjort att världen har blivit som den blivit och att det är nödvändigt med flyktingläger, så då måste vi lära oss om flyktingläger. Under åren har det visat sig att

ett flyktingläger är ett uppehållsställe genom längre perioder, det är inte bara under åtta dagar. Därför finns det kanske några band som man bör lära om tillfälliga städer på gott och på ont. Så att man kan bygga upp några band som gör att några element bör inbyggas för att det ökar trivselen, ökar förståelsen och ökar samvaron i den tillfälliga staden.

En tillfällig stad är mycket stor förståelse i sociologi, mänskligt agerande, vårt sinne att tro på det hela.

Folkvimmel på festivalområdet

winterland

VINTERLANDS BAKGRUND

Följande information är baserad på *Projektbeskrivning Vinterland* (Brunndahl Warnolf, 2005).

Vinterland arrangeras i Folkets Park i Malmö från decemberslutet till början på januari, datumen har varierat under de åren som det arrangerats, sedan starten 2001. Arrangemanget kommer från drömmen om att skapa en ny tradition och mötesplats under vinterns mörkaste månader. Man vill skapa en plats där besökare erbjöds möjligheten att stanna och bara få finnas utan krav. Konceptet skulle bygga på upplevelser för alla sinnen. Önskemålet var att arrangemanget skulle upplevas folkligt och att delaktigheten skulle vara stor. Med hjälp av nyskapande ljuseffekter i parken, ambulerande artister, sagoberättande, prova-på-aktiviteter och fantasifull inomhus- och utomhusscenografi föddes Vinterland.

Religiös- och etisk obunden mötesplats

Målen med Vinterland är att skapa en religiös- och etnisk obunden tradition/mötesplats i Malmö under årets mörkaste månad. Vinterland skall skapa förutsättningar för nya möten och integration genom att bjuda till kostnadsfria upplevelser och prova-på-aktiviteter för många olika smaker och åldrar. Arrangemanget skall också medverka till att etablera Folkets Park som en mötesplats och besöksplats.

Några andra mål är att locka 60 000 besökare under arrangemangets tid och att 85 % av dem ska ge arrangemanget betyget bra eller mycket bra.

Målgrupper

Huvudmålgruppen är barnfamiljer (med barn från 3 år) boende i Malmö. Men arrangörerna ville också nå

en bredare publik med hjälp av fjolårets förändringar. Genom nytänkande gestaltning (ljud, ljus- och scenografi) samt ett nytt och spännande matutbud, hoppades man kunna nå dem som inte är intresserade av barnaktiviteterna.

Helhet

Vinterland bygger på en helhet där aktivitet och gestaltning samverkar och där besökaren själv väljer vad de vill ta del av. Det magiska och unika Vinterland kan bara skapas genom ett nära samarbete mellan Folkets Parks ordinarie aktörer/arrendator och Arrangemangsenhetens programpunkter under arrangemanget. En blandning av aktivt deltagande och kontemplativa miljöer skapar ett dynamiskt och spännande arrangemang för stora som små.

Mötesplats

Isbanan

Ljussättning och helhetsintryck av gestaltningen

Innehåll och aktiviteter

Vinterlands innehåll och aktiviteter består av en mångfald av möten och möjligheter. Det kommer att ges tillfällen att interagera, finna en eller flera platser för eftertanke, ta del av föreställningar, prova på aktiviteter, lekar, uppvisningar, utställningar och att besöka Folkets Parks ordinarie aktiviteter.

Ljus-, ljud-, inomhus- och utomhusgestaltningen spelar en avgörande roll för helhets känslan, därför används stora budgetresurser till detta.

[62]

[63]

[64]

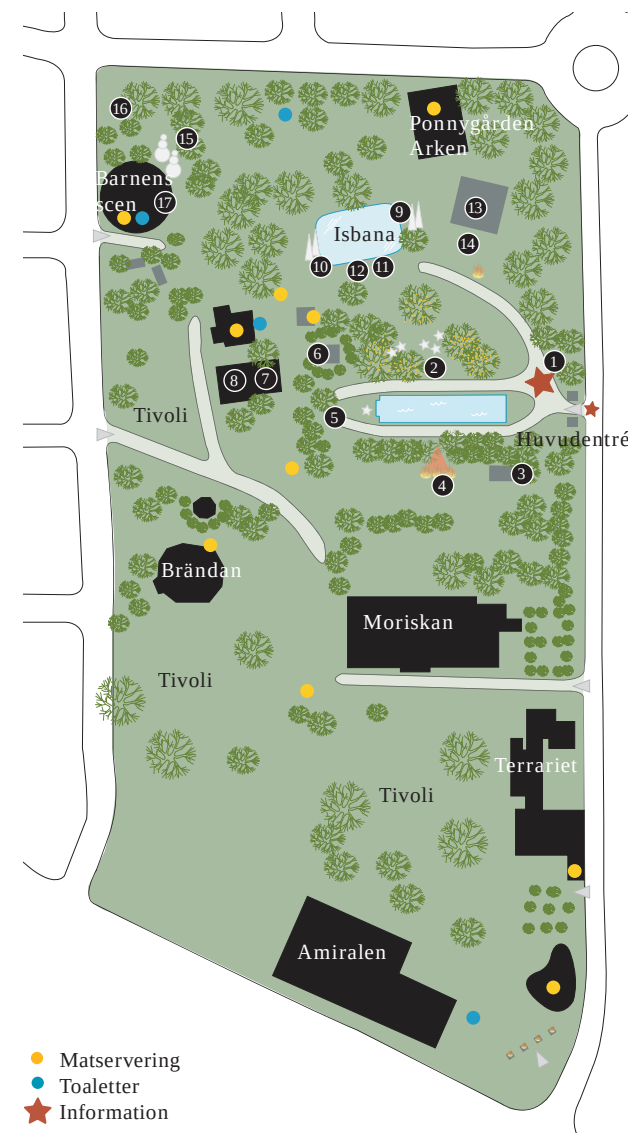
Lek- och aktivitetsmöjligheter, som t.ex. pyssel.

1. De Vintervisa	10. Pingvinerna
2. Snöänglar	11. Skridskouthyrning
3. Stjärnängeln	12. Brända mandlar
4. Wamuri - Eldens Boning	13. Familjen Vinters Villa
5. Stjärnkokaren	14. Familjen Vinters Trädgård
6. Olle Flinga & Fabror Rimfrost	15., Snögubbarna
7. Utklädning	16. Pulkabacke
8. Vättvillingarnas Verkstad	17. Ljudinstallation
9. Isbjörnarna	

[61]

Ljussättning

VINTERLANDS GESTALTNING

Som tidigare nämndes, under rubriken *Malmöfestivalens gestaltning*, har Stina Junerup på Gatukontoret Malmö Stad arbetat med två Vinterland.

Följande information är refererat från intervjun, och innehåller Junerups tankar och åsikter.

Affisch för Vinterland 2005/2006

Tydliga stråk

I arbetet med Vinterland är det mycket viktigt att skapa tydliga stråk, man ska tydligt visa att "här ska man gå". Detta har man gjort genom ledstjärnor på marken. Det är även viktigt att tidigt tänka igenom vilken stämning man vill skapa. I Vinterland ska det inte vara en allmän trevlighetsstämning, som det är om man skapar en permanent plats, utan där ska man känna att man kommit till en annan värld.

Arrangören Malmö Stad

Kommunen Malmö Stad står bakom arrangemanget. Det är inte mycket sponsring vilket gör att det är stora satsningar från kommunens sida. De tycker att det är viktigt att satsa på utemiljön i Vinterland, de har ett helhetstänkande koncept som finns med i målsättningen. Man har fortsatt att arrangera Vinterland då man sett att det ger effekter och är mycket uppskattat av besökarna, vilket man skulle kunna jobba mer med. Men kommunen kanske inte ska stå för alla tillfälliga arrangemang, även andra kanske ska ordna saker så att man inte fastnar inom samma ramar. Det borde finnas fler platser där andra kan ordna tillfälliga happenings. Det är mycket som bygger på mer och mer upplevelsebaserat och det kommer nog inte att minska.

Målsättningar för gestaltningen

För gestaltningen finns det varken politiska direktiv eller direktiv från Gatukontoret, utan det är i projektgruppen som man arbetar med det. Där finns det målsättningar och inom gruppen sätter man samman målen. Projektgruppen bygger upp tankar om vad det är för värld och vad det är för olika

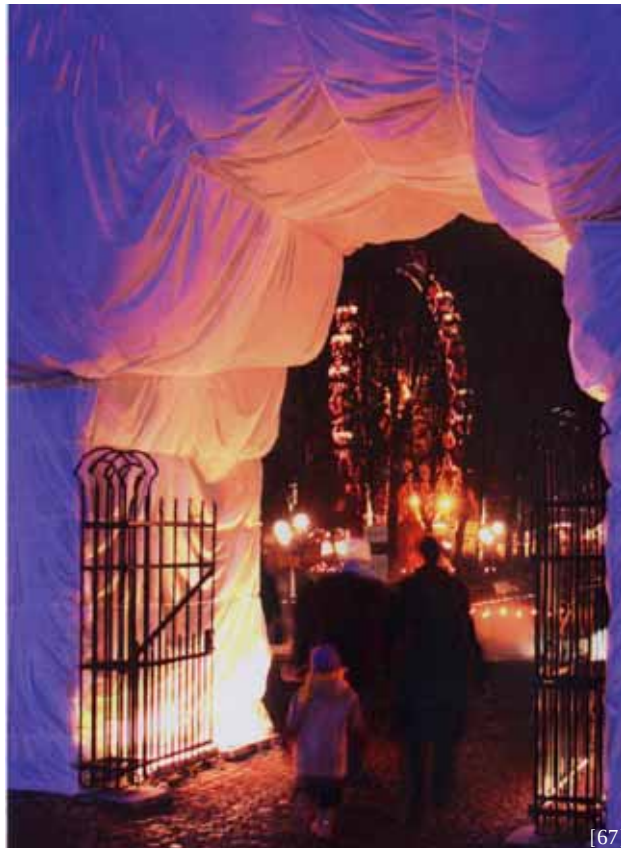
platser som ska skapas i Vinterland. När de har byggt upp i tanken vilka personer och vad som ska hända med aktiviteterna kommer landskapsarkitekten in och börjar fundera på hur stämningarna på de olika platserna ska understrykas. Man arbetar ihop innehållet och aktiviteterna. Det är viktigt att ha klart för sig vad man vill att folk ska uppleva i en tillfällig stad när man gestaltar den. Har man detta tydligt och klart för sig kan man ta ut svängarna för att uppnå den effekten.

Stämningsskapande belysning i parken

Stämningen - viktig i gestaltningen

I Vinterland är det viktigt med gestaltningen eftersom att allt bygger på stämningen. För att besökarna inte ska tappa bort sig i för många upplevelser direkt skärmar man av de andra intrycken runt omkring. Detta kan göras genom tydliga stråk och platser som man kan stanna upp på innan man passerar genom

Avskärmningseffekten

entrén till nästa område. Belysningen är ett viktigt inslag då det är mörkt och mycket av stämningen bygger på ljussättning. Ljudeffekter är ett bra inslag i Vinterland som bidrar mycket till den allmänna stämningen. Även skådespelarna är ett positivt inslag för besökarna. Skådespelarna är inte direkt någon utformning men det är ett inslag i stämningen som gör att besökarna dras med i världen. Besökarna går inte bara och tittar på världen utan får var med och delta i den. Ett år gjorde man ett försök med stora snöbollar som besökare skulle kunna leka med och rulla omkring, men det gick inte särskilt bra då de gick sönder. Men det var en tanke att besökarna skulle kunna vara interaktiva.

Belysning och skådespelare, viktiga inslag i gestaltningen

Skådespelande isbjörn - ett roligt inslag för unga besökare

En variant av ljud i Vinterland

Stämningsskapande belysning och skådespel

Tivolit i parken, ett problem

Det svåra med gestaltningen i Vinterland är att den arrangeras i Folkets Park. Tivolit i parken tar mycket uppmärksamhet från stämningen, där är mycket lampor och ljud sedan tidigare. Det gör att det är svårt att få en helt genomgående stämning, man skulle hellre ha haft en lugnare miljö att jobba med. Däremot så underlättar det då det redan finns fasta toaletter. Dock får man ta in mer matförsäljning än vad som redan finns i parken.

Olika skådespelare som hjälper till att skapa stämningen i Vinterland

Tidskrävande arbete

Området som man arrangerar Vinterland i är litet, framförallt om man jämför med Malmöfestivalen. Det är mycket innehåll och därför är gestaltungsinsatserna lika tidskrävande, om inte mer, för Vinterland som för Malmöfestivalen. Även i Vinterland måste uppbyggandet av arrangemanget vara så tajt som möjligt och det mesta bygger man upp på en vecka. Men byggandet av Vinterland är speciellt för där är landskapsarkitekten själv med mycket under byggtiden och får bygga det också.

Arbetet med Vinterland blir intensivt, då det byggs upp och rivs ner på några veckor. Men man har en stor frihetskänsla och kan testa nya saker och se om det fungerar eller inte, som exemplet med snöbollarna.

Positivt och negativt

Det som är speciellt roligt med Vinterland är att man ska skapa specifika och tydliga stämningar. Det är en positiv sak och människor visar mycket uppskattning för det. Människor kommer med både positiva och negativa kommentarer men det är ändå så subtilt, det är inget grått standardarbete. Det tråkigaste med gestaltningen av Vinterland är att det finns lite pengar och lite tid att jobba med det.

Vinterland - ett ljus i mörkret

4
fyra intressanta teorier

Jag har valt att använda teorier inom stadsbyggand/stadsplanering och etnologi. Den senare behandlar även ämnet turism och festivalliv. Teorierna inom stadsbyggnad/stadsplanering är välkända inom ämnet, de belyser olika former, rum, identiteter, känslor och behov. Detta anser jag vara av stor relevans i min analys i detta arbete, då dessa beståndsdelar även finns i tillfälliga städer.

Teoriöversikten handlar om följande idéer (se vidare information angående källor under referenser sid. 122):

Bjålesjö Jonas, Hultsfred "Det är en speciell känsla!" människors handlingar och beteende på Hultsfreds-festivalen

Cullen Gordon, The Consice Townscape
kontraster, plaster och innehåll i staden

Lynch Kevin, Theory of Good City Form
samband mellan form och dess värde

Relph Edward, Place and Placelessness
rum, plats och identitet

HANDLINGAR OCH BETEENDEN PÅ FESTIVAL

Jonas Bjälesjö är etnolog och universitetsadjunkt på Handelsskolan i Kalmar. Han arbetar med utbildning och forskning i Rockcity, Hultsfred. Tidigare var Bjälesjö doktorand vid Etnologiska institutionen, Lunds universitet (www.bbs.hik.se)

Följande information är baserad på *Hultsfred "Det är en speciell känsla!"* (Bjälesjö, 1999).

Festivalens organisation består av många ideellt arbetande funktionärsgrupper. Drygt etthundra band och artister uppträder och större delen av Sveriges musikbransch är på plats. Hultsfredsfestivalen anses vara Sveriges största årligen återkommande musik- och nöjesevenemang för ungdomar. Festivalen inträffar helgen innan midsommar och är igång i fyra dagar. Området som festivalen arrangeras på består av en folkpark, hembygdspark, idrottsplats och camping och det ligger naturskönt inbäddat någon kilometer nordost om samhället Hultsfred utmed sjön Hulingens strand. Området spärras av veckan innan festivalen för att förbereda och bygga upp festivalen.

Festivalattributen, såsom festivalarmband, skapar viktiga markörer som tydliggör olika kollektiva tillhörigheter. Festivalarmbandet ser olika ut från år till år vilket markerar och indikerar varje enskilt festivaltillfälle som unikt. Inför varje festival skapas en ny festivallogotyp som finns på alla de produkter som framställs såsom t-shirts, affischer, flygblad, biljetter och programblad. Varje år skapas och presenteras festivalen som ett unikt tillfälle vilket gör att känslan av exklusivitet förstärks.

Den privata sfären vid tältet består oftast av några tältgrupperade i en cirkel, det s.k. "festivalhemmet". Tältet eller tälten utgör basen för festivalvistelsen. Många besökare har med sig någon form av flagga, banderoll,

vägschild eller liknande som markerar läget för festivalhemmet. Placeringen av t.ex. flaggan används dels för att kunna orientera sig och hitta hem på campingen, dels som symbol för att utmärka den egna privata sfären. Att det ägnas mycket energi åt att skapa ett festivalhem kan tolkas som en nödvändig trygghet och förutsättning för att släppa förankringarna och tillsammans med andra uppleva festivalkänslan.

Festivalliv ger upphov till handlings- och beteendemönster som kännetecknas av att människor iscensätter och offentliggör sig själva på olika sätt, t.ex. kan man umgås obesvärat och lätt ta kontakt med människor man inte känner. Det verkar som om invanda sociala och kulturella umgängesmönster förändras och får andra handlingsprinciper och riktlinjer. Därför innebär det en omorganisering av sättet att förhålla sig till sig själv och andra när man slår sig ner på en festivalcamping med sina vänner och många andra. Det sker även en omorganisering av festivallivet när man rör sig mellan festivalområdet och campingen. Koreografin och scenografin ser annorlunda ut på festivalområdet än campingen. Att röra sig mot festivalområdet framkallar ofta andra betydelser och tillhörigheter än de som symboliseras av tältplatsen. Genom att t.ex. visa uppskattning för en musikstil kan en föreställd gemenskap och tillhörighet bekräftas. I förhållande till en vardaglig tillvaro framstår Hultsfred som en plats där det finns möjlighet att bekräfta identiteter och handlingar som många kan känna begränsade utanför festivalen. På Hultsfred upplevs toleransen som större samtidigt som det är fler som gillar en musikstil, livsstil och klädstil än hemma.

Inställningen till rockfestivaler har en stark värdeladdning och kännetecknas av en viss

likformighet som strukturerar den övergripande beskrivningen av festivalen. T.ex. kännetecknas Hultsfred av den känsla av frihet och äventyr som dagens besökare anser karaktärisera en riktig rockfestival i likhet med karakteristiken över 1960-talets festivaler. Denna beskrivning har även ett historiskt sammanhang när det gäller intryck av en samhörighet mellan människor där människors olika historia, situation och framtid är av underordnad betydelse. Även om festivalkontexten beskrivs som en rumslighet där den närmast totala frihet råder, är det ändå en kontext som samtidigt skapar riktlinjer för de "rätta" upplevelserna och beteendena. De egna erfarenheterna och upplevelserna samverkar och samordnas med bilder av festivalens kaosartade förhållanden som skapats och förmedlats på olika sätt, genom t.ex. tidningsreportage eller berättelser och bilder från vänner. I skapandet av festivalupplevelsen och de beskrivna förhållanden samverkar både bilden och erfarenheten av hur en festival är och bör vara.

Som övergripande festivalfenomen och festivalupplevelse har Hultsfredsfestivalen vissa karakteristiska drag som gör den speciell. Den inträffar vid samma tidpunkt från år till år, vilket är en viktig del i festivalens positionering som återkommande ritual. Återkommande besök vid samma tidpunkt och till samma plats gör att festivalen utvecklas till en plats och ett tillfälle där besökarna investerar i en mängd innebörder och upplevelser. Dessa förankras i medvetandet och återskapas genom berättelser och återbesök. Förutom den bestämda tidpunkten tydliggörs festivalens rituella karaktär på andra sätt. Ett stort antal uttrycksmedel och stilerade beteenden dramatiseras. Performativa rörelser, kroppslig närhet och musikens fysiska påtaglighet

och mentala närvaro trängs ihop i en oidentifierbar festivalkänsla och stämning.

Festivalbesökarna både skapar och förenas av festivallivet. Allteftersom festivalens speciella ljud och handlingsmönster flerdubblas, ökar känslan av en gemensam och total upplevelse. Den bestämda tidpunkten och festivalens ritualiserande former förstärker både besökarnas och arrangörernas känslomässiga band till festivalen. Men festivalen skiljer sig från många former av festivaler genom att den inte är särskilt ritualiserad, d.v.s. festivalen är inte särskilt noggrant strukturerad i en given handlingsordning. Rörelser och människor grupperas inte på ett lika tydligt sätt utan festivalrummet lämnas öppet åt individen att själv forma sin tillvaro. I den kollektiva festivalgemenskapens ritualiserade form finns en förväntan att festivalbesökaren släpper loss en självcentrerad kreativitet.

Att stiga in i festivallandskapet kan upplevas som en omtumlande och omvandlande mental förflyttning. Känslan av gränsland och att befinna sig någon annanstans är stark. Det är rörelsen i gränslandet, mellan festivalområdet och det som finns utanför, som synliggör de båda rumsligheternas avgränsande och meningsfulla betydelser. Festivalupplevelsen verkar handla om att realisera och upptäcka det annorlunda, men genom det annorlunda perspektiveras och synliggörs även det vardagliga och invanda. Upplösningen av det vardagliga innebär ett skapande av ett festivalmässigt vardagsliv där festivalupplevelsen står i centrum.

För många festivalbesökare konkretiseras både vardagslivets vardaglighet och den alternativa flyktvägen därifrån under festivalen. Festivalen blir en arena där möjligheten att vara någon annan

iscensätts. Möjligheter till ett självmedvetet provande och/eller förverkligande av andra identifikationsmöjligheter skapas och tydliggörs. Dessa beskrivs och upplevs av somliga som tidsbegränsande alternativ till den dominerande verklighet man lever i utanför festivalen, medan den för andra innebär personliga förändringar som sträcker sig utanför festivalen. Eftersom festivalområdet och omgivningen jämförs med varandra medför inträdet och övergången till festivalen att något händer med uppfattningen om och känslan av förankring. Det verkar som att avgränsandet och jämförandet av festivalvistelsens annorlundahet i förhållande till vardagslivet är en viktig del av festivalupplevelsen.

Tiden före och efter festivalen innebär en längtan till respektive saknad efter festivalen. Det leder till att festivalen blir det tillfälle då uppdämda och oförutsedda förväntningar kulminerar i en jakt på realiserande av upplevelser och känslor. Genom att festivalen upplevs som en oerhört intensiv händelse är den svår att reflektera över och smälta när den pågår. När festivalen är slut har man tid att reflektera och smälta intrycken och upplevelserna. Att befinna sig på en festival ger uppfattningen av att tid och rum är annorlunda, tiden står stilla och till skillnad från livet utanför festivalen bestämmer man helt och hållet själv när, var och hur man gör olika saker. Rörelserna på Hultsfred handlar ofta om kroppsliga uttryck, plötsligt rusa handlost mot en scen när man hör sin favoritlåt, när som helst och var som helst hoppa omkring och dansa till musik. Men festivalbesökarens perspektiv och upplevelse är beroende av den struktur och de förutsättningar som festivalproducenten ställer upp. Festivalbesökarens upplevda intensitet, frihet eller annorlundahet

påverkas också av festivalproducentens målsättningar och perspektiv för hur en festivalupplevelse bör se ut.

Festivalarrangörerna vill ge besökarna en totalupplevelse inom vilken det ryms ett varierat utbud. Rockfestivalen baseras visserligen på musik, men från arrangörens sida är det viktigt att skapa en festival med mångfald och variation. För att uppnå festival- och totalupplevelsens känsla av överraskningar och intensitet är det viktigt att motverka det förutsägbara. Ett sätt att göra detta är genom utformningen av festivalområdet. Ett examensarbete i arkitektur behandlar den rumsliga utformningen av Hultsfredsfestivalen, och förtydligar den vikt arrangerande Rockparty lägger vid rörelsen i festivalrummet. Det talas bl.a. om starka stråk, som i flera fall mynnar ut i naturliga samlingsplatser och knutpunkter. Knutpunkterna fungerar som bindemedel mellan människor och några strategiska positioner med vars hjälp man orienterar sig på festivalområdet. Det är även viktigt att inte bygga in några återvändsgränder i de stråk som finns och att små outnyttjade sidoplatser bevaras. Ett visst mått av vilshenhet, där överraskningar ingår, syftar på underförstådda tankefigurer kring festivalers fysiska utformning och sinnliga yttringar. Den främsta orienteringen får ske med hjälp av en schematisk karta. Arrangörerna försäkrar sig om att inför varje år försöka återskapa ett festivalområde som både känns igen och är utmanande. Den unika upplevelsen förbereds genom att utöka festivalområdet fysiskt och/eller skapa nya scener och nya rum för olika aktiviteter. Vidare genomförs estetiska förändringar av den ateljégrupp som varje år smyckar området.

KONTRASTER, PLATSER OCH INNEHÅLL

Gordon Cullen är arkitekt och arkitekturskribent. 1960 sammanfattade Cullen sina teorier i boken *'Townscape'*, och genom den kom Cullen att få stort inflytande på arkitekter och planerare över hela världen (NE, 1991).

Följande information är baserad på *The Concise Townscape* (Cullen, 1971).

Om omgivningen ska skapa en känslösam reaktion, med eller utan människans vilja, är det upp till människan att försöka förstå de tre sätt som det kan ske på. Det första är människans mål att manipulera stadens element så att ett känslomässigt intryck skapas. Den mänskliga hjärnan reagerar på kontraster. En promenad genom en stad eller annan miljö upplevs genom skillnader och kontraster, t.ex. rumsligt, topografiskt eller materialmässigt. Rörelsen skapar en sekvens av uppenbarelser, *serial vision*. Det andra handlar om att människan alltid är medveten om hennes placering i omgivningen, att hon känner behovet av platskänsla och att denna identitetskänsla är förenad med medvetandet om att det finns andra platser. Om man gestaltar staden utifrån perspektivet av en person i rörelse är det lätt att se hur hela staden blir en plastisk upplevelse, en resa genom tryck och vakuum, en sekvens av utsatthet och instängdhet, av tvång och lättnad. Den tredje och sista handlar om innehållet, blandningen av stilar, material, skalor, färger, karaktärer och personligheter. Genom ett blandat innehåll uppstår det inte likformighet. I en lyckad färgkontrast upplevs det att en harmoni frigörs och färgerna blir mer verkliga.

Det finns olika knep att arbeta med platser och platskänsla, och att skapa en miljö med skillnader och kontraster. Här följer några exempel på sådana knep:

Ägande (possession) finns i olika varianter, upptagna territorium, övertag, inhägnad, brännpunkt o.s.v. I en svartvit värld är vägarna till för rörelse och byggnaderna ämnade för umgänge och affärer.

Upptaget territorium (occupied territory) skapas istället för ett fullständigt rationaliserat och flytande utomhus genom betoning av ägande i staden. Ägandets möblemang inkluderar marklandskap, pelare, baldakiner, brännpunkter, inhägnader. Även om ägandets mängd är liten ger det ändå staden en mänsklighet och krånglighet.

Ägande i rörelse (possession in movement) skapas genom att ett bestämt ting har en väldefinierad början och slut med en väldefinierad karaktär och när man rör sig genom den kan den vara ägande.

Klibbighet (viscosity) hittas där det finns en blandning av det statiska ägandet och ägandet i rörelse. Det är formationer av grupper som pratar, långsamma fönstershoppare, folk som säljer tidningar, blommor o.s.v.

Inhägnad (enclosure) är det grundläggande elementet i ett områdes struktur. Utanför inhägnaden finns oväsendet och den opersonliga kommunikationen och innanför finns tystheten och den mänskliga skalan.

Åtskilliga inhägnader (multiple enclosure) innebär att t.ex. tre separata inhägnader kan kombineras i en stark helhet.

Brännpunkt (focal point) är samlingens vertikala symbol. På stadens gator och marknadsplatser är det brännpunkten som ger form åt läget.

Rumsdefiniering (defining space) innebär att man med hjälp av något upprättar en inhägnad eller rum. T.ex.

en tråd sträckt från vägg till vägg som ett pennstreck eller en kvadrat av kanvas som sträcks ut uppe i luften.

"här och där" (here and there) är samspelet mellan här och där. I den första förhållningsdefinitionen är både här och där bekant. Den andra förhållningsdefinitionen innehåller vad som är bekant här och okänt där.

Därhet (thereness) är lyrisk i den meningen att den alltid är perceptuellt utanför individens räckvidd, den är alltid där.

Precisering (pinpointing), den påminnande handlingen av pekande, väcker känslor. Det vanligaste hjälpmedlet kan bli exploaterat eller väcka känslor av annanhet i människor genom ljusanvändning eller att peka med finger. T.ex. drar belysning halvvägs upp strukturen uppmärksamheten utåt och uppåt.

Nätverk (netting) tjänar till att knyta ihop det nära med det avlägsna. Miljön är en helhet och knepen med nätverk är delar av konsten att binda ihop och sammanfoga den helheten in i en viktig struktur istället för att låta den vara ett osammanhängande och obetydligt kaos.

Storslagen utsikt (grandiose vista) är ett av de mest populära knepen för att exploatera "här och där". Den länkar individen till det avlägsna landskapet och producerar en känsla av kraft.

Avskärmade utsikter (screened vistas) fungerar på så sätt att härhetskänslan ökar genom t.ex. en skärm av lövverk och att den utvändiga världen görs mer avlägsen.

Händelser (incident) på t.ex. en gata är till för att snärja ögat så att det inte glider in i det bakomliggande

med resulterande leda. Den skickliga placeringen av en händelse ger mening till gatans eller platsens grundläggande former.

Trånga pass (narrows) bildas genom en hopträngning av byggnader och är en direkt kontrast till det breda torget eller promenaden.

Växling (fluctuation) är stimulansen av platskänsla genom att flytta från det vida till det trånga och ut i något nytt igen. Den typiska staden är inte en struktur av gator utan en sekvens av utrymmen som skapats av byggnader.

Förväntan (anticipation) är det första som väcks när här är känt men det bakom är okänt.

Gångvägar (pedestrian ways) knyter samman staden i en livsduglig struktur, den sammanbinder plats till plats genom steg, broar och särskiljande markmönster eller med andra hjälpmedel så länge kontinuitet och tillgänglighet underhålls.

Hinder (hazards) tillåter visuell tillgänglighet men förnekar fysisk tillgänglighet. Det mest välkända hindret är antagligen den s.k. haha, det dolda diket som inte avbryter det gröna landskapet men som ändå utesluter kreaturen från trädgården.

SAMBAND MELLAN FORM OCH DESS VÄRDE

Kevin Lynch var en amerikansk arkitekt och stadsplanerare, och professor vid MIT under 30 år. Lynch fick internationell betydelse med sin bok '*The Image of the City*' (1960).

Informationen är baserad på *Theory of Good City Form* (Lynch, 1981).

En plats kvalitet beror på ett samspel mellan platsen i sig och de som använder den, vilket gör att den fysiska aspekten flyter ihop med den sociala. Sociala och fysiska strukturer hänger delvis samman och påverkar varandra genom mänskliga handlingar. Fysiska former spelar inte någon betydelsefull roll i tillfredsställelsen av viktiga mänskliga värden som har att göra med våra relationer till andra människor. Man kan vara olycklig på en ö och lycklig i slummen. Såvida man inte specificerar människornas speciella sociala omständigheter, kan man inte döma platsens kvalitet.

Det finns några kriterier att uppfylla för att skapa en bra stad. Tanken är att kriterierna för användbarheten bl.a. ska vara generella och gå att koppla till olika kulturernas mål och värderingar, främst hantera stadens fysiska form, kunna hantera förändringar över tid samt vara oberoende av varandra. Utifrån kriterierna ska man kunna värdera vilken stad eller plats som helst på ett objektivt sätt. Kriterierna för en bra stad är följande:

Vitalitet (Vitality)

En miljö är bra om den fysiska formen stödjer människans fysiska förutsättningar, hälsa och biologiska funktioner. Det finns tre olika faktorer som är betydande för detta förhållande:

Näring – beror på tillgång till mat, energi, vatten, luft och en passande avfallshantering.

Säkerhet – risker, gifter och sjukdomar är frånvarande eller kontrollerade och rädslan att drabba samman med dem är låg, det är en fysiskt säker miljö.

Harmoni – den fysiska omgivningen bör vara konstant med människans grundläggande biologiska förutsättning. För att vara bra ska omgivningen stödja människans naturliga rytmer, sovande – vaknande, alerthet – ouppmärksamhet, och ge en lagom mängd av stimulering.

Känsla (Sense)

Känsla beror på fysisk form och kvalitet, men även på kultur, temperament, status, erfarenheter och besökarens aktuella syfte. Detta innebär att en speciell plats känsla kommer att ändras för olika besökare. Trots det finns det några betydelsefulla och grundläggande fastheter i upplevelsen av samma plats med olika människor. Platsen har mer eller mindre en känsla. Känslan består av olika delar utifrån vilka omgivningen kan analyseras, t.ex. identitet, tillgänglighet, familjaritet, händelser och struktur.

Identitet är i den mån en person kan känna igen eller minnas en plats skild från andra platser, och som har en levande, unik eller en egen speciell karaktär.

En bra plats är *tillgänglig för alla känslor*, det gör luften synlig och fångslar besökarnas uppfattning. Den direkta njutningen av levande uppfattning är dessutom förstörad för att känsliga identifierbara platser är bekväma pinnar som man kan hänga personliga minnen, känslor eller värderingar på.

Precis som en speciell form skapar en platskänsla så kan *intensiv familjaritet* göra det, ens hem eller ens barndomslandskap är vanligtvis väldigt identifierbara uppsättningar. Turism är uppbyggd på en ytlig exploatering av samma platskänsla.

Även *händelser* kan ha identitet, framförallt har speciella fester och stora ritualer det. Anledning och plats förstärker varandra för att skapa en levande nutid. Resultatet är ett aktivt engagemang i den omedelbara, verkliga värld och en förstoring av sig själv.

Strukturen är en plats orienterbarhet, om man vet var man är och hur denna plats förhåller sig till andra platser. Den framkallar orienteringskänslan.

Det finns även en *tidsorientering*. Den inkluderar klockan som gör det möjligt för oss att ordna vår dag, veta när händelser sker och samordna våra handlingar med andras.

Överensstämmelse är sambandet mellan omgivande fysiska struktur och dess icke fysiska struktur. Om sambandet mellan form och funktion stämmer överens och omgivningen upplevs som meningsfull, d.v.s. om man exempelvis kan koppla leder utformade som huvudleder till de stora trafikströmmarna, platser vars fysiska form signalerar intensitet, täthet etc. till mycket aktivitet osv.

Omedelbarhet är om det som försiggår i omgivningen är lätt att uppfatta. I den mån som man kan ta del av livet i området och därmed bättre förstå platsen.

Den ekonomiska kostnaden för att producera en känslig bebyggelse kan vara enorm, men de kan samtidigt ofta uppnås till väldigt små kostnader. Detta stämmer speciellt när man jobbar med *anspråkslösa*

material på lokal nivå. Platskänslan är inte beroende av hög fullkomlighet, exotiska material eller totalitär kontroll.

För att tydliggöra nyckeln i bebyggelsestrukturen kan man göra begripliga gatustrukturer, höja gators och måls identitet, göra korsningar förståeliga eller skapa en levande rumslig sekvens längs med ett viktigt stråk. Man kan även göra distrikt som har en stark visuell identitet eller förse dem med synliga avgränsningar, bygga aktivitetscenter med speciell karaktär, skapa synliga och hörbara landmärken på strategiska punkter, bearbeta och intensifiera naturliga särdrag eller bevara och förhöja en existerande stadskaraktär. Namn, skyltar, symboliska koder och liknande knep kan öka nivån på tillgänglig information och göra bebyggelsen mer förståelig.

Anpassning (Fit)

Anpassning hänvisar till hur väl platsens fysiska form passar invånarnas vanliga beteende. Anpassning är en passning mellan en plats och hela beteendemönster. För att det ska kunna ske är det viktigt med flexibilitet. Anpassning kan höjas genom att ändra beteendet för att passa platsen eller vice versa. Människor vänjer sig vid en plats eller lär sig tycka om den. De kan också tränas till att använda och uppskatta en plats.

Tillgänglighet (Access)

Tillgänglighet kan ordnas efter vilken tillgänglighet som är given och vem den är tillhandahållen. Det är tillgängligheten till andra personer, aktiviteter, service, platser och information. Tre viktiga delar är mångfald bland det man har tillgång till, rättvisa mellan olika grupper tillgänglighet samt kontroll över denna.

Kontroll (Control)

Kontrollen är uppdelad i fem rumsliga rättigheter. Den första rättigheten är rätten till närvaro, rätten att vara på en plats där man kan tillägga den vidare rätten att utesluta andra. Den andra rättigheten är rätten till användning och handling, att uppföra sig fritt på en plats eller att använda dess faciliteter utan att lägga anslag på dem. Den tredje rättigheten är beslagtagande, man kan ta resurserna på en plats för sig själv eller använda dess faciliteter på ett sätt som förhindrar deras användning av andra. Den fjärde rättigheten är modifikation, man kan förändra en plats permanent som man tycker är passande. Den sista och femte rättigheten är rätten till placering.

Rättigheterna är separerbara och inte nödvändiga. Kontroll kan vara tydlig och kodifierad eller otydlig, informell och t.o.m. olaglig. Det kan vara effektivt eller ineffektivt, fortlöpande, tillfälligt eller återkommande. Rum kontrolleras även genom manipulation av tillgängligheten, barriärer för rörelsen kan byggas upp. Symboler kan användas för att hävda kontroll, symboliska barriärer och övergångar kan skapas som låga häckar eller målade streck på motorvägarna.

Effektivitet och rättvisa (Efficiency and Justice)

Effektivitet och rättvisa skiljer sig från de fem första kriterierna på så sätt att de krävs för att de övriga fem grundläggande kriterierna ska kunna uppnås.

Effektivitet handlar om hur för- och nackdelar för någon grupp fördelas sig mellan de olika kriterierna/värdena i en bra stad och beskriver balansen mellan dem.

Rättvisa är fördelningen av för- och nackdelar mellan olika personer.

RUM, PLATS OCH IDENTITET

Edward Relph är en framstående kanadensisk geograf som är mest känd för sin banbrytande studie om 'plats' i boken *Place and Placelessness* (1976), men även för sitt arbete om landskap på ett fenomenologiskt sätt.

Följande information är baserad på *Place and Placelessness* (Relph, 1986)

Rum

Rum är något formlost och ogripbart och som varken kan beskrivas eller analyseras direkt. I allmänhet verkar det som att rum tillhandahåller platsers sammanhang, men får dess mening från särskilda platser. Det finns olika sorters rum:

Pragmatiskt/primitivt rum är det instinktiva beteendets och den naturliga handlingens rum, där människan alltid handlar och rör sig utan eftertanke. Rummet är rotat i konkreta och väsentliga saker. Det är naturligt strukturerat av individuella erfarenheter tillsammans med kroppens rörelse och sinnen. Det är detta som ger de grundläggande dimensionerna av höger – vänster, över – under, framför – bakom etc. På den primitiva nivån är det svårt att skilja på rum och plats.

Perceptuellt rum är ett rum av händelse centrerat på direkta behov och bruk och som har en tydligt utvecklad struktur. Det är den känsliga verkligheten som stöter ihop med rummen av jord, hav och himmel och med byggda och skapade rum. Människan är inte bara på hennes egen plats i centrumet i hennes eget rum utan inser från början att alla andra människor har deras perceptuella rum och platser. Dessutom är hon medveten om att dessa bara är en del av det mer eller mindre enade och harmoniskt levande rum av hela den sociala och kulturella grupp där hon är medlem.

Existentiellt rum är den inre strukturen av rum som det uppfattas av människan i hennes tydliga upplevelser av världen som medlem i en kulturell grupp. Det är intersubjektivt och ansvarar för alla gruppmedlemmar, då alla blivit socialiserade enligt en allmän uppsättning av kunskaper, skyltar och symboler. Existentiella rum väntar inte på att bli upplevda utan de blir hela tiden skapade och omgjorda genom mänskliga aktiviteter. Genom detta rum skapas naturliga mönster och strukturer av betydelse genom byggande av städer, byar och hus och skapandet av landskap. Rummet både upplevs och skapas naturligt. Till det existentiella rummet finns det två underkategorier: *sakralt rum*, som har en gammal, religiös erfarenhet och som ständigt är åtskilda och fulla med symboler, sakrala centrum och betydelsefulla objekt, och *geografiskt rum* som är en reflektering av människans grundläggande världskunskap, hennes erfarenheter och medvetna kopplingar till miljön. Det geografiska rummet är ett rum som är humaniserat genom namngivning av platser, genom dess kvaliteter för människor och genom att göra om det för att bättre passa människans behov.

Arkitektoniskt rum innebär ett genomtänkt försök att skapa rum. Stadsplaneringens rum baseras inte på rumsupplevelser utan handlar främst om funktion i tvådimensionella kartrum. Det urbana planeringsrummet är väl kopplat till det arkitektoniska rummet.

Intellektuellt rum består av rummets abstrakta tanke-skapelse som kommer från rumsidentifiering som ett objekt för reflektion och försök att utveckla teorier om det. Det är ett homogent rum med lika värden överallt. Det är enhetligt och neutralt.

Abstrakt rum består av logiska relationer som tillåter människan att beskriva rum utan att tvunget basera beskrivningarna på faktabaserade observationer. Det är fritt skapande av den mänskliga fantasin.

Norberg-Schultz föreslår att "pragmatiskt rum integrerar människan med hennes naturliga, organiska miljö, perceptuellt rum är väsentligt för hennes identitet som person, existentiellt rum får henne att tillhöra en social och kulturell grupp, kognitivt betyder att hon kan tänka på rum och abstrakt rum erbjuder henne ett verktyg för att beskriva de andra rummen".

Plats

Platser upplevs inte som självständiga och tydligt definierade i vardagslivet. De kan inte på ett enkelt sätt beskrivas i termer av deras läge eller utseende. Det är viktigt att försöka förstå platser. Nedan följer några samband mellan en plats och andra beståndsdelar:

Plats och läge – läget är varken en nödvändighet eller en tillräcklig förutsättning för en plats. Mobilitet och nomadism hindrar inte anknytning till en plats. I moderna samhällen är mobila människor inte automatiskt hemlösa eller platslösa, men de kan vara bra på att snabbt få anknytning till nya platser. Detta kan ske genom att landskapen liknar något redan bekant eller för att dessa människor är öppna för nya erfarenheter.

Plats och landskap – ett av de mest självklara platsattributen är ett bestämt utseende, antingen från byggnader eller naturliga kännetecken. Platsen själ ligger i dess landskap.

Plats och tid – den förändrande karaktären under en viss tid är relaterat till byggnadernas och landskapens förändringar liksom förändringarna i människans attityder. Efter en långvarig frånvaro kan den verka ganska dramatisk. Samtidigt är platskaraktärens styrka relaterad till ett sammanhang både i människans förändringserfarenhet och i förändringens natur som gynnar till att förstärka en associationsmening och anknytning till dessa platser.

Plats och samhälle – detta förhållande är väldigt starkt och i det förstärker de båda varandras identitet. I korthet är människor deras plats och en plats dess människor. De kan lätt separeras i termer men är svåra att skilja på i upplevelsen.

Privata och personliga platser – offentliga platser är bara delar av platsfenomenet och trots att allmän upplevelse är viktigt för att förstå en plats räcker den inte till att definiera en offentlig plats egenskaper. Alla platser och landskap upplevs individuellt för alla ser dem genom sina egna erfarenheter. Fysiskt definierade och offentligt respekterade platser är viktiga för människan för de är uttryck för hennes individualitet. Privata platser behöver inte vara lika omedelbara och tydliga.

Både i gemensamma och personliga upplevelser av en plats är det ofta en nära anknytning, en bekantskap som är en del av att känna till och kännas till på just den platsen. Denna anknytning utgör människans rötter i en plats, och bekantskapen som den medför är en känsla av djup omsorg och omtanke för platsen. Det är ett viktigt mänskligt behov att vara knuten till platser och att ha djupa band till dem. Platser som människan är mest knuten till är omsorgsfält, platser där hon har haft många upplevelser och som framkallar ett komplex av tillgivenhet och gensvar.

Känslan av att ofrånkomligen bindas till en plats är det kallas "en plats tunga arbete". Som grunden i vardagslivet måste platser delta i det som Henri Lefebvre har kallat "the misery of everyday life", med dess enformiga uppgifter, förnedringar, huvudsakliga sysselsättningar, dess svårigheter, elakheter och girighet. Det finns inte bara en sammanslagning mellan person och plats utan även en spänning. Platsupplevelsen, och framförallt hemupplevelsen, balanserar ett behov av att stanna med en önskan att fly. När ett av behoven tillfredsställs för lätt lider människan antingen av nostalgi eller av en känsla av att göras rotlös.

Egenskap

En plats är ett centrum av handlande och intention. Händelser och handlande är bara betydelsefulla i sammanhang med vissa platser och är färgade och påverkade av dessa platser karaktärer, även när de medverkar till karaktären. Som objekt är platser huvudsakligen medvetenhetsfokus som vanligtvis har ett bestämt läge och kännetecken som är en identifierbar form. Sådana platser kan definieras i funktionstermer som de tjänar eller i allmänna och personliga erfarenhetstermer.

Den grundläggande platsmeningen, dess egenskap, ligger i den naturliga medvetenheten som definierar platser som mänskligt existenscentrum. Det finns en stark anknytning till och medvetande av platser där man är född och uppvuxen, där man idag lever eller där man haft speciella upplevelser. Denna anknytning bildar en grund av både individuell och kulturell identitet och säkerhet.

Identitet

Uppfattningen av identitet är grundläggande i vardagslivet. Man känner igen människors, växters, platser och t.o.m. nationers identitet. Det finns en skillnad och ett förhållande mellan "identitet av" och "identitet med". Identitet av något refererar till en likhet och enhet som tillåter saken att vara skild från andra. Lynch definierar en plats identitet som det som tillhandahåller dess individualitet eller betydelser från andra platser och utgör grunden för dess igenkänning som ett separat element. Varje plats har en unik adress och är identifierbar. Det är inte bara en plats identitet som är viktig utan även den identitet som en person eller en grupp har med platsen.

Om det finns olika element i en plats identitet upplevs de i deras kombinations helhet. De tre grundläggande elementen i platser identitet är den fysiska formen, aktiviteterna och betydelserna. Det som är betydelsefullt är sättet som formen, aktiviteterna och betydelserna alltid är samordnade. Det är troligt att de bildar en serie av dialektiker som skapar en allmän struktur.

Huvudelementen för platser identitet används inte bara på platser utan även i vissa former i alla landskap, städer och hem. Platsegenskapen finns inte så mycket i det som i upplevelsen av en "insida" och en "utsida". Det är detta som skiljer platser åt i rum och begränsar ett särskilt system av utseende, aktiviteter och betydelser. Skillnaden mellan att vara på insidan eller utsidan är som skillnaden mellan säkerhet och fara. Från utsidan ser man på en plats som en resande kan se på en stad från ett avstånd. Från insidan upplever man en plats, är omgiven av den och delar av den. Uttrycken för skillnaderna mellan insida och utsida är många och tydliga. Men efterhand som människans

avsikter ändras, ändras även gränsen mellan insida och utsida. Följden är att det finns många olika nivåer av s.k. "outsideness" och "insideness".

Existentiell outsideness innebär en självmedveten och eftertänksam icke-inblandning, ett utanförskap från människor och platser. Från sådana perspektiv kan platser i bästa fall bli bakgrunder till meningslösa aktiviteter och i värsta fall tomrum. I existentiell outsideness antar alla platser samma meningslösa identitet och är bara skiljbara genom deras ytliga kvaliteter.

Objektiv outsideness innebär att det är en separation av människa och plats. Osäkra platser förändras från fakta av omedelbara upplevelser till saker som har vissa attribut.

Oväsentlig outsideness beskriver en naturlig attityd i vilken platser upplevs som lite mer än bakgrunden eller utseenden för aktiviteterna och är ganska oväsentlig för dessa aktiviteter. Denna outsideness passar bara in på platser där människan är besökare och mot dem som hennes avsikter är begränsade eller ofullständiga.

Beteendeinsideness innebär ett genomtänkt skötande av platsens utseende. Den berättar bara att man är någonstans, det är mönster, strukturer och innehåll som berättar att man är just här.

Empatisk insideness kräver att man är beredd att vara öppen för en plats betydelser, att kunna och respektera dess symboler. Det innebär att se in i platsen och uppskatta dess identitets huvudsakliga element. Att vara empatisk inom en plats är att uppfatta platsen som innehållsrik och därför identifieras med den. Platsidentiteter som upplevs genom empatisk

insideness är djupare och rikare än de som bara känns igen genom beteendeinsideness.

Existentiell insideness innebär att platsen upplevs utan genomtänkt och självmedveten reflektion men ändå är full av betydelser. Det är insideness mest grundläggande form. Den upplevs av de flesta människor när de är hemma och i deras egna städer eller regioner.

Identitet varierar med individens, gruppens eller consensusuppfattningen av platsen. För det flesta syften verkar det som att uppfattningen av en plats är dess identitet, och att förstå uppfattningarnas struktur är en grundförutsättning för att förstå identitet. Uppfattningar är inte bara en selektiv abstraktion av en objektiv verklighet utan de är medvetna tolkningar av vad som är eller vad som tros vara. En platsuppfattning består av alla de element som förknippas med individernas eller gruppernas upplevelser och deras tankar i förhållande till den platsen.

Individuell platsuppfattning är en persons uppfattning av en plats. Inom en person kan blandningen av upplevelser, känslor, minnen, fantasi, tankar m.m. vara så varierande att han kan se en plats på flera olika sätt. T.ex. är en gata en väldigt olik plats för en fotgängare och en bilist, ändå kan en person vid olika tillfällen både gå och köra längs med gatan.

Grupp-/sammansuppfattningar av platser skapas genom att individuella uppfattningar blir socialiserade genom användningen av allmänna språk, symboler och upplevelser. Platser har olika identiteter för olika intresse- och kunskapsgrupper/-sambanden. Personliga egenheter och ståndpunkter är inordnade i den dominerande gruppuppfattningen

Consensus och massuppfattningen av platser. Även om en plats kan ha olika identiteter för olika grupper finns det ändå en allmän avtalsgrund om platsidentiteten. Detta är platsens consensusidentitet och den kan anta två former, den offentliga identiteten och massidentiteten. Den offentliga identiteten är en stark form av gemenskapsskänsla i ett samhälle och den binder samman platsers gruppuppfattningar. Massidentiteter är utsedda av "opinionsbildare", tillhandahållna färdiggjorda för människorna, spridda genom massmedia och framförallt reklam. De är de mest ytliga platsidentiteter för de är inte baserade på symboler och betydelser.

När en platsidentitet har utvecklats måste den underhållas så länge som den tillåter tillfredställande sociala samspel och har rimlighet, så länge som den kan vara berättigad inom samhället. Där en identitet har utvecklats genom upplevelser i gemenskap eller i samhälle kommer den att leva kvar så länge som platsens symboler och betydelser behåller dess innebörder.

Det finns två sätt som en platsidentitet kan upphöra att vara rimlig på. Att förändra miljöskick kan återge det otillräckligt för syften av socialt samspel och individuellt beteende. Förändringar i åsikter, mode eller andra aspekter i systemet kan osannolikt återge en uppfattning. En industristad med fabriker och rökmassor kan en gång ha setts som ett centrum för framsteg och produktion, men till följd av miljömedvetandets uppvaknande är det nu mer troligt att det ses som ett centrum för förorening och ekologisk förstörelse. Förändring från en identitet till en annan sker gradvis och växlande.

Platsidentiteter består av tre inbördes relaterade element, fysiska kännetecken och utseende, märkbara

handlingar och funktioner, och meningar och symboler.

Man kan inte hävda att unikheter och identitets-individualiteten är de enda viktiga faktorerna i platsupplevelser. Varje plats är unik och har en ständig likhet inom sig, samtidigt delar den olika karaktärer med andra platser. I upplevelsetermer visar denna delning en viss stadga som gör det möjligt att urskilja ett antal olika platsidentiteter.

Plats och platslöshet

Platser är sammansmältningar av mänsklig och naturlig ordning och är betydelsefulla centrum av direkta världsupplevelser. De är direkt upplevda fenomen och därför fulla av meningar, med riktiga objekt och med pågående aktiviteter. Människans förhållande med platser är lika nödvändiga, omväxlande och ibland lika obehagliga som hennes förhållande med andra människor.

Platslöshet beskriver en miljö utan betydelsefulla platser. Det sträcker sig in i djupa platsnivåer och skär av rötter, nöter bort symboler, ersätter mångfald med enformighet och experimentell ordning med begreppsmässig ordning. Platslöshet är framförallt förknippad med masskultur

5
analyser av fem tillfälliga städer

I denna del analyserar jag de tillfälliga städerna jag har beskrivit utifrån teorierna jag tagit upp. Analyserna är uppdelade i fem olika avsnitt:

Kiviks marknad

Malmöfestivalen

O-ringen

Roskildefestivalen

Vinterland

analys kiviks marknad

Strukturen

Kiviks marknads arrangörer har hittat en bra struktur för marknadsområdet som de sedan lång tid tillbaka använder sig av. De använder sig av ett rutnätssystem med en tydlig gatustruktur där "Boulevarden" utgör huvudgatan, och från den utgår de andra gatorna. Alla gator är lika breda då det är viktigt att ha brandgator så att räddningsfordon kan ta sig fram, men även för att knallarna inte ska skymma varandra. Alla gator är namngivna och det finns uppsatta skyltar som visar namnen. Genom att strukturera gatorna på detta sätt gör man gatustrukturen mer begriplig och mer förståelig, enligt Lynch. Han menar även att man genom namn och skyltar ökar nivån på tillgänglig information och att även det gör bebyggelsen mer förståelig. Lynch menar även att den tydliga gatustrukturen gör att det är lätt att förstå hur delar passar ihop med varandra, man kan lättare orientera sig i området.

Även Cullen tycker att det är viktigt med rutnätssystem, han kallar det för nätverk. Han menar att man genom ett nätverk knyter ihop det nära med det avlägsna och att miljön blir en helhet. Då de andra gatorna utgår från "Boulevarden" blir den det som Cullen kallar brännpunkt, det som styr stadens struktur.

Kompakthet och händelser

Längs med alla gator står stånd uppradade och det sker försäljning av olika saker, det händer någonting överallt vilket gör att avståndet till det som är längre bort minskas. Strandh menar att det är viktigt att raderna är kompakta, är det glest i en rad fylls det ut med t.ex. reklamskyltar. Besökarna lockas in på gator där det händer mycket, är det glest och besökarna

på håll kan se vad som finns i raden hoppar de över den. Därför är kompaktheten viktig. Att det händer saker är viktigt enligt Cullen, han menar att många händelser på en gata snärjer ögat så det inte glider ut i det bakomliggande och resulterar i leda.

Stämning utanför/innanför

Trots att det inte finns en synlig inhägnad runt Kiviks marknad så är det en skillnad på stämningen inne på marknaden och utanför. Väg 109 bildar en bra gräns för marknadsområdet, där är det mycket trafik och oväsen liksom på parkeringsfältet. Även om det inte är direkt tyst på marknadsfältet så är det en trevligare och gemytligare stämning och allt är skapat i människans skala. Det skapas en gemenskap mellan dem som är på marknaden gentemot dem som inte är där. Detta är den, i detta fall osynliga, inhägnad som Cullen menar är den grundläggande enheten av områdets struktur.

Förändring av marknadsfältet

När knallarna kommer till Kiviks marknad för att sätta upp sina stånd på deras, från arrangören, angivna platser skapas och förändras marknadsfältet. Under de tre dagar som marknaden äger rum förändras fältet inte direkt, men efter sista dagen rivs stånden ner och knallarna försvinner till nästa marknad. Detta skapar enligt Relph ett existentiellt rum, ett rum som alltjämt blir skapat och omgjort genom mänskliga handlingar och som inte väntar på att bli upplevt. När besökarna sedan kommer för att ta del av marknaden är det ett passivt rum som de ska uppleva och fascineras av, vilket innebär att det inte är ett existentiellt rum för besökarna utan bara för arrangörerna och knallarna.

Under de två veckorna som man bygger upp och river Kiviks marknad sker det en stor förändring på marknadsfältets och omgivningens karaktär. Från att vara ett tomt fält, blir det en marknad med ettusen knallar och 150 000 besökare, gator och fasadrader skapar en rumslighet i det annars öppna fältet. Liknande menar Relph att en plats förändrande karaktär under en tid är relaterat till byggnaders och landskapets förändring men även till förändringar i våra attityder. Själva marknadens karaktär förändras inte direkt då arrangörerna använder sig av samma gatustruktur och rader som blivit typiskt för Kivik. Varje år lägger man ut gatorna på samma plats, och man försöker även att placera ut samma knallar på samma platser som tidigare år. I den mån som det behövs är arrangörerna öppna för förändringar, Strandh menar att de t.ex. nyligen utökat med en ny gata då så många knallar var intresserade av att delta på marknaden.

Besökarnas förväntan

Det visas en förväntan och uppsluppenhet för marknaden genom att människor kommer redan på söndagskvällen och måndagen för att se när tivolit rullar in och knallarna sätter upp stånden. Besökarna är intresserade av att se själva bygget samtidigt som de undrar vad för saker som ska vara med på årets marknad. Detta har gjort att arrangörerna bestämt sig för att ha öppet även på måndagen eftersom det ändå är så många besökare där. En liknande förväntan beskriver Bjälesjö kring Hultsfredsfestivalen, där är det ljuden av människor och musik på campingen som ytterliggare förstärker intrycken av förväntan och uppsluppenhet inför vad som händer då grindarna till själva festivalområdet öppnas och festivalen officiellt börjar.

Även Cullen nämner denna förväntan som skapas när något är obekant. Men när besökaren lokaliserat sig på marknaden etableras faktumet om ”härheten” och då skapas känslan av ”därheten”. När den känslan infunnit sig finns samspelet mellan bekant här och bekant där.

Erfarenheter och upplevelser

Det finns även tankar om hur marknaden är och bör vara. Kiviks marknad var förr känt för att det var mycket gyckel, bråk och porr, men idag är det en lugnare marknad med mindre bråk och porr, p.g.a. striktare lagar som infördes under 70-talet. Strandh har kvar tankarna om hur det en gång var och vill gå tillbaka i tiden till det. Även Kiviks marknads besökare har tankar om hur marknaden bör vara. Dessa tankar påverkas genom deras egna upplevelser, berättelser de hört eller läst, t.ex. Bombi Bitt, reportage från tidningar, reklam på tv och radio m.m. På samma sätt menar Bjälesjö att de egna erfarenheterna och upplevelserna samverkar och samordnas med de bilder av festivalens kaosartade förhållanden som skapats och förmedlats på olika sätt, och både bilden och erfarenheten samverkar till hur en festival är och bör vara.

Öppenhet och uppskattning

Genom att de flesta besökarna redan känner till hur Kiviks marknad och/eller andra marknader är, blir de mer öppna för marknaden och kommer att kunna uppskatta den för vad den är. Detta skapar enligt Relph en empatisk insideness, man är öppen för en plats betydelser, känner den och kan respektera dess symboler.

Marknadsstånden är i fokus

De flesta av Kiviks marknads besökare är där bara under dagen, men det finns en del som bor över på campingen. Även knallarna bor över på knallescamingen. Men på Kiviks marknad är det inte tältet eller husvagnen på campingen som utgör basen för vistelsen, utan det är marknadsstånden. Det är kring marknadsstånden som knallarna pyntar och gör det trevligt. Och det är runt marknadsstånden som besökarna flockas under marknadsdagarna. Detta innebär att de som möjligen skulle kunna få ett ”festivalhem” är de campande besökarna och knallarna på campingen, men det typiska ”festivalhem” som Bjälesjö beskriver skapas inte. Inte heller ändras besökarnas handlings- och beteendemönster, vilket Bjälesjö menar att festivallivet ger upphov till. Då de flesta av Kiviks marknads besökare bara är på marknaden under några timmar på en dag är det för kort tid för att förändra sina handlings- och beteendemönster.

Traditionen är viktig

Kiviks marknad är en gammal tradition som har funnits under en väldigt lång tid och är en viktig del i Kiviks historia. Marknaden har visserligen bytt plats under åren som gått, men den har hela tiden rört sig i och runt samhället Kivik. Strandh menar att Kivik lever upp när det är Kiviks marknad, precis som det gjorde förr i tiden när alla samlades för att byta varor. Marknaden har blivit en symbol för Kivik, samtidigt som Kiviks marknad vuxit fram genom handeln kring den gamla hansastaden Kivik. Detta beror enligt Lynch på att även händelser kan ha identiteter och att speciella fester och stora ritualer har det i hög grad. Lynch menar att anledning och plats förstärker

varandra för att skapa en levande nutid. Detta förhållande mellan plats och samhälle påpekar även Relph, han menar att det förhållandet är väldigt starkt och att de båda förstärker varandra.

Genom att Kiviks marknad är en gammal tradition och uppträder vid samma tidpunkt och plats varje år är den ett speciellt fenomen, precis som Bjälesjö menar att Hultsfredsfestivalen är, och på så sätt får besökarna känslomässiga band till marknaden.

Stark identitet

Kiviks marknad har blivit ett välkänt namn, vilket är tillräckligt enligt Strandh. Han menar att andra marknader gärna får se likadana ut som Kiviks, men Kiviks ska urskilja sig. Kiviks marknad har de tre grundläggande beståndsdelarna som, enligt Relph, ger platsen en stark identitet. Sedan lång tid tillbaka arrangeras marknaden på fältet mellan Kivik och Vitemölla, även gatornas/radernas struktur är densamma var år. Detta gör att Kiviks marknad har ett oföränderligt fysiskt utseende, vilket Relph menar är ett av platsidentitetens råmaterial. Vidare är marknadens aktiviteter och betydelser nästan de samma som förr, förr gav marknaden en service för människorna som hade svårt att komma till städerna och istället kom köpmännen till bygderna. Idag är besökarna inte i samma behov av servicen, men det är ändå främst handel som sker på marknaden. Samtidigt kommer många besökare för att träffa människor och roa sig, titta på akrobater och jonglörer, åka karusell och köpa marknadsgodis m.m. Kiviks marknad är en gammal tradition vilket gör att marknaden har fått en stark betydelse. Denna betydelse och aktiviteterna är enligt Relph de två andra råmaterial till en plats identitet.

Identitet är, enligt Lynch, den omfattning till vilken en person kan känna igen eller minnas en plats som är skild från andra platser och som har en levande, unik eller åtminstone en egen speciell karaktär.

Naturen runt omkring har blivit ett typiskt kännetecken för marknaden, fältet mellan Kivik och Vitemölla samt utsikten mot havet. Strandh menar att människor känner igen fältet som Kiviks marknad, även om marknaden inte är igång. Detta beror enligt Relph på att ett bestämt utseende är ett av de mest självklara platsattributen, platsens själ ligger i landskapet.

Samtidigt har Strandh jobbat med att man lättare ska kunna känna igen marknadsfältet även om marknaden inte är igång. Det har han gjort genom att bl.a. markera belysning på alla byggnader kvällstid. Att använda sig av belysning och precisera med hjälp av ljusanvändning kan, enligt Cullen, väcka en känsla av annanhet.

Marknadens identitet har utvecklats under en lång tid och har som sagt än idag starka rötter till äldre generationer och tider. Besökarna ökar nästan var år i antal och vissa turister reser flera tiotal mil för att besöka marknaden, samtidigt som många besökare återkommer varje år. Detta tyder på att Kiviks marknad kommer att förbli en stark tradition under många år framöver. Detta beror enligt Relph på att identiteten har utvecklats genom upplevelser i gemenskap och att den då kommer att leva kvar så länge som platsens symboler och betydelser behåller dess innebörd.

Mångfald

Till Kiviks marknad kommer många människor, många olika naturer och personligheter, samtidigt

jobbar arrangörerna med att få en stor variation på knallarna. Marknaden handlar om att man ska komma ut och träffa andra människor och uppleva saker som man inte ser varje dag, såsom gyckel, spådamer och originella knallar. När besökarna åker ifrån marknaden ska de vara nöjda med vad de har sett och upplevt. Genom att många olika människor, kulturer, aktiviteter, maträtter och handelsvaror samlas på ett fält som ligger naturskönt längs med havet blir platsen tillgänglig för alla känslor. Detta är viktigt enligt Lynch, om en plats ska vara bra ska den vara tillgänglig för alla känslor och fångsla invånarnas uppfattning.

Utsiktens betydelse

Från i år, 2006, har arrangörerna för Kiviks marknad placerat en mängd bänkar och bord på slänten närmast havet, sjökanten. Detta så att folk kan sitta och äta och titta ut över havet och njuta. Denna placering av uteservering, menar Strandh, att de har gjort för att folk ska känna sig behagliga, en liten upplevelse i allt stois och stim. Enligt Cullen är detta ett av de mest använda knepet för att exploatera här och där, utsikten. Cullen menar att den länkar en till det avlägsna landskapet och producerar en känsla av kraft eller allestädes närvaro.

Faciliteter

Genom att Kiviks marknad erbjuder ett tillräckligt förråd av mat, dricka, luft och passande avfallshandtering uppfylls det som Lynch kallar vitalitet. Det finns många matförsäljare och man kan välja på många olika sorters mat och dricka. Närheten till havet gör att det blir en frisk havsluft på platsen. Marknadsfältet hålls rent och fint, t.ex. så städas toaletterna varannan

timme. Det finns även sjukvårdspersonal och polis på plats om någon olycka skulle inträffa, detta ökar säkerheten på platsen. Marknaden uppfyller även harmonin genom att vara i människans skala, tanken är att man ska röra sig runt på marknadsfältet till fots och ha det trevligt, bilarna får stanna utanför området. Detta gör att marknaden tillhandahåller en optimal sinnesinmatning.

"Marknadsmässigt" vardagsliv

Då de flesta besökarna bara är på marknaden under en relativt kort tid är allting nytt och de hinner inte vänja sig vid det vilket innebär att det inte bildas ett "marknadsmässigt" vardagsliv. Däremot så är det möjligt att knallarna upplever det "marknadsmässiga" vardagslivet. Många knallar åker under en tid runt från marknad till marknad, tillsammans eller själva, och får då tillfälligt sin vardag i marknadslivet. På samma sätt menar Bjälesjö att det uppstår ett "festivalmässigt" vardagsliv på Hultsfredsfestivalen, upplösningen av det vardagliga innebär skapandet av ett festivalmässigt vardagsliv där festivalupplevelsen som helhet står i centrum.

Turism och platskänsla

Många turister besöker Kiviks marknad, vissa passerar förbi samhället och marknaden på en dag medan andra bor över antingen på campingen eller på ett vandrarhem. De som bor över i Kivik och besöker marknaden mer än en dag kan troligen känna den platskänsla som Lynch menar att turism är uppbyggd kring, medan endagsbesökare är där för kort tid för att uppleva detta. Om besökare däremot besöker marknaden årligen kan det växa fram en platskänsla. Denna platskänsla menar Lynch skapas av intensiv

familjaritet och det är denna som är grunden till turismens platskänsla. Att besökarna trots allt kan känna en anknytning till marknaden beror enligt Relph på att människor snabbt kan få anknytning till nya platser, antingen för att landskapet liknar något redan bekant eller för att människorna är öppna för nya erfarenheter.

Anpassning

Strandh menar att Kiviks marknad inte läggs upp för besökarna utan att besökarna får anpassa sig till Kiviks marknad. Marknaden har sett likadan ut i alla år, folk har lärt sig det och arrangörerna vill inte ändra på det då de tycker att det fungerar bra. Detta är ett exempel på Lynchs tredje kriterium för en bra stad, anpassning. Lynch menar att en bebyggelses anpassning refererar till hur väl dess fysiska form passar invånarnas vanliga beteende. Platser ändras för att passa olika beteendesätt och beteenden förändras för att passa en given plats. Människor ”vänjer sig” vid en plats eller ”lär sig tycka om den”.

Tillgänglighet

Kiviks marknad är, som tidigare nämnts, ett tillfälle när folk kommer ut och träffar andra människor, många gånger åker man hit med familjen, vänner eller andra släktingar. Marknaden är gratis och öppen för alla människor och alla åldrar. Aktiviteterna är många och det finns tillgång till många olika sorters mat, dryck och andra varor. Liksom tillgången till aktiviteter så finns det en liten tillgång till olika platser, marknadens gator, ”sjökanten” med matservering, fina naturutblickar. Det finns även tillgång till information, då alla gator är markerade med gatunamn. Detta är olika typer av tillgänglighet, som är Lynchs fjärde

kriterium. Det som kan ses som en begränsning av tillgängligheten till Kiviks marknad är att den ligger i sydligaste Sverige, skulle den varit i mellersta Sverige skulle det varit enklare för fler svenskar att ta sig dit och besöka marknaden. Men Kiviks marknad är känd i hela landet och många åker flera tiotal mil för att besöka den, samtidigt gör dess sydliga läge att många besökare kommer från bl.a. Danmark och Tyskland.

Besökarnas resp. arrangörernas kontroll

Lynch femte kriterium är kontroll, vilken består av fem olika rumsliga rättigheter; rätten till närvaro, rätten till användning och handling, rätten till beslagtagande, rätten till förändring och rätten till placering. De rumsliga rättigheterna som finns för besökarna på Kiviks marknad är de två första, rätten till närvaro och rätten till användning och handling. Marknaden är gratis och alla har rätt att besöka den och vistas där och även att använda dess sittplatser och toaletter (mot fem kronors betalning) och att handla i stånden, åka karuseller m.m. De tre resterande rättigheterna kan man tillskriva arrangörerna, de kan bestämma vilka områden besökare respektive knallar får ha tillgång till, hur området kan förändras och hur man ska placera de olika stånden, toaletterna, borden och stolarna etc. Men rätten till förändring har de bara rätt till i viss mån, då marken är naturskyddad får de inte förändra områdets naturliga karaktär utan att göra en förfrågan först. Arrangörerna har rätt till förändring i det tillfälliga.

Olika platsföreställningar

Då det varje år är flera tusentals besökare på Kiviks marknad, och att många av dem kommer tillbaka andra år, kommer en enskild person att kunna

se marknaden på flera olika sätt beroende på ens erfarenheter, minnen, känslor, tankar m.m. Detta kallar Relph för individuell platsföreställning. Relph nämner även grupp- och samhällsföreställningar av platser, vilket innebär att personliga egenheter och ståndpunkter är inordnade i en dominerande grupp-föreställning. Denna grupp-föreställning finner man på Kiviks marknad då det finns flera olika grupper av människor, såväl bland besökare som bland knallar. Både knallarna och besökarna kommer från olika orter, städer, länder och kulturer vilket gör att man ser på marknaden och händelser på olika sätt och att man har olika värderingar. På marknaden finns det även t.ex. en del politiska talare och till dessa finns det grupper som delar/tar avstånd från de politiska värderingarna som talaren har.

På Kiviks marknad finns även det som Relph kallar för consensusföreställning, detta är marknadens offentliga identitet. Det är denna identitet arrangörerna använder sig av för att göra reklam för Kiviks marknad och för att nå ut till olika samhällsgrupper. Denna identitet utvecklas genom upplevelser och erfarenheter från marknaden och andra marknader.

anlays malmöfestivalen

Uppbyggande

Malmöfestivalen byggs upp veckan innan den börjar. Då festivalen är mitt i staden är det svårt med avspärrningar och liknande, därför måste uppbyggandet vara så tajt som möjligt. Eftersom festivalen arrangeras i Malmö är det mycket människor i rörelse även när det inte är festival, vilket innebär att det inte blir samma överraskning, effekt och stämning om festivalattributen stått framme en lång tid innan Malmöfestivalen börjar. På så sätt blir byggtiden mer pressad för Malmöfestivalen jämfört med Hultsfredsfestivalen, även om området för Hultsfredsfestivalen också spärras av veckan innan för uppbyggnad. Skillnaden är att det på Hultsfreds avspärrade område inte är några utomstående människor som rör sig, bara byggare, arrangörer etc., men under Malmöfestivalens uppbyggande rör sig stadens invånare över platserna.

Förändring

Man kan på olika sätt se Malmöfestivalens förändrande karaktär under en tid. Dels kan den vara väldigt dramatisk, festivalen ska bara existera några dygn så den byggs upp kort innan och rivs direkt efter. Besökarna är medvetna om att det bara är ett kortvarigt fenomen och attityderna till fenomenet ändras under de dygn det lever. Detta är det som Relph menar med att en plats förändrande karaktär under en tid är relaterat till förändringar i våra attityder. Ett annat sätt att se en plats förändrande karaktär under en tid är att bara se till tiden som det är Malmöfestivalen. Då har förändringen över tid ingen direkt stor betydelse för festivalen. Det är ett återkommande fenomen som anpassar sig efter stadens struktur. T.ex. har Malmöfestivalen ändrat

områden i staden några gånger utan att det påverkat platsens/festivalens helhetskaraktär.

Identitet

Arrangörerna bakom Malmöfestivalen vill ge besökarna en upplevelse genom att ha ett helhetstänkande koncept. Det finns väldigt stor mångfald. Den profilerar sig som en festival för alla. Musiken utgör en stor del, och även den finns för många olika intressen och stilar. Samtidigt finns det ett oerhört stort aktivitetsutbud. Det är viktigt med gestaltningen på Malmöfestivalen därför att det ger ett proffsigare intryck om det är enhetligt och man ska kunna känna igen att man är på Malmöfestivalen, det ska vara en prägel på det. Detta gör att Malmöfestivalen är en stark identitet som är igenkännande för festivalen. Denna starka identitet beror enligt Lynch på fysisk form och kvalitet, men även på kultur, temperament, status, erfarenhet och observatörens aktuella syfte.

Enligt Relph är de grundläggande beståndsdelarna i en plats identitet den fysiska formen, aktiviteterna och betydelserna. Dessa tre beståndsdelar är tydliga i Malmöfestivalen, den fysiska formen är staden Malmö, som framförallt karakteriseras av torgen, kanalen och parkerna. Ett annat typiskt kännetecken för Malmöfestivalen är alla olika kulturer som visas upp, främst genom de olika matstånden och att man kan köpa mat från nästan alla jordens hörn. Det är en mångfald av aktiviteter på festivalen, främst konserter men även mycket annat som i vanliga fall inte finns på dessa platser. Människor är mer öppna för att komma ut, träffas och umgås med andra människor från andra kulturer och stadsdelar, och det är detta som är festivalens betydelse.

Stråk och brännpunkter

Även stråken är en viktig faktor i gestaltningen, som besökare ska man kunna se att "här ska man gå". Eftersom man är i Malmö finns det redan en gatustruktur och då är det viktigt att besökarna kan se vilka stråk som tillhör festivalen för att inte komma bort från området. Huvudstråken på festivalen förstärks genom att man sätter upp vimpellinor och jobbar med färgkoder. När man förstärker stråken på detta sätt, när man ger dem en väldefinierad början och slut, menar Cullen att stråken kan vara ägande när man rör sig genom dem. Genom att använda sig av återkommande symboliska koder och skyltar menar Lynch att nivån på tillgänglig information ökar och att strukturen blir mer förståelig.

Malmöfestivalens stråk följer Malmös gator och struktur, och det är via dessa stråk som man kan förflytta sig över festivalområdet. Stråken binder samman områdena och skapar en tydlig struktur som leder till en helhet. Viljan som arrangörerna har att skapa en helhet menar Bjälesjö att arrangörerna bakom Hultsfredsfestivalen också har, de vill ge besökarna en totalupplevelse som inrymmer ett varierat utbud. Helhetsstrukturen som stråken bildar kallar Cullen för nätverk. Även Lynch nämner helheten som skapas av att ha tydliga stråk. Han menar att man även kan höja målens identitet eller skapa en levande rumslig sekvens längs med något stråk för att skapa en tydlig helhet. På Malmöfestivalen har man gett målen olika identiteter. Kartan som ritats till Malmöfestivalen visar olika områden med olika identiteter och med olika inriktningar, t.ex. för barn, ungdomar, mögandans, världsmusik, rockmusik etc.

På festivalen finns det ett antal brännpunkter, som t.ex. Mölleplatsen, Stortorget, Gustav Adolfs torg och

Lördagsplan. Det som är viktigt med brännpunkterna är att de binder samman stråken, vilket gör att de bidrar till helhetsstrukturen. På så sätt menar Cullen att brännpunkterna på stadens gator och marknadsplatser ger form åt läget.

Längs med stråken och vid brännpunkterna byggs det upp tält och bodar. I dessa kan det ske försäljning av olika attiraljer, mat etc. eller så samlas man för att umgås och uppleva något tillsammans med andra, såsom en konsert eller en film. Då stånd, tält och bodar är uppställda längs med stråken blir det en tendens att människorna rör sig sakta fram, de tittar i stånden och bodarna, de stannar och pratar. Detta skapar enligt Cullen en trögflutenhet. Genom att det händer saker längs med stråken är man med om flera upplevelser under tiden som man är på väg till en brännpunkt. Avstånden mellan brännpunkterna uppfattas som kortare p.g.a. att det händer någonting längs med hela sträckan. När händelser är utplacerade längs en sträcka menar Cullen att de snärjer ögat och att en skicklig placering av en händelse ger mening till gatans eller platsens grundläggande form.

Det är viktigt att hitta stråken för hur människorna rör sig, samtidigt måste arrangörerna veta hur de vill att besökarna ska röra sig och vilka gator som måste spärras av. Under Malmöfestivalen är det mycket människor i rörelse och är det ingen genomtänkt gångstruktur blir det kaos. För att festivalen ska fungera är det viktigt att det inte blir kaos utan att allt flyter på smidigt och lätt. Detta liknar det Cullen kallar "gångnätverket i anknytning och sammanfogningsprocessen", det är det som knyter samman staden i en livsduglig struktur. I samma process nämner Cullen hinder som visuellt kan anknyta "här" och "där" men inte låter folk komma över det. Detta hinder kan man

hitta på festivalen i form av hindren/räckena framför scenerna, de bildar en s.k. haha. De påverkar inte utsikten till scenen men hindrar en från att ta sig upp på scenen.

Växling i utrymmen

Cullen menar att den typiska staden inte är en struktur av gator utan en sekvens av utrymmen som skapats av byggnader. Genom att Malmöfestivalen arrangeras i en redan uppbyggd, permanent stad, skapas den tillfälliga staden i utrymmen som skapats av byggnaderna. Då man följer stadens sekvenser blir det en växling i utrymmena, brett – smalt, öppet – stängt etc. På så sätt finns redan den växling i utrymmen, som Cullen nämner, på Malmöfestivalen.

Material

Det finns lite pengar för Malmöfestivalen, men ändå är det viktigt att kunna skapa en speciell stämning eller effekt. Då det är tillfälligt kan man använda sig av mindre hållbara material, t.ex. frigolit, ballonger och specialbyggen. Grunden för det hela är att det ska bli en upplevelse för besökarna, sen är det upp till den som jobbar med gestaltningen att hitta på någonting innanför den lilla budgeten som ges. Att jobba med t.ex. mindre hållbara material för att skapa en stämning visar Lynch liknande tänkesätt på, han menar att det är viktigt att skapa en stark och känslig bebyggelse och att detta kan uppnås till väldigt små kostnader om man jobbar med anspråkslösa material på lokal nivå.

Ett byggmaterial som är bra i den tillfälliga staden och som även är billigt är belysning, och det är ett viktigt inslag på Malmöfestivalen då man med hjälp

av belysning kan skapa rum och bygga upp olika stämningar. Skapar man rum och stämning med hjälp av belysning, preciserar man något med belysningen. Just därför anser Cullen att det är viktigt att använda sig av belysning.

Malmö och Malmöfestivalen

Då Malmöfestivalen inte är vilken festival som helst utan just Malmöfestivalen, ska det gärna synas över hela området. Detta innebär att festivalens läge är en viktig del och likaså är landskapets karaktär viktig. Det är i Malmö som man är och det är Malmö som är festivalen. Detta beror enligt Relph på att bestämt utseende, antingen från byggnader eller naturliga kännetecken, är ett av de mest självklara platsattributen, platsens själ ligger i dess landskap.

Vidare menar Relph att förhållandet mellan samhälle och plats är väldigt starkt, i vilket vardera förstärker den andres identitet. Detta är tydligt med Malmöfestivalen där det är Malmö som samhälle som lever upp och är festivalen. Festivalen förstärks med sin identitet att vara just Malmöfestivalen och Malmö förstärks genom att vara den stad som anordnar Malmöfestivalen. Fenomen som Malmöfestivalen lockar även turister till staden vilket gör att festivalens identitet förstärks då fler människor besöker och upplever den, samtidigt förstärks även Malmös identitet då fler människor besöker Malmö.

Boende i Malmö

Eftersom de flesta av Malmöfestivalens besökare bor i och omkring Malmö känner de en starkare individuell och kulturell identitet och säkerhet än vad andra tillfälliga besökare, turister, gör. Detta beror

enligt Relph på att det för alla finns en djup association med och medvetande av platser där man lever eller där man haft speciella rörande upplevelser och dessa associationer bildar en vital källa av både individuell och kulturell identitet och säkerhet.

Olika platsföreställningar

Då besökarna bor och rör sig i Malmö utan att det är festival har de en klar bild av stadens platser utan festivalen. Under den period som det är festival betyder det att de ser samma platser fast på andra sätt. Även under perioden som Malmöfestivalen lever kan de se samma platser på olika sätt beroende på deras umgänge, humör, tankar etc. Att man kan se en plats på olika sätt beror enligt Relph på att en plats identitet varierar med den individuella föreställningen av en plats. Relph menar att platsers identitet även varierar med grupp-föreställningen och konsensusföreställningen av en plats. På samma sätt som den individuella platsföreställningen finns på Malmöfestivalen finns också grupp-föreställningen då det i denna tillfälliga stad finns olika intresse- och kunskapsgrupper, t.ex. idrottsföreningar, politiska föreningar och musikintresserade. Konsensusföreställningen är den identitet som bl.a. arrangörerna berättar om, det är ryktet som sprids om hur Malmöfestivalen är i helhet.

Bevara och utveckla

Kommunen, som arrangerar Malmöfestivalen, ser att festivalen är uppskattad och att den ger effekter och därför vill de bevara och utveckla den. Det innebär att Malmöfestivalens identitet kommer att bevaras, kanske inte för alltid men åtminstone en lång tid

framöver. Detta är ett tydligt exempel på Relphs liknande tankar, han skriver:

”Där en identitet har utvecklats genom upplevelser i gemenskap eller i samhälle kommer den att leva kvar så länge som platsens symboler och betydelser behåller dess innebörd.”

Tillgänglighet

Festivalen är tillgänglig för många känslor. Det är många aktiviteter, uppträdanden, utställningar och nya kulturer som kan väcka en mängd känslor inom en person på festivalen. All matförsäljning som förekommer bidrar till att det sprids många olika sorters dofter, goda som mindre goda. Det finns mycket synintryck, dels via utställningar och andra aktiviteter men även p.g.a. att många olika människor samlas. Enligt Lynch bör en stad vara tillgänglig för många känslor, han menar att känsliga och identifierbara platser är bekväma pinnar som man kan hänga personliga minnen, känslor och värderingar på.

Logotyp

Till Malmöfestivalen har man skapat en logga där man byter ut årtalet från år till år. Huvudstrukturen är densamma, man vill att den ska vara igenkännande. Loggan hittar man på affischer, reklamblad, t-shirts, i tidningar och liknande. Bjälesjö menar att det är tvärtom på Hultsfredsfestivalen. Hultsfreds festivalarmband ser olika ut från år till år och inför varje år skapas det en ny logga, vilket Bjälesjö menar markerar och indikerar varje enskilt festivaltillfälle som unikt. Då Hultsfredsfestivalen är ett arrangemang

man betalar för att vara delaktig i, är det kanske viktigare att känna att just det året som man var där var speciellt och skiljer sig från alla andra år, en känsla som de skiftande loggorna kan bidra till. Malmöfestivalen är däremot ett gratis arrangemang som besökarna inte direkt betalar för att vara delaktiga i och behöver därför inte uppleva varje år som unikt och särskiljande. Det kan samtidigt vara viktigt att loggan är igenkännande så att människor känner igen den, minns tidigare år och lockas in till staden för att delta i de olika aktiviteterna.

Handlings- och beteendemönster

Under Malmöfestivalen bor man inte på festivalen såsom man gör på Hultsfredsfestivalen, man har inget tillfälligt ”festivalhem” däremot bor de flesta besökarna i och omkring Malmö och har på så sätt redan en hemkänsla i staden. Ändå kan Malmöfestivalen ge upphov till andra handlings- och beteendemönster. Utan att resa bort från staden får man ett uppbryt från vardagen. I vardagslivet håller man sig mer i det område där man bor, under Malmöfestivalen träffas och möts folk från olika stadsdelar. Det skapas en slags tradition att göra något tillsammans. På så sätt kan de invanda sociala och kulturella umgängesmönster förändras och få andra handlingsmönster och riktlinjer, vilket Bjälesjö menar händer på Hultsfred. Malmö är en mångkulturell stad och under Malmöfestivalen visas många av stadens olika kulturer upp. Det är inte i många andra städer där man inom ett så litet område kan hitta så många olika nationaliteter, kulturer och exotiska så väl som skånska maträtter. Genom att så många olika kulturer visas upp lär besökarna känna dessa olika kulturer och förhåller sig kanske annorlunda till dem efter mötet.

Platskänsla

Då besökarna bor i och omkring Malmö och redan känner till platserna i staden och har en känsla för dem så finns det som Lynch kallar platskänsla. Lynch menar att denna platskänsla kommer genom familjaritet. Andra besökare kan också framkalla en yttlig platskänsla, enligt Lynch är denna platskänsla samma som turism är uppbyggd av. När besökarna har en känsla för platsen menar Relph att de får en starkare anknytning till platsen vilket medför djup omsorg och omtanke för platsen.

Genom att besökarna känner till staden finns automatiskt det som Cullen kallar "därheten". Samtidigt är det många nya aktiviteter och händelser under festivalen, vilket innebär att även om man känner till de olika platserna i staden så vet man inte från festivalens början vad som finns just på den platsen eller hur det har blivit utformat. Detta innebär att en annan nivå av "därhets"-känslan växer fram efterhand som man lär känna de olika platsernas innehåll.

Vardagslivet fortsatt under festivalen

Som besökare i många andra tillfälliga städer lämnar man oftast sitt hem och vardagsliv för ett tillfälligt hem och en tillfällig vardag, vilket gör att man då känner sig friare som besökare. Men under Malmöfestivalen har de flesta av besökarna det som Relph kallar "en plats tunga arbete", vilket innebär att man är bunden till en plats. Under festivalen måste man fortsätta att jobba, gå i skolan, handla, tvätta och städa, precis som alla andra veckor. Men samtidigt är det möjligt att besökarna skjuter upp platsens tunga arbete, då festivalen bara är under en kort tid lockar det mer och efteråt kan man återgå till det vanliga livet.

Festivalen blir en pluskänsla till vardagslivet. Under festivalen finns det många alternativ för besökarna, olika aktiviteter, konserter och utställningar som kan upplevas. Det gör att besökarna trots allt känner sig lite friare under Malmöfestivalen än i vanliga fall och kan stanna uppe lite längre trots att de ska jobba dagen efter. Festivalen är bara under en vecka en gång om året och när det händer så mycket extra saker i staden, som dessutom är gratis, vill människor gärna vara delaktiga och uppleva det. Att människor känner sig friare kan, enligt Bjälesjö, bero på att man genom att befinna sig på festival får en uppfattning av att tid och rum är annorlunda. Bjälesjö menar att tiden står stilla och att man till skillnad från livet utanför festivalen själv bestämmer när, var och hur man gör olika saker. Denna uppfattning är dock större på Hultsfredsfestivalen än vad den är på Malmöfestivalen p.g.a. att man som besökare på Hultsfred bor där under hela festivalen och inte har någon kontakt med sina vardagssysslor.

Orientering på festivalen

Festivalen arrangeras som sagt över ett stort område i Malmö. För att kunna orientera sig och hitta till de områden som är med på festivalen finns det kartor och informationsskyltar. Att hitta runt på en plats kallar Lynch orienteringskänslan. En annan orientering som Lynch nämner är orienteringen av tid. På festivalen kan man behöva orientera sig i tiden, om det är något särskilt uppträde man vill se eller om man ska träffa någon annan.

Gemensamhetskänsla

Bjälesjö nämner en omorganisering av festivallivet när man rör sig mellan festivalområdet och

campingen. Denna omorganisering kan man hitta i rörelsen från ens riktiga hem till en konsert eller aktivitet på Malmöfestivalen och även här kan det fungera som en symbol för upplevelsen av andra identifikationsmöjligheter. Med sina vänner går man för att delta i festivalens upplevelser tillsammans med andra människor, bekanta som obekanta, och genom att vilja delta i samma upplevelse/aktivitet kan en gemensamhetskänsla skapas.

Uppskattad av besökarna

Festivalen är ett stort arrangemang som inträffar en gång om året, på så sätt blir det en speciell händelse för malmöborna som är väldigt uppskattad. Festivalen skapar en slags tradition bland malmöborna, de kommer ut och träffar andra, umgås och har det trevligt. Malmöns folk lever upp till Malmöfestivalen. Detta beror enligt Lynch på att händelser kan ha identitet och att speciella fester och stora ritualer har det i hög grad. Anledning och plats förstärker varandra för att skapa en levande nutid. Även Bjälesjö nämner detta och menar att festivalen som ett återkommande fenomen och den bestämda tidpunkten tillsammans med festivalens ritualiserande former förstärker besökarnas känslomässiga band till festivalen.

Genom att besökarna lever upp till festivalen och uppskattar den leder det till att besökarna uppfattar den som innehållsrik och identifieras därför med den. Det innebär att det på festivalen finns det som Relph kallar för empatisk insideness. Relph nämner även existentiell insideness, den insideness de flesta känner när de är hemma i sina egna städer eller regioner. Även denna insideness finns på Malmöfestivalen och infinner sig där just p.g.a. att besökarna bor i och omkring Malmö.

Tidigare erfarenheter och upplevelser

Bjällesjö beskriver olika förhållningssätt till rock-festivaler och menar att de har en stark värdeladdning. Då Malmöfestivalen är ett återkommande fenomen finns det många tidigare erfarenheter och upplevelser från den, samtidigt som det finns många reportage. Detta gör att många besökare kan ha en känsla av hur Malmöfestivalen är och bör vara. Detta leder till att många har en förväntan som de vill ska uppfyllas, annars blir det en stor besvikelse för dem.

Faciliteter

Då det finns gott om t.ex. mat och drickaförsäljning, ren luft och en bra avfallshantering på festivalen uppfylls den första faktorn i Lynchs kriterium vitalitet. Även de andra kriterierna för vitalitet uppfylls genom att det är en säker miljö, det finns sjukvård och polis på flera olika platser inom området, och att de rumsliga miljöerna är anpassade till människans skala och kraft och tillhandahåller en optimal sinnesinmatning.

Tillgänglighet

Genom att det finns bra tillgång på mat och andra materiella resurser uppfyller Malmöfestivalen även en av Lynchs kriterier på tillgänglighet. Hans andra kriterier gällande tillgänglighet är tillgänglighet till människor, aktiviteter, olika slags platser och information. Även dessa delar av tillgänglighet kan man hitta på Malmöfestivalen. Där träffar man mycket människor, familj, vänner såväl som nya vänner. Människor från olika stadsdelar möts och träffas. Det finns många olika aktiviteter som t.ex. tivoli, streetfotboll och streetbasket, klättring, filmvisning, konserter och breakdancetävling, så det är också en bra

tillgång på det. Inom området som Malmöfestivalen anordnas i finns det många olika platser, lugna eller stimmiga platser i någon park, vid kanalen, på ett torg etc. Tillgängligheten till information är också på en bra nivå, informationsskyltar/kuber finns utplacerade i området.

Besökarnas resp. arrangörernas kontroll

Genom att manipulera tillgängligheten till vissa platser kan man enligt Lynch kontrollera rum. På detta sätt kan arrangörerna kontrollera hur människorna ska röra sig. Genom att t.ex. hitta viktiga stråk och förtydliga dessa påverkar de besökarna vilka vägar de ska röra sig på och vilka de inte ska använda.

Enligt Lynch kan kontroll delas upp i fem rumsliga rättigheter. De två första rumsliga rättigheterna kan man hitta för Malmöfestivalens besökare, rätten till närvaro och rätten till användning och handling. Genom att festivalen är gratis har alla besökare rätt av vistas där och uppleva dess aktiviteter m.m. De andra tre rumsliga rättigheter kan man inte hitta för besökare men däremot har arrangörerna denna kontroll. Arrangörerna har rätt till beslagtagande, de bestämmer vilka områden som besökare inte ska ha tillgång till och spärrar av dessa, t.ex. backstage-områden. De har rätt att förändra platserna som de tycker är passande, under den tid som festivalen är igång, det är svårare för dem att förändra Malmö stad permanent. Slutligen har de rätt till placering, det är de som bestämmer var scenerna ska vara, var alla stånden ska vara uppställda och vilka försäljare som ska stå var m.m.

VÄLKOMMEN TILL
O-RINGEN HÄLSINGLAND 2006

Hälsingland
O-Ringen
2006

analys o-ringens

Stark identitet trots olika lägen

Arrangemanget O-ringen är en plats i sig och den har en egen identitet. De flesta känner till O-ringen och det är många som besöker O-ringen år efter år. Men det som skiljer O-ringen från många andra tillfälliga städer är att det varje år arrangeras på ett nytt ställe, ett nytt läge. Ändå lyckas O-ringen behålla sin identitet. Detta visar även Relph när han menar att de flesta platserna har ett läge, men de antyder att läge eller position varken är en nödvändighet eller en tillräcklig platsförutsättning, även om det är en vanlig förutsättning.

P.g.a. att många besökare återkommer återskapas minnen och det blir ett arrangemang där en mängd olika betydelser och upplevelser investeras. Detta gör att O-ringen förefaller som ett fenomen och upplevelse precis som Hultsfredsfestivalen gör enligt Bjälesjö.

Stadens påverkan av landskapet

O-ringen staden påverkas av landskapet som den ligger i. Men då är det inte det allmänna arrangemanget O-ringens karaktär som påverkas utan t.ex. O-ringen 2006. Thorsell menar att tillfälliga städers utseende är beroende av var de finns, de ligger inte på ett vitt papper utan de hänger ihop med någon sorts miljö. Detta innebär att varje O-ringen blir unik därför att det varje år ligger i ett annat landskap med andra karaktärer och förutsättningar. Relph visar ett liknande tankesätt när han säger att platsens själ ligger i dess landskap.

O-ringen 2006 är vackert naturbeläget, t.ex. så tävlar man i skogsområden och har badmöjligheter i en närliggande sjö. Samtidigt så har man hela tiden nära

till stadens centrum, torget, med alla dess aktiviteter, uppträde och mat. Denna mångfald som finns i O-ringen staden 2006 gör att den är tillgänglig för alla känslor; lukt, beröring, ljud, ljus, färger och former. Detta är en viktig faktor enligt Lynch.

Olika kommuner varje år

Att O-ringen byter plats varje år innebär att varje kommun som ska arrangera O-ringen känner en speciell stolthet över att få arrangera detta stora kända fenomen. Denna känsla sprider sig även till de boende i kommunen och staden och ser året som det arrangeras i deras stad som speciellt. Samtidigt blir O-ringen ett mer känt fenomen då det flyttar runt över hela landet och påverkar de som bor i närheten av arrangemanget, speciellt genom evenemangen kvällstid som blir som en stadsfestival. Flytten bidrar också till att O-ringen varje år marknadsförs som unik, då den tidigare inte varit i just den kommunen och de människor som står bakom arrangemanget inte varit med tidigare.

Påverkar samhällena runt omkring

O-ringen staden 2006 är en i stort sett självförsörjande stad, ändå påverkar den samhällena runt omkring. Den grannliggande staden Söderhamn kommer att ordna en extra kvällsfestival en av kvällarna, och en av tävlingarna för elitlöpare kommer att gå i samband med denna festival. Näringsidkarna har sett sin chans att locka in O-ringens besökare till Söderhamn och kvällsfestivalen. Varje år påverkar O-ringen samhällena runt omkring, det finns en stolthet i samhällena att O-ringen anordnas i närheten av dem. Samhällena marknadsförs i samband med O-ringen arrangemanget. Detta förhållande mellan samhälle

och plats menar Relph är väldigt starkt och att vardera förstärker den andres identitet i förhållandet.

Speciell identitet

Arrangemanget O-ringen har en speciell identitet, det är en femdagars orienteringstävling och även den mest kända orienteringstävlingen i Sverige. I och med att det är tävlingar under fem dagar så är det en händelse, det är denna händelse som har blivit en av O-ringens starkaste identiteter. Identiteten är enligt Lynch i den mån en person kan känna igen eller minnas en plats som är skild från andra platser och som har en levande, unik eller speciell karaktär. Relph menar att platsegenskap varken kommer från läget, funktionerna, samhället eller upplevelserna, dessa är vanliga och kanske nödvändiga platsaspekter. Platsegenskap ligger i kännedomen som definierar platser som centrum av mänskligt liv. Detta innebär att O-ringens allmänna platsegenskap inte påverkas av att O-ringen flyttar från år till år. Det är en plats i sig, utgör ett centrum för orienterare, men den har ingenting med dess omgivning att göra.

O-ringen har en stark identitet, den är som nämnts Sveriges största orienteringstävling. Då den är ett så pass välkänt fenomen kommer den att behålla sin identitet. Dels kommer den att göra det av den anledningen att det varje år blir fler och fler tävlande, det finns ett intresse bland orienterare att fortsätta med detta arrangemang. Dels genom att den byter plats från år till år och på så sätt blir olika kommuner och samhällen berörda av den. Varje kommun/samhälle ser det som sin chans att synas och marknadsföra O-ringen som mer än bara en orienteringstävling, det finns massor med intressanta evenemang för icke-orienteringsintresserade. De flesta människor, såväl

orienterare som icke-orienterare, verkar uppskatta O-ringen och därför kommer detta fenomen att leva kvar. Relph menar att en identitet kommer att leva kvar så länge som platsens symboler och betydelser behåller dess innebörd.

Staden anpassad för besökarna

O-ringen staden 2006 byggs upp för att de tävlande och andra besökare ska kunna bo nära den stora orienteringstävlingen under de dagar den är igång, samt för att skapa en plats att ha evenemangen runt O-ringen på. Tidigare år har de tävlande och andra besökare inte bott i O-ringen staden, då har det varit en plats för bl.a. evenemang, umgänge samt start- och målplatser. I O-ringen staden 2006 har de tävlande/boende tillgång till det som de behöver trots att det i vanliga fall inte finns på denna plats, mitt i Hälsingland har det byggts upp en självförsörjande stad. Detta innebär att O-ringen staden även är det som Relph kallar geografiskt rum, vilket innebär att man bl.a. gör om ett rum för att bättre passa människors behov.

Stadens betydelser baseras på orientering, på tävlingen, på tävlingsbanorna etc. Det är genom människorna som kommer dit, som tävlar, som upplever och som bor i staden som betydelsernas särdrag skapas. Utan orienterarna som kommer dit och medverkar i tävlingarna skulle staden inte existera. Detta beror enligt Relph på att platser betydelser är särdrag av mänskliga avsikter och upplevelser.

Olika besökare inställda på olika saker

Beroende på vad för slags besökare man är i staden är man inställd på och medveten om olika saker. Kommer man till O-ringen för att medverka i tävlingarna är

man inställd på detta. Ska man bo i O-ringen staden är man inställd och medveten om att man ska bo i tält, och alla besökare, boende i kommunen såväl som tillresta besökare, är inställda på och medvetna om att de kommer att träffa nya människor. Genom att man är inställd på och medveten om detta är det lätt att anpassa sig till områdets fysiska form, man har en förväntning om hur det kommer att vara. Denna anpassning är Lynchs tredje kriterium, och han menar att det krävs en flexibilitet för att en anpassning av form och funktion ska kunna ske.

Det finns olika sätt att se på O-ringen staden beroende på av vilken anledning man är där, vilken slags besökare man är. Beroende på vilken kategori man tillhör har man en tillhörighet med olika grupper. Tillsammans med många andra orienteringsintresserade känner man en djup samhörighet till varandra och till platsen. Detta är en variant av Relphs insideness och outsideness.

Även som Bjälesjö nämner kan besökarna som bor i O-ringen staden känna en föreställd gemenskap och tillhörighet. Detta kan de känna då de delar orienteringsintresset, men även för att de bara tillfälligt bor i O-ringen staden och att det inte är någons stad. Alla är tillfälliga besökare på samma villkor.

Förankring till platsen

Genom att bo i staden under arrangemanget får man en djupare förankring till platsen än vad man får till en plats där man bara är förbipasserande. Ju fler dagar man bott där, desto starkare blir förankringen. Har man gemensamma intressen med övriga boende i staden kan detta också bidra till att man känner en djupare förankring till platsen. Detta kan enligt Relph

bero på att det i våra gemensamma och personliga platsupplevelser ofta är en nära anknytning, bekantskap, som är en del av att känna till och kännas till på en plats och att det är denna anknytning som utgör våra rötter i platsen, bekantskapen som den medför är inte bara en kunskap utan en känsla av djup omsorg och omtanke för den platsen.

Om man årligen besöker O-ringen kan man känna en viss familjaritet med arrangemanget, dels för att man varit med om det förut och dels för att man kan träffa på människor från tidigare års arrangemang. Men då O-ringen byter plats från år till år är familjariteten till en början av varje arrangemang svagare, under tiden som man är/bor i O-ringen staden växer denna familjaritet sig starkare och intensivare. Genom att man känner en familjaritet till en plats menar Lynch att en platskänsla skapas.

Strukturen

I O-ringen staden byggs tältstaden upp efter hand. Besökarna kommer dit, sätter upp sina tält, parkerar sina husvagnar och på så sätt skapas och förändras tältstaden. Även om arrangörerna tidigare planerat tältstadens struktur genom att dela upp campingområdet i olika rader som i sin tur delats upp i flera lotter, blir det ändå ett naturligt mönster. Området mellan raderna utgör tältstadens gator, och tältstadens struktur påminner om en permanent bebyggelses struktur. Tältstaden blir det rum som Relph kallar existentiellt rum.

Besökarna som ska bo på O-ringen blir tilldelad en marklott där de får sätta upp sina tält. De kan inte välja sina grannar, platsen de helst vill ha eller vilket läge i förhållande till torget och tävlingsbanorna de vill bo. Detta innebär att man kan hamna långt ifrån de man

vill umgås med, man kan hamna i ett lite stimmigare område än vad man egentligen vill. Detta kan också innebära att vissa besökare till en början kan vara på dåligt humör om de blivit missnöjda med tältplatsen. Men ändå är det denna plats som utgör hemmet under vistelsen, och därför upplever man det som Bjälesjö kallar "festivalhem".

Inom marklotten man har fått tilldelad har ingen av de andra besökarna rätt att lägga sina saker eller liknande, det är den som fått lotten tilldelad sig som "bestämmer" över den under arrangemanget. Detta är det som Cullen kallar "upptaget territorium".

Gränserna mellan dessa marklotter är som osynliga staket, lotterna blir som besökarnas tomter under vistelsen. Man går inte in på en annan lott om man inte har ett speciellt ärande till den som bor där, inom lotten finns det en privat sfär. Cullen kallar dessa osynliga staket för "inhägnader", där det på utsidan av den finns en opersonligare stämning och den personliga finns på insidan.

Semesterkänsla

Besökarna som bor i O-ringen staden varken jobbar eller går i skolan under tiden de är där, det är lite av en semester för dem att komma dit. Detta gör att de är mer öppna, rör på sig och vill träffa och lära känna andra. Vilket innebär att deras handlings- och beteendemönster ändras precis som Bjälesjö menar att Hultsfredsbesökarnas handlings- och beteendemönster ändras.

Då besökarna bara bor i O-ringen staden under en kort tid och upplever det lite som semester känner de sig mer fria och har inte samma förväntningar på O-ringen staden som de har på en permanent stad.

Samtidigt har O-ringen staden inte samma krav och förväntningar på invånarna som en permanent stad kanske har. Detta innebär att det som Relph kallar "en plats tunga arbete" inte finns i O-ringen staden. "En plats tunga arbete" innebär känslan av att ofrånkomligen bindas till en plats och dess enformiga uppgifter.

Trots att besökarna får en semesterkänsla när de bor i O-ringen staden kommer de ändå in i en vardag under den tiden som de bor här. Om inte de själva ska tävla så ska någon de känner tävla, de har träffpunkter med andra, de får kanske ingen sovmorgon etc. Detta är det som Bjälesjö kallar det "festivalmässiga vardagslivet".

Tidigare erfarenheter och förväntan

O-ringen är ett årligen återkommande fenomen sedan 1965. Det innebär att det finns många berättelser, minnen, tidningsreportage m.m. om O-ringen. Har man tidigare varit på ett O-ringen arrangemang, förutsätter man att det nästa man åker på blir liknande fast med möjligen vissa förbättringar. Men även om man tidigare inte varit med om O-ringen har man ändå tankar om hur det är och bör vara, p.g.a. allt man tidigare läst och hört om det. Detta beskriver Bjälesjö genom att både bilderna och erfarenheterna samverkar av hur en festival är och bör vara.

Besökarna har inte bara förväntan på hur O-ringen är och bör vara, det finns flera former av förväntan. Bland de tävlande finns det en förväntan på tävlingsbanorna, man har tidigare inte sprungit på dessa banor och vet inte riktigt hur de ser ut. Samtidigt så har de tävlande en förväntan på sig själva hur de ska prestera i tävlingarna. Åskådarna har även de en förväntan, på de tävlande. De kan inte följa hela loppet och står med höga förväntningar för att se om

det är deras vän som kommer först till målsträckan. Förväntan är ett av de olika knep Cullen förklarar.

Smala gator och pass

Gestaltningen av O-ringen 2006 har mestadels skett utifrån besökarna och tanken har varit att skapa det mer som en festival istället för att allt ska få plats. Detta har lett till att gatorna har blivit smalare än i en vanlig stad. Smala gator bidrar till en mysigare stämning, allt blir lite trängre. De olika entréerna till torget har markerats genom "torn" på var sin sida av gången, detta gör att gången smalnar av precis innan man kommer in på den större och öppnare torgplatsen. Detta är det som Cullen kallar "trånga pass", där en hopträngning av byggnader bildar ett tryck som är i direkt kontrast till en bred piazza, torg eller promenad.

Material

För att gestalta utemiljön i en tillfällig stad kan man använda sig av billiga och mindre hållbara material för att skapa liknande effekter som finns i en permanent stad. Materialen behöver bara hålla under en veckas tid och det gäller att tänka annorlunda och att våga testa och experimentera med materialen. Liknande tankesätt har Lynch, han menar att man kan skapa en känslig bebyggelse till låga kostnader genom att använda sig av anspråkslösa material på lokal nivå.

Skillnad i gestaltningen av Torget och campingen

Torget är O-ringen stadens centrum. Där bor ingen utan istället är det där som aktiviteter och evenemang är samlade, som t.ex. konserter, umgänge och försäljning av mat och dryck. Efter en dag full av

tävlingar samlas besökarna här för att ha trevligt och umgås. Det har arbetats extra med torgets gestaltning för att det ska bli en plats som lockar människor och där man kan trivas. Detta är liknande det som Bjälesjö menar när han skriver att koreografin och scenografin ser annorlunda ut på festivalområdet än på campingområdet, och att andra betydelser och tillhörigheter framkallas när man rör sig mot festivalområdet. Torget är det som Cullen kallar ”brännpunkten”, som han menar ger form åt läget.

Inramning av Torget

För att tydliggöra strukturen i O-ringen staden 2006 har Thorsell jobbat med att rama in torgytan genom att ge den väggar i form av bl.a. fasadrader med mat- och drickaförsäljning. På så sätt har torget fått en egen identitet i förhållande till resten av staden. Till följd av att man har markerat torget som ett rum stannar besökarna och cirkulerar runt på platsen istället för att både besökarna och platsen rinner ut åt sidorna. När man så här genomtänkt skapar ett rum menar Relph att man skapat ett arkitektoniskt rum.

Genom att Thorsell ramar in torgytan med ”väggar”, skärmas utsikten av. Detta leder till att människorna som rör sig på torget inte störs av omgivningen utanför torget utan stannar och cirkulerar runt på torget istället. Genom att använda sig av avskärmning menar Cullen att ”härhets”-känslan ökar. ”Härheten” och ”därheten” är två begrepp som Cullen använder sig av och båda dessa skapas automatiskt i O-ringen staden. Man har sitt tillfälliga hem i form av tältet, nöjena vid torget och tävlingarna runt omkring staden. Genom att befinna sig på en plats och att känna till platserna runt omkring skapas ”därheten” till dem. ”Härheten” är hela tiden där man själv är.

Fånga uppmärksamhet och intresse

Trots att Thorsell har jobbat med att rama in torget för att få besökarna att uppehålla sig där, har hon jobbat med olika former och färger på torget. Detta för att fånga besökarnas uppmärksamhet och intresse. Är det inget som händer i gestaltningen på torget vill besökarna inte stanna kvar, även om rummet är inramat. Detta beror enligt Cullen på att en händelses värde är att snärja ögat så det inte glider ut i det bakomliggande, och att en händelse ger mening till platsens grundläggande former.

På vissa ställen av torget har Thorsell även jobbat med att skapa rum genom att hänga en segelduk över en del av sittplatserna, så att det skapar ett tak. Detta är det knep Cullen kallar för att definiera rum.

Orientering i staden

Tidigare hade Thorsell tankar om att ge de olika campingområdena starka identiteter genom att döpa dem efter Hälsinglands kommuner och vägarna skulle få namn efter Hälsinglands orter. Skulle detta bli genomfört skulle campinggästerna få en gatuadress, precis som i den permanenta staden, och det är möjligt att det hade varit lättare att orientera sig på campingområdet. Samtidigt så hade besökarna lärt sig olika kommuner och orter i landskapet de befann sig i. Knep som dessa kan enligt Lynch öka nivån på tillgänglig information och göra bebyggelsen mer förstälilig.

Då O-ringen staden bara äger rum under några dagar varje år och den dessutom flyttar från år till år menar Thorsell att man snabbt bör få överblick över området. Snabbt och lätt ska man kunna hitta expeditionen och de olika start- och etappfälten, samt ska man lätt

kunna hitta på campingen. Eftersom det är en tävling måste de tävlande infinna sig på rätt plats vid rätt tid, då har de inte tid att förvilla bort sig. Denna överblick är det som Lynch kallar orienteringskänslan. En annan orientering Lynch nämner är orientering av tid. Även orienteringen av tid är viktig i O-ringen staden, de tävlande måste som sagt komma i tid till starterna, tiden är samtidigt viktig och avgörande under tävlingarna. För de tävlande och andra besökare är det även viktigt att kunna orientera sig i tiden för att veta när man ska träffa vänner eller se ett uppträde etc.

Faciliteter

O-ringen uppfyller Lynchs vitalitetskriterium. Den uppfylls genom att det finns ett tillräckligt förråd av mat, vatten, luft etc. Man kan dels köpa färdig mat i de olika matstånden runt torget, dels finns det en mataffär på området. Det är en idrottstävling, vilket innebär att risken för skador ökar, men det finns tillgång till sjukvårdare på området vilket gör O-ringen staden till en säkrare stad. Den rumsliga miljön är liknande människans grundläggande biologiska struktur, de har tillgång till sovplatser, matplatser, det finns platser för umgänge, nöje och andra aktiviteter, möjlighet till tävling samt bad och vila m.m.

Tillgänglighet

Lynchs fjärde kriterium, tillgänglighet, finns det gott om på O-ringen. Tillgängligheten till andra människor är stor, man åker oftast dit med sin familj eller vänner. Samtidigt så träffar man och lär känna många nya människor. O-ringens tillgänglighet är också stor för människor, då den flyttar runt varje år kan man säga att den kommer till människorna

istället för att människorna ska komma till den. Ett tydligt exempel är att O-ringen har arrangerats i 20 av Sveriges 25 landskap. Orientering är den aktivitet som är anledningen till att man åker till O-ringen, men det finns stor tillgång på många andra aktiviteter. Besökarna kan t.ex. hoppa fallskärm, åka luftballong, spela golf, klättra, bada, spela bandy. Genom att det finns många olika aktiviteter blir upplevelserna fler och arrangemanget får en större mening och betydelse. I O-ringen finns det bra tillgång på mat, vatten och andra materiella resurser. På torget finns det försäljning av olika sorters maträtter och dricka, samt finns det stationer där man bl.a. kan köpa vatten, bröd och andra livsmedel. På torget finns det även försäljning av andra attiraljer. Tillgången på olika platser är även den stor, man kan välja om man t.ex. vill vara i en stimmig eller lugn miljö, skyddad eller öppen. Exempel på olika platser som finns är tältet, torget, stranden, skogen. I O-ringen och runt O-ringen som arrangemang är det bra tillgång på information. I själva staden kan man få tag på information i expeditionen, samt fråga funktionärerna. Innan, efter och under O-ringen kan man följa själva arrangemanget på Internet. På deras hemsida kan man få tag på mycket information.

Besökarnas resp. arrangörernas kontroll

Den sista av Lynchs fem kriterier är kontroll, vilket är fem rumsliga rättigheter. De två första rättigheterna, rätten till närvaro och rätten till användning och handling, existerar för besökarna på O-ringen. Om man anmält sig och betalat tävlingsavgiften har man rätt att vara med i tävlingarna, tävla och använda tävlingsbanorna. Som åskådare har man rätt att vara i O-ringen staden, se evenemangen och tävlingarna, använda toaletterna m.m. De tre följande rättigheterna

finns inte för besökarna men kan existera för arrangörerna, de är rätten till beslagtagande, rätten till modifikation och rätten till placering. Arrangörerna kan välja att ha vissa resurser för sig själva så att de inte finns tillgängliga för besökarna. Det är även de som bestämmer hur platserna i O-ringen staden ska se ut och kan förändra den som de vill. Slutligen så är det de som bestämmer var bänkar, scener tält m.m. ska placeras, vilket innebär att det är de som har rätten till placering.

Ett annat sätt som rum kan kontrolleras på i O-ringen staden är genom att manipulera tillgängligheten, detta gör arrangörerna då tävlingsbanorna ligger runt om staden och har därför på sina ställen satt upp avspärningar för att förhindra att besökare tar sig in i de områden där tävling förekommer. Detta är även en variant av Cullens inhägnad. På sina ställen är det en visuell gräns, men över lag är den omarkerad. På insidan av denna inhägnad är det bara de tävlande som har rätt att vara under tiden som de är med i just den tävlingen som går där just vid det tillfället. Detta innebär att det är ett fåtal människor som får vara på insidan vilket bidrar till att det blir en lugn och tyst stämning för de tävlande. Utanför inhägnaden finns oväsendet i form av åskådare som står och skriker och hejar på. Denna inhägnad av tävlingsbanorna gör också att åskådarna kommer en bit ifrån de tävlande och inte kan följa de tävlande hela tiden under loppet.

Förändrande karaktärer

Relph nämner en plats förändrande karaktär under en tid. Man kan se O-ringens förändrande karaktär under en tid på två olika sätt. För det första kan man se det som att platsen som O-ringen byggs upp på förändras drastiskt bara under några veckor, från att

t.ex. vara ett gammalt flygfält i ett naturområde till att bli en stad för ca 30 000 människor under en vecka för att sen återgå att vara ett gammalt flygfält. För det andra kan man se O-ringen staden som själva platsen som under tiden förändras genom att det flyttar från år till år, den kommer till olika landskap med olika karaktärer.

Olika platsföreställningar

En enda person kan se på O-ringen staden på flera olika sätt. Beroende på om personen t.ex. vunnit eller förlorat en tävling kan intrycket av platsen ändras, det kan också ändras beroende på om man är pigg eller trött, glad eller ledsen etc. Detta är det som Relph kallar den individuella platsföreställningen.

De flesta tävlande, och möjligtvis även andra besökare, som kommer till O-ringen staden är medlemmar i någon slags orienteringsklubb eller förening. Genom att vara med i en förening eller klubb delar man många gånger åsikter, tankar och intressen med de andra i samma förening. Då O-ringen är riktat till orienterare så finns det ett gemensamt intresse mellan de olika föreningarna och klubbarna här, men det kan ändå finnas några olika intressen mellan föreningarna. Beroende på föreningarnas intressen kan platsen få flera olika identiteter. Detta är det som Relph kallar grupp- och samhällsföreställningar av platser.

Arrangörerna för O-ringen försöker att sprida O-ringens allmänna och offentliga identitet. De samlar positiva intryck från O-ringen och sprider vidare den i bl.a. media för att locka fler besökare till arrangemanget. Denna offentliga identitet kallar Relph för consensusföreställning.

analys roskildefestivalen

”Olycklig på en ö och lycklig i slummen”

Som besökare på Roskildefestivalen väljer man att under åtta dagar bo i tält, laga mat på spritkök och dela baja-major med 100 000 andra. Standarden är lägre och mer primitiv än i ens vardagsliv, ändå väljer många att komma tillbaka för att vara med om Roskildefestivalen igen. De är lyckliga, glada och trivs trots att de har en lägre standard. Detta stämmer överrens med det som Lynch skriver:

”Man kan vara olycklig på en ö och lycklig i slummen. Såvida du inte specificerar människornas speciella sociala omständigheter, kan du inte döma platsens kvalitet.”

Inhägnad

På Roskildefestivalen finns det olika inhägnader, som Cullen kallar det. Den första inhägnaden är inhägnaden för hela området som endast festivalens besökare har tillträde till. Utanför finns parkering och vägar, ingen plats man vill vara på. På insidan finns gemenskapen med alla andra besökare, där är ingen biltrafik tillåten och allt är på människans villkor.

”Festivalhemmet”

Precis som Bjälesjö nämner så känner besökarna på Roskildefestivalen en känsla och tillhörighet. Detta åstadkommer man genom att sätta upp sina tält och organisera dem med sina vänner/grannar så att man skapar ett så kallat ”festivalhem”. Detta ”festivalhem” kan man sedan markera med en flagga som dels används för att kunna hitta ”hem” på campingen och dels som markör och symbol för att utmärka det egna området.

Det är vid ”festivalhemmet” som man har sin fasta punkt, där man sover och har sin packning. Detta är ens utgångspunkt för festivalen. Man får en känsla för hemmet, även om det bara är ett tillfälligt ”festivalhem”. Enligt Lynch är det den intensiva familjariteten som skapar en platskänsla precis som en speciell form och att ens hem vanligtvis är en väldigt identifierbar form.

Även vid ”festivalhemmet” skapas det som Cullen kallar inhägnad. Den kan skapas genom t.ex. partytält eller vindskydd, men det behöver inte vara en synlig markering utan kan vara utrymmet mellan ens tält. Om man ser varje ”festivalhem” som en inhägnad leder det till det som Cullen kallar för åtskilliga inhägnader. Det kan t.ex. finnas tre separata inhägnader som kombineras i en stark helhet. Inhägnader skapar enligt Cullen områdets struktur så det stänger ute trafik och oväsen som bidrar till en otrevlig plats.

Handlings- och beteendemönster

På Roskildefestivalen kan man se de handlings- och beteendemönster Bjälesjö skriver om, bl.a. genom att besökarna själva uppfinner, utvecklar och avvecklar en hel del och på så sätt offentliggör och iscensätter de sig själva. Det finns t.ex. ett nakenlopp runt campingområdet som besökarna själva har utvecklat och arrangerar och som har blivit officiellt. Bjälesjö menar att de handlings- och beteendemönster festivallivet ger upphov till kännetecknas av att människor på olika sätt iscensätter och offentliggör sig själva.

Campingområde/festivalområde

På Roskildefestivalen jobbar arrangörerna med deltagande och betagande. På campingområdet arbetas det med deltagande, där är man en själv. Besökaren deltar i aktiviteterna. Ens egen insats, ens lyft som person att utforma ens ego, ens individualitet. På festivalområdet arbetas det med motsatsen, besökaren är betraktaren och mottagaren. Man är inte passiv på en konsert, men det är bandet på scenen som spelar till en och man lyssnar. På festivalområdet är scenerna som fixpunkter, de markeras både i utformningen i sin höjd och med sitt ljus och så markeras de i rummet. Genom att arrangörerna arbetar på detta sätt skapas det olika stämningar beroende på om man är på festivalområdet eller campingområdet. Denna skiftning påpekar Bjälesjö, han menar att det sker en omorganisering av festivallivet när man rör sig mellan festivalområdet och campingområdet. På festivalområdet ser koreografin och scenografin annorlunda ut än på campingen. Att röra sig mot festivalområdet framkallar ofta andra betydelser och tillhörigheter än de som symboliseras av tältplatsen.

Det finns ett stängsel mellan festivalområdet och campingområdet, stängslet skapar det som Cullen kallar inhägnad. Denna inhägnad delar på besökarnas aktiva och passiva handlingar.

Definierade rum

Vagnby menar att det är viktigt att definiera rum, vilket han speciellt gör med konsertrummen och mellanrummen. När man rör sig mellan två konserter ska man komma in i ett tredje rum, mellanrummet. Rummen är noga definierade för vad som ska hända där, det är viktigt vilken betydelse det har och vilken stämning det ska hålla. Konsertrummen definieras

genom att man skapar tydliga ramar/väggar runt rummet, man ska känna att man är på konserten. Rummet vid orange scenen är tydligt definierat, det avgränsas av bl.a. en trädrad och en fasadrad med service. Detta för att bandet som står på scenen ska ha ett tydligt definierat rum att spela för och att publiken ska känna att de är med på konserten även om de står längst bak. Allt runtom blir avskärmat och man har scenen i centrum. Cullen kallar detta för avskärmat utsikter. Med det menar han att "härhetskänslan" ökar genom skärmen av t.ex. lövverk och av att den utvändiga världen på motsvarande sätt görs avlägsen.

Mellanrummen definieras på så sätt att det ska innehålla en struktur med en annan poesi, utveckling av lampor, möbler etc. än konsertrummen. Mellanrummen ska vara rum där man kan äta, dricka, slappna av, smälta den konsertupplevelse som man varit med om och bli konfronterad av andra saker. De är uttryck för många möjligheter men de berättar att det är en sann upplevelse mellan konserterna. På vissa platser har arrangörerna bl.a. använt sig av segeldukar som markerar och ramar in rummet uppåt. Att definiera rum med hjälp av ömtåliga hjälpmedel nämner Cullen och han finner det häpnande. När man på detta sätt skapar genomtänkta rum menar Relph att det är arkitektoniska rum.

Besökarna skapar och gör om tältstaden

Efterhand bygger festivalbesökarna själva upp tältstaden inom en given kvartersstruktur. Det är de själva som skapar och gör om tältstaden genom att slå upp tälten, flytta runt dem i samspråk med varandra och markera tältplatsen med en flagga, banderoller etc. När ett rum skapas och förändras genom mänskliga handlingar menar Relph att det är ett existentiellt

rum, som både upplevs och skapas naturligt. Även mellanrummen på festivalområdet kan man kalla för existentiella rum för Vagnby försöker att definiera rummen enklast möjligast så att det är besökarna som är i centrum, besökarna som skapar scenerier, besökarna som skapar stämning, besökarna som skapar aktiviteten som är där.

På Roskildefestivalen finns även den underkategori till existentiellt rum som Relph kallar det sakrala rummet. Detta rum hittar man i Stillhetens katedral, tältet där danska Folkkyrkan och Svenska kyrkan håller till. Stillhetens katedral skiljer sig markant från andra tält på Roskilde och stämningen där inne är en helt annan än den som överlag finns överallt annars på festivalen.

Variation

Vagnby tycker att det är viktigt att göra området varierat så att det blir en stor upplevelse. Roskildefestivalen ska vara som en stad i den mån att man tänker på en stor plats och att det finns mindre platser. Det kan vara ett torg, en gång, att man kommer från något stort, går in i något mindre och går ut i något stort igen. Finns det stor variation blir det även en stor upplevelse. Det är en upplevelse där många upplevelser identifieras. Detta nämns av Bjälesjö, om vikten att som arrangör skapa en festival med mångfald och variation, att det ryms ett varierat utbud i totalupplevelsen som festivalarrangören vill ge besökarna. Även Cullen nämner vikten av variation och växling, han skriver:

"I en stad, ett bebott ställe, är planeringen av utrymmena som allmänheten rör sig i en orsak som har ett direkt påverkande på känslorna. Den typiska staden är inte en struktur av gator

utan en sekvens av utrymmen som skapats av byggnader. I denna uppfattning är växling underförstått, det är stimulansen av vår platskänsla genom att flytta från det vida till det trånga och ut igen i något nytt utrymme."

För att få en stor variation satsar Vagnby mycket på att bl.a. fylla festivalen med mening och aktiviteter. Besökarna är där bara under åtta dagar och de ska hela tiden kunna aktivera sig, de ska inte ha långtråkigt. Genom att kunna erbjuda en mängd aktiviteter skapas det stor mening och många upplevelser. Relph har liknande tankar, han menar att mening och aktiviteter är viktiga källor av individuell och kommunal identitet och att människor ofta har djupa känsliga och psykologiska band till dem.

På Roskildefestivalen arbetas det mycket med former, färger och strukturer för att få variation. Även ljudet är ett stort inslag på festivalen, inte minst för alla konserter. På så sätt fångas många sinnen på festivalen, vilket Lynch menar en bra stad ska göra, den ska vara tillgänglig för alla känslor.

Olika känslor och platsföreställningar

På Roskildefestivalen finns det även en mångfald och variation genom att många olika människor, kulturer och erfarenheter blandas, samtidigt som många olika upplevelser blandas. Dessa faktorer skapar den känsla som Lynch menar beror på fysisk form och kvalitet men också på kultur, temperament, status, erfarenheter och observatörens aktuella syfte. En speciell känsla kommer att ändras för olika observatörer precis som en människas förmåga att förstå form varierar för olika platser. Trots det finns det några betydelsefulla och fundamentala fastheter i upplevelsen av samma plats med olika människor.

Relph antyder samma sak när han beskriver individuella platsföreställningar, vilket innebär att blandningen av upplevelser, känslor, minnen, fantasi, tankar och nuvarande situation inom en person kan vara så olika att han kan se en plats på flera olika sätt. Som exempel kan man ta konsertrummet, när det är konsert och det är fullt med människor får man en upplevelse av det och när det inte är någon konsert och helt tomt får man en annan upplevelse. Likadant kan det vara om ett band står på scenen och spelar en kväll så får de en annan upplevelse då än om de besöker en konsert kvällen efter. Dessa individuella föreställningar blir, enligt Relph, hela tiden socialiserade genom användningen av allmänna språk, symboler och upplevelser. Platser har olika identiteter för olika intresse- och kunskapsgrupper.

Även om många har samma intresse för Roskildefestivalen (som främst handlar om musik) finns det ändå olika grupper och därför också flera gruppöreställningar av platsen. Fastän en speciell plats kan ha ganska olika identiteter för olika grupper finns det ändå en allmän grund av överenskommelse om platsidentiteten. Detta kallar Relph för platsens consensusidentitet och den antar två former, den offentliga identiteten och massidentiteten. På Roskildefestivalen finns den offentliga identiteten men inte massidentiteten. Även om massmedia har skapat en bild av Roskildefestivalen så har den för det mesta kommit från festivalbesökare, vilket blir den offentliga identiteten.

Festivalens identitet och unikheter

Vagnby jobbar med Roskildefestivalens identitet och unikheter. Tillfälliga städer byggs upp och omkring en unik produkt, i detta fall musik och konserter. I

allmänhet är musiken festivalens identitet, men det är inte den identiteten som Vagnby jobbar med. Han jobbar istället med att skapa olika platsidentiteter på Roskildefestivalens område. Detta gör han genom att ge torgen på varje camp en egen identitet. Tanken är att publiken så småningom ska influera var camps torg och ge dem ett värde, men detta kan ta lite tid och därför har man valt att ge varje torg en specifik identitet. Varje torgs tält ser liknande ut, men torgen har olika teman vilket innebär att det i tälten finns olika betydelser som leder till olika aktiviteter, t.ex. finns det ett torg med temat: Fisk. Detta torg ligger vid en av sjöarna och tanken är att man ska fiska där. Exempel på andra torg är "Singeltorget", "Bok- och sagotorget" och "Vetenskapstorget". Genom att de olika torgen har olika identiteter är det lättare att skilja torgen åt, och på så sätt lättare att hitta på området. Detta kan enligt Lynch bero på att identitet är känslans enklaste form, och att identitet är till den grad som en person kan känna igen eller minnas en plats som är skild från andra platser och som har en levande, unik eller en egen karaktär. Relph menar att uppfattning av identitet är fundamentalt i vardagslivet, där fysiskt utseende, aktiviteter och betydelser är råmaterialet till platsers identitet.

Struktur

På varje camp finns ett torn med campets bokstav på som blir till landmärke. Vid dessa torn finns mindre serviceställen där toaletter, vatten, kiosk, plats där man kan laga mat, information och sjukvård är samlad. Vid de stora serviceområdena East och West finns det även andra aktiviteter som t.ex. streetbasket, beachvolley, klättring, mer matställen och andra försäljningsstånd, där är även miljön annorlunda utsmyckad än på campingtorgen. Områdets vardagliga

karaktär, dvs. när det inte är Roskildefestivalen, finns kvar även efter att tältstaden är uppbyggd. Mitt i campingområdet finns det ett stort grustag som är helt orört och där arbetet är igång trots att det är festival. Besökarna har inget tillträde till grustaget, men däremot finns det två sjöar intill grustaget som besökarna har tillträde till, varav en används för fiske och den andra för bad. Detta stämmer överrens med Lynchs tankar om att man kan skapa distrikt som har en stark synbar identitet eller förse dem med synliga gränser, bygga aktivitetscenter med en speciell karaktär, skapa synliga och hörbara landmärken på strategiska punkter, utveckla och stärka naturliga kännetecken eller bevara och förhöja befintlig urban karaktär.

Denna strukturering skapar även det som Cullen kallar för brännpunkter, områdets vertikala symbol. Festivalområdet är den största brännpunkten på Roskildefestivalen, därefter kommer servicecenter East och West. De mindre brännpunkterna är serviceställena på varje camp.

När man befinner sig på campingområdet kan man lätt se att man är på en festival p.g.a. alla tälten. Genom att tornen på de olika campen verkar som landmärken och att man, var man än är på campingområdet, hela tiden kan se minst ett torn är det som besökare lätt att uppfatta att man är just på Roskildefestivalen och inte på någon annan festival. Detta innebär att man enligt Relph känner en insideness på Roskilde. Det finns två nivåer av insideness där, emaptisk insideness och existentiell insideness.

Faciliteter

Serviceställena på campen och serviceområdena East och West samt mellanrummen på festivalområdet

bidrar till att Lynchs första kriterium, vitalitet, uppfylls. Vid dessa ställen finns det bl.a. tillräckligt med mat och vatten, tillgång till sjukvård genom Röda Korset och tillgång till aktiviteter och frihet.

Plats och landskap

Ett sätt att jobba med unikheten är att jobba med dialogen mellan platsen och landskapet. Vagnby menar att den biotop eller den plats som man har placerat en tillfällig stad på gärna ska ha inflytande på staden ur arkitektonisk synvinkel. Ur landskapsmässig synpunkt är Roskildefestivalen unikt på många sätt, dels så ligger den i en väldigt urban struktur och dels ligger den vid ett stort grustag. Runt festivalområdet går det stora vägar, och en trädrad kopplar ihop området med en åker. Denna dialog mellan plats och landskap påpekar även Relph, han menar att ett bestämt utseende är ett av de mest självklara platsattributen och att platsens själ ligger i dess landskap.

Material

På Roskildefestivalen används mycket material som har kort hållbarhet. Materialen behöver bara en hållbarhet på åtta dagar. Vagnby menar att det är bra då man har fler strängar att spela på genom att man har många fler material att använda. Då det finns fler material att använda kan man experimentera mer, och det är en annan viktig faktor. Man kan experimentera mer därför att besökarna har en annan förväntan än av något som ska stå permanent. Belysning är ett material som är billigt och lätt att experimentera med. Det är viktigt att använda sig av är belysning, det skapar en stor stämningsskiftning från dagsljuset till specifika platser på natten. Lynch har liknande tankesätt då han anser att kostnaden för att producera

en känslig bebyggelse kan vara enorm, men att känslan på samma gång ofta kan åstadkommas till väldigt små kostnader. Detta stämmer framför allt när man jobbar med anspråkslösa material på lokal nivå och när känslighetens resultat samordnas med andra syften. Platskänslan är inte beroende av hög fullkomlighet, exotiska material eller enväldig kontroll.

Orientering på festivalen

Vagnby menar att det nödvändigtvis inte är något bra om det är lätt att hitta runt i ett område. Det får gärna vara komplicerat, och det är viktigt att göra det varierat. På området kan man uppleva något nytt varenda dag, det är så stort att man var dag kan upptäcka nya saker. Många gånger får man ta hjälp av en karta över området för att kunna lokalisera sig. Samtidigt finns det landmärken som är synbara på långt håll och som är till hjälp i själva orienteringen i området. Detta är enligt Lynch en annan av känslans beståndsdelar, det är den formella strukturen som i en större bebyggelse som Roskilde är orienteringskänslan och på en liten plats är känslan av hur delar passar ihop med varandra.

Precis som Vagnby menar Bjälesjö att det gärna kan vara komplicerat och varierat. Bjälesjö menar att det är viktigt att motverka det förutsägbara för att uppnå festival- och totalupplevelsens känsla av överraskningar och intensitet, och att utforma festivalområdet är ett sätt att göra det.

Anpassning

När man är på Roskilde anpassar man sig till situationen som den är där. Man har inte samma förväntningar på festivallivet som man har på

vardagslivet. Festivallivet är bara tillfälligt och därför är det lättare att stå ut med lägre standard under dessa dagar. Man förväntar sig inte att få sova i en skön säng, utan nöjer sig med att sova på ett liggunderlag. Detta är det som Lynch kallar sitt tredje kriterium, anpassning. Anpassning kan höjas eller ändra beteende för att passa platsen liksom vice versa. Människor "vänjer sig" vid en plats eller "lär sig tycka om den".

Besökarna kommer från en plats där de har anknytning, men bosätter sig under max åtta dagar på festivalen. Det innebär att de snabbt får anpassa sig till platsen och dess läge. Trots att man bara bor där i åtta dagar är det inte omöjligt att känna en anknytning till platsen. Om en person tidigare varit på Roskildefestivalen känner han igen sig och det är lättare att få en anknytning. Genom att arrangörerna försöker skapa Roskildefestivalen som ett frirum med färre restriktioner blir besökarna mer fria vilket leder till att de blir mer öppna. Om man är öppen för nya erfarenheter eller om landskapet liknar något redan bekant menar Relph att det är lättare att känna anknytning till en plats. Relph skriver även att mobilitet och nomadism inte hindrar en anknytning till en plats. En annan anledning till att man kan känna anknytning till Roskilde är att man under den korta tiden där upplever så många olika saker. Detta för att vi enligt Relph mest är anknutna till plaster som vi bl.a. har haft en mångfald av upplevelser och som framkallar en sammanfattning av tillgivenhet och respons. Som tidigare nämnts så jobbar man mycket med variation på Roskildefestivalen för att skapa en mångfald av upplevelser.

Tillgänglighet

Lynch menar att den mest grundläggande tillgängligheten är tillgängligheten till andra människor: till släkt, vänner, potentiella kompisar och en variation av mer vardagligt bekanta. Nästa i ordning är tillgängligheten till vissa mänskliga aktiviteter, dessa aktiviteter representerar antingen möjligheter för personen att göra något eller så ger dem en värderad tjänst. Det krävs även tillgänglighet för vissa materiella resurser såsom mat, vatten, energi och andra olika varor som nämndes tidigare under vitalitet. Det behövs också tillgång till olika platser. Slutligen menar Lynch att människan vill ha tillgång till information. Tillgängligheten till människor är stor på Roskilde dels genom att man är där med sina vänner och dels för att människor på festival många gånger är mer öppna och lättare att lära känna (Bjålesjö, 1999). Vagnby arbetar med att besökarna på festivalen ska vara mer öppna, och förstående genom att arbeta med Roskildefestivalen som ett frirum med färre restriktioner. På Roskildefestivalen finns det tillgång till aktiviteter som t.ex. se en konsert, bada, fiska, spela beachvolleyboll, klättra, åka skateboard, gå på bio och vila. Genom att ha tillgång till olika aktiviteter upplever man mindre tristess och känner sig mer tillfreds. På Roskildefestivalen finns det tillgång till många helt olika platser såsom stranden, "festivalhemmet", aktivitetscentren, servicecentren, konsertrummen, mellanrummen. Beroende på vilket humör man är på kan man finna den plats som passar en bäst för tillfället, detta bidrar till att man blir mer nöjd med Roskildefestivalen. Det finns även en bra tillgång på information på Roskildefestivalen. Det finns informationscentrum dit man kan gå och få hjälp, programhäftena som finns täcker in det mesta som finns att veta och samtidigt som festivalen är

igång kan man köpa festivaltidningen och läsa om vad som hände dagen innan.

Besökarnas resp. arrangörernas rätt

Genom att ha köpt en biljett till Roskildefestivalen har man investerat i det som Lynch kallar rätten till närvaro, man har rätt att vara på festivalen. När man är där får man uppföra sig fritt, inom vissa restriktioner. Det arbetas med att festivalen ska vara ett frirum, ett ställe där man kan vara mer fri och göra något man normalt kanske inte gör. Man ska kunna få en massa möjligheter, intryck och frihet. Besökaren får denna möjlighet att skapa något nytt, genom att arrangörerna arbetar utifrån kaos och ger kaos en chans. Detta handlar om att inte sätta gränser eller forma levnadsmönster. Genom att aktivt skapa förutsättningar för besökarnas initiativ blir campingområdet vad invånarna gör det till. Detta innebär att besökarna enligt Lynch får rätt till användning och handling. Detta återknyter även till Bjålesjös artikel, Bjålesjö menar att Hultsfred framträder som en plats där möjligheten finns att bekräfta identiteter och handlingar många känner starkt begränsade utanför festivalen i förhållande till en beskrivning av en vardaglig tillvaro.

Arrangörerna för Roskildefestivalen ska vara som en katalysator, de ska sätta igång en process men inte delta i den. De ska inte färdigforma det hela utan lämna det till besökarna så att de kan experimentera med sakerna. Ett exempel är uppställningen av bänkar och sittplatser, den utformningen ska vara mångfaldig. Det är viktigt att man kan sitta på olika sätt i sittplatsens formation och att den hela tiden ska uppmuntra till socialt beteende. Besökaren ska hela tiden ges möjlighet till att själv experimentera med

sakerna, t.ex. då ändra på sittplatsens formation. Man ska komma i kontakt och utväxla idéer med andra och genom samtalen och genom samvaron utvecklas en tolerans. Även om arrangörerna sätter igång en process utan att slutföra den, så är det de som står för förändringen på platsen. Det är de som startar det hela och gör det möjligt för besökarna att experimentera och ändra. Ändringarna som besökarna står för är bara tillfälliga då personen som kommer efter kan experimentera på nytt. Detta innebär att det enligt Lynch är arrangörerna som har rätt till modifikation.

På Roskildefestivalen står arrangörerna för helhetsstrukturen. De placerar ut de olika scenerna, servicecentrumen, aktivitetsområdena och campingområdena och även mindre attiraljer, vilket gör att de enligt Lynch har rätt till placering. Men även besökarna har rätt till placering, dock inte i samma omfattning som arrangörerna. Besökarna får, inom angivna kvarter, fritt placera sina tält var de vill och där det finns plats i samspråk med varandra. De blir inte påtvingade en plats utan får själva välja ut den plats de tycker känns bra. Arrangörerna markerar kvarteren genom ett vitmålat rutnätssystem i gräset, marken mellan kvarteren måste lämnas obebyggd och utgör området huvudsakliga gångvägar. Detta är enligt Lynch ett sätt för arrangörerna att hävda kontroll. Besökarna kan hävda sin kontroll genom att smycka sina tält med banderoller, flaggor eller täcka just deras tältgrupp med presenning etc. Dessa symboler markerar för de som bor i dessa tält att det är just deras tält och ingen annans.

Förändrande karaktär

Roskildefestivalen existerar åtta dagar om året och varje år byggs allt upp på nytt. Därför på-

verkas inte direkt Roskildefestivalens karaktär av tiden. Tillfälligheten är att det inte är ett uttryck för föränderlighet, att något inte kan förändras eller utvecklas. Platsens karaktär blir inte direkt förändrad även om det sker en förändring i form av att arrangörerna varje år vill experimentera och upptäcka nya gränser. Däremot är platsens karaktär under en tid relaterad till besökarnas attityder, beroende på ålder, erfarenheter etc. Relph menar att tid vanligtvis är en del av våra platsupplevelser för dessa platsupplevelser måste förenas med ständig förändring eller ett ständigt sammanhang.

Roskilde och Roskildefestivalen

Förhållandet mellan Roskildefestivalen och staden Roskilde är speciellt viktigt för staden Roskilde. Det har stor betydelse att det kommer många människor till området, dels lär de känna området och dels ökar inkomsterna för Roskilde. Roskildefestivalen administreras på det ställe där den ligger, alltså gäller de restriktioner för Roskildefestivalen som gäller för Roskilde stad. Här ser man tydligt vad Relph menar med att förhållandet mellan samhälle och stad är väldigt starkt i vilket vardera förstärker den andres identitet.

analys vinterland

Skapandet av Vinterland

Malmö Stad arrangerar Vinterland, det är de som skapar och bygger upp allting. Vinterland byggs upp veckan innan arrangemanget börjar. Då det arrangeras i Folkets Park måste uppbyggandet vara så tajt som möjligt. Många människor rör sig i parken även när det inte är Vinterland, då blir det inte samma överraskning och får inte samma effekt om attributen för arrangemanget stått framme en tid innan det börjar. Byggtiden blir på så sätt mer pressad för Vinterland jämfört med Hultsfredsfestivalen, även om området för Hultsfredsfestivalen också spärras av veckan innan för uppbyggnad. Skillnaden är att det inte rör sig några utomstående människor på Hultsfredsfestivalens område, bara byggare, arrangörer etc., medan Malmös invånare rör sig i Folkets Park under byggtiden.

Vinterland består av passiva rum som erbjuder aktiviteter och vill upplevas, de blir inte skapade eller omgjorda av besökarna. Men samtidigt menar Junerup att man gör försök till att få besökarna att interagera och vara interaktiva i händelserna. Under tiden som de är där kan de alltså skapa och göra om händelser. Detta kan på så vis bli det som Edward Relph kallar existentiellt eller levande rum. Enligt Relph är det inte bara ett passivt rum som väntar på att bli upplevt utan det blir alltså skapat och omgjort genom mänskliga handlingar.

Material

Det är viktigt att skapa en speciell stämning och effekt i Vinterland, och då det finns lite pengar i projektet och det är tillfälligt kan man använda sig av mindre hållbara material som t.ex. frigolit och specialbyggen. Grunden för det hela är att det ska bli en upplevelse för besökarna, sen är det upp till den som jobbar med

gestaltningen att hitta på någonting innanför den lilla budgeten som ges. Liknande tankesätt visar Lynch, han anser att det är viktigt att skapa en stark och känslig bebyggelse och att detta kan uppnås till väldigt små kostnader om man jobbar med anspråkslösa material på lokal nivå.

Belysning är ett mycket viktigt inslag i Vinterland då man med hjälp av det kan skapa olika rum och olika stämningar. Det är framförallt viktigt då det ständigt är mörkt under Vinterlands öppettider. Belysning är även ett bra byggmaterial i det tillfälliga då det är ett billigt material. Att skapa rum och stämning med hjälp av belysning är ett sätt att precisera något, Cullen anser att det är viktigt att använda sig av belysning just för att det preciserar.

Stråk

Arrangörerna bakom Vinterland vill ge besökarna en upplevelse genom att ha ett helhetstänkande koncept. Vinterland har en tydlig och specifik inriktning, men trots det finns det en mångfald och variation. Gestaltningen är viktig i Vinterland därför att man i gestaltningen jobbar ihop innehållet med aktiviteterna, allt bygger på stämningen. Även stråken är en viktig faktor i gestaltningen för arrangemanget, som besökare ska man kunna se att "här ska man gå". Stråken binder samman områdena och skapar en tydlig struktur som leder till en helhet. Stråken förstärks genom att man gör små ledstjärnor på vägen. När man förstärker stråk på detta sätt, när man ger dem en väldefinierad början och slut, menar Cullen att stråken kan vara ägande när man rör sig genom dem. Många människor använder sig av dessa tydliga stråk. Längs med stråken står stånd och bodar uppställda och då blir det en tendens att människor

rör sig sakta framåt, de tittar i stånden och bodarna, de stannar och pratar. Detta skapar enligt Cullen en trögflutenhet.

Brännpunkter

I Vinterland finns det ett antal brännpunkter, som t.ex. Vinters villa, Wamuri och Pulkabacken. Det som är viktigt med dessa brännpunkter är att de binds samman av stråken. På så sätt menar Cullen att brännpunkterna på stadens gator och markandsplatser ger form åt läget. Längs med stråken händer det saker som gör att man under tiden som man är på väg till en brännpunkt är med om flera upplevelser. Avstånden mellan brännpunkterna uppfattas som kortare genom att det händer någonting längs med hela sträckan. Denna helhetsstruktur som stråken bildar kallar Cullen för nätverk, han menar också att händelser snärjer ögat och att en skicklig placering av en händelse ger mening till gatans eller platsen grundläggande form. Viljan som arrangörerna har att skapa en helhet menar Bjälesjö att arrangörerna bakom Hultsfredsfestivalen också har, de vill ge besökarna en totalupplevelse som inrymmer ett varierat utbud.

Identitet

Vinterland har en stark identitet genom att man gör Folkets Park till ett "sagoland". Det gör att det har en levande, speciell och unik karaktär. Denna starka identitet är enligt Lynch den enklaste formen av känsla. Lynch menar att känsla beror på rumslig form och kvalitet, men även på kultur, temperament, status, erfarenhet och observatörens aktuella syfte.

Enligt Relph är de tre grundläggande beståndsdelarna i platsers identitet den fysiska formen, aktiviteterna och betydelseerna. Dessa tre beståndsdelar är tydliga i Vinterland, den fysiska formen är Folkets Park, som är tydlig i sin inramning och med dess speciella hus och byggnader. Genom att allt är skapat som en sagovärld blir det en stark kontrast till den vardagliga parken och till det som finns utanför parken. Aktiviteterna är bl.a. skådespel som man följer och är med i och julpyssel som i vanliga fall inte finns i parken. Betydelsen är att man ska dras med i en annan värld och stämning. Arrangörernas mening är att skapa en religiös- och etniskt obunden mötesplats under de mörkaste månaderna och att skapa förutsättningar för nya möten och integration genom gratis upplevelser och prova-på-aktiviteter. De flesta av Malmös invånare gillar Vinterland och att de kan komma ut och träffas. Detta gör att invånarna uppfattar arrangemanget som innehållsrikt och identifieras därför med det. Vidare innebär detta att det i Vinterland finns det som Relph kallar för empatisk insideness. Relph nämner även existentiell insideness, den insideness de flesta känner när de är hemma i sina egna städer eller regioner. Även denna insideness finns i Vinterland och infinner sig där just p.g.a. att besökarna bor i och omkring Malmö.

Orientering

Genom att Vinterland arrangeras i Folkets Park, som inte är direkt stort, får besökaren lätt en känsla av hur delar passar ihop med varandra. Men det finns ändå kartor och informationsmaterial, så man inte missar någon del eller aktivitet. Att hitta runt på en plats antingen för att delarna passar ihop eller p.g.a. orienteringskänslan menar Lynch är den formella strukturen. En annan orientering som Lynch nämner

är orienteringen av tid. Då Vinterland bara är öppet några timmar varje dag är det bra att kunna orientera sig i tiden. Det är även bra om man ska träffa någon eller se något särskilt uppträde.

Skapas i befintliga utrymmen

I och med att det arrangeras i Folkets Park arrangeras det i en redan uppbyggd, permanent stad (park), vilket gör att detta tillfälliga arrangemang byggs i utrymmena som skapats av byggnaderna. Då man följer parkens sekvenser blir det en växling i utrymmena, brett – smalt, öppet – stängt etc. På så sätt finns redan den växling i utrymmen i Vinterland, som Cullen menar är viktigt.

Vinterland skapar dess egen själ

Relph menar att bestämt utseende, antingen från byggnader eller naturliga kännetecken, är att av de mest självklara platsattributen och att platsens själ ligger i dess landskap. Detta förhållande mellan plats och landskap stämmer inte för Vinterland. Landskapets karaktär där det anordnas, menar Junerup att de gärna skulle vara utan. Enligt Junerup har det varit svårt att man är i Folkets Park därför att tivolit har tagit för mycket uppmärksamhet från stämningen, det finns mycket lampor och ljud sedan tidigare. Vinterlands själ är just den stämning och det landskap som arrangörerna skapar och den har inget med det "befintliga" landskapet att göra.

Vinterland och Malmö

Vidare menar Relph att förhållandet mellan samhälle och plats är väldigt starkt, i vilket vardera förstärker den andres identitet. Fenomen som Vinterland lockar

turister till staden och då förstärks arrangemangets identitet då fler människor besöker och upplever det, samtidigt förstärks också Malmös identitet om fler människor besöker Malmö.

Malmö Stad, som arrangerar Vinterland, ser att det ger effekter att arrangera ett tillfälligt fenomen och vill därför bevara och utveckla det. Detta innebär att Vinterlands identitet kommer att bevaras, kanske inte för alltid men åtminstone en tid framöver. Enligt Relph beror detta på att en identitet som har utvecklats genom upplevelser i gemenskap eller i samhälle kommer att leva kvar så länge som platsens symboler och betydelser behåller dess innebörd.

Början på en tradition

Vinterland är ett stort arrangemang som inträffar en gång om året, det blir på så sätt en speciell händelse för malmöborna och är väldigt uppskattat. Trots att arrangemanget är nytt börjar det skapa en slags tradition bland malmöborna, de kommer ut och träffar andra, umgås och har det trevligt. Detta beror enligt Lynch på att även händelser kan ha identitet och att speciella fester och stora ritualer har det i stor grad. Enligt Bjäelsjö beror detta på att besökarnas känslomässiga band till ett arrangemang förstärks genom att det är ett återkommande fenomen, med bestämd tidpunkt och ritualiserande former.

Förväntan

Då det är ett återkommande fenomen, även om det bara arrangerats i några år, finns det tidigare erfarenheter och upplevelser från det, samtidigt som det finns en del olika reportage. Detta gör att många besökare kan ha en känsla av hur Vinterland är och bör vara. Detta

leder till att många har en förväntan som de vill ska uppfyllas, annars blir det en stor besvikelse för dem. Denna förväntan beskriver även Bjälesjö, han menar att det finns olika förhållningssätt till rockfestivaler och att de har en stark värdeladdning.

En annan förväntan man kan hitta i Vinterland är den som Cullen beskriver. Vinterland arrangeras i Folkets Park, som sedan tidigare har en tydlig inramning, då det nästan är helt inhägnat. Denna inhägnad gör att man utifrån bara kan skymta vad som finns i Vinterland, det skapar en nyfikenhet och en förväntan. Samtidigt gör denna inhägnad att när man är i Vinterland så stängs den verkliga världen utanför, inhägnaden skymmer den riktiga världen och gör det lättare att följa med i Vinterlands värld. När man stiger in i Vinterland stiger man in i en annan värld. Genom att ha en tydligt markerad ingång till Vinterland blir man som besökare uppmärksam på att något kommer att hända. Inhägnad runt Vinterland visar även på andra exempel än förväntan som Cullen tycker är viktiga, just själva inhägnaden och avskärmade utsikter.

Anpassning

I Vinterland försöker arrangörerna skapa en annan värld som besökarna ska dras med i och leva sig in i. På så sätt är skådespelarna ett viktigt inslag då de drar med sig besökarna i världen. Genom att besökarna dras med i denna värld iscensätts möjligheten att vara någon annan, skådespelarna påverkar besökarna att ändra sitt beteende för att få en bättre upplevelse. Likaså skapar och tydliggör Vinterland möjligheter till ett självmedvetet prövande och förverkligande av annorlunda identifikationsmöjligheter. När besökarna dras med i en annan värld menar Bjälesjö att rörelsen

mellan de två världarna synliggör de båda världarnas avgränsande och meningsbärande betydelser. Att beteenden ändras för att passa en given plats kallar Lynch för anpassning. Vinterland är även anpassat för besökarna. Genom att det arrangeras centralt i staden och är gratis är det lätt för många att besöka arrangemanget.

Känsla för staden

Eftersom de flesta av besökare bor i och omkring Malmö känner de en starkare individuell och kulturell identitet och säkerhet än vad andra tillfälliga besökare, turister, gör. Detta beror enligt Relph på att det för alla finns en djup association med och medvetande av platser där man är född och uppvuxen, där man lever eller där man haft speciella upplevelser och dessa associationer bildar en vital källa av både individuell och kulturell identitet och säkerhet.

Man bor inte i Vinterland såsom man bor på Hultsfredsfestivalen, man besöker bara Vinterland under dess öppettider. Det gör att man inte får det "festivalhem" som man får på Hultsfred, men däremot bor de flesta besökarna i och omkring Malmö och har på så sätt redan en hemkänsla i staden. Det är viktigt att människorna får en känsla för staden och att staden lever. Lynch menar att denna platskänsla kommer genom familjaritet. Andra besökare kan också framkalla en yttlig platskänsla. Lynch menar att denna platskänsla är samma som turism är uppbyggd av. Att ha en känsla för en plats bidrar till att man får en starkare anknytning till platsen, vilket enligt Relph medför en känsla av djup omsorg och omtanke för platsen.

Då de flesta av besökarna bor i Malmö medverkar till att det som Cullen kallar "därheten" automatiskt

finns. Fast samtidigt så är det många nya aktiviteter och händelser under detta arrangemang, vilket innebär att även om man känner till de olika platserna i parken så vet man inte från början av arrangemanget vad som finns just på den platsen eller hur det har blivit utformat. Detta innebär att en annan nivå av "därhets"-känslan växer fram efterhand som man lär känna de olika platsernas innehåll.

Vardagslivet fortsätter under Vinterland

Men då de flesta av besökarna bor i och omkring Malmö är det många som måste fortsätta sitt vardagsliv. Som besökare i många andra tillfälliga städer lämnar man oftast sitt hem och vardagsliv för ett tillfälligt hem och en tillfällig vardag, vilket gör att man då känner sig friare som besökare. Men under Vinterland har de flesta av besökarna det som Relph kallar "en plats tunga arbete", vilket innebär att man är bunden till en plats genom de grundande scenerna, symbolerna och rutinerna. Trots att det är Vinterland måste man fortsätta att jobba, handla, tvätta och städa, precis som alla andra veckor. Men samtidigt är det möjligt att besökarna skjuter upp platsens tunga arbete, Junerup menar att då det bara är under en kort tid lockar det mer och efteråt kan man återgå till det normala livet, vardagslivet. Arrangemanget blir en pluskänsla till vardagslivet, på sin lediga tid kan man besöka arrangemanget, det händer olika saker som man lätt kan vara delaktig i. Detta gör att människor ser fram emot Vinterland, det skapas en längtan till och saknad efter den, precis som Bjälesjö beskriver kring Hultsfredsfestivalen.

Ser parken på olika sätt

Då besökarna bor och rör sig i Malmö och Folkets Park även när det inte är Vinterland har de en klar bild av platserna utan arrangemanget. Under den perioden som det då är Vinterland ser de samma platser fast på andra sätt. Även under den period som Vinterland lever kan de se samma platser på olika sätt beroende på deras umgänge, humör, tankar etc. Detta kallar Relph för individuell platsföreställning. Liksom den individuella platsföreställningen finns även det som Relph kallar grupp-föreställning och konsensusföreställning i Vinterland. Grupp-föreställningen skapas genom att det finns olika intresse- och kunskapsgrupper, t.ex. barn – vuxna, teaterföreningar och musikintresserade i Vinterland. Konsensusföreställningen är den identitet som bl.a. arrangörerna berättar om, det är ryktet som sprids om hur Vinterland är i helhet.

Faciliteter

Under Vinterland tas det in mer matförsäljning i Folkets Park än vad som finns där i vanliga fall. Genom att man tar in mer mat, att det redan finns toaletter på olika håll i parken, att det är en säker miljö och att miljöerna är anpassade till människan och hennes skala och kraft uppfyller Vinterland det som Lynch kallar vitalitet.

Tillgänglighet

Att arrangörerna tar in mer matförsäljning och annan försäljning innebär att det är en bra tillgänglighet på materiella resurser. Andra typer av tillgänglighet som man kan hitta i Vinterland är bl.a. att det är många människor som besöker arrangemanget,

det finns en hel del aktiviteter både inomhus och utomhus, det finns olika platser, inomhus – utomhus, lugnt – stimligt etc. och det finns gott om information, både inom området och på andra ställen i Malmö. Tillgänglighet klassificerar Lynch enligt de kännetecken till vilken tillgängligheten är given och till vem den är tillhandahållen. Han delar tillgänglighet i tillgänglighet till andra människor, till vissa mänskliga aktiviteter, till vissa materiella resurser, till olika slags platser och till information.

Vinterland är även tillgängligt för alla känslor, enligt Lynch är känsliga och identifierbara platser bekväma pinnar som man hänga personliga minnen, känslor och värderingar på. I Vinterland finns det många aktiviteter och andra slags uppträde som väcker en hel del känslor hos besökaren, genom att hela miljön i Folkets Park förändras och görs till en sagovärld får besökaren ett starkt synintryck och det sprids dofter från matstånden.

Kontroll

Enligt Lynch kan man kontrollera rum genom att manipulera tillgängligheten. Junerup menar att det är viktigt att hitta stråken för hur folk rör sig när man planerar, för när det är mycket folk i rörelse måste man veta hur man vill att folk ska röra sig och vilka gator som ska spärras av. Det innebär att det är upp till arrangörerna hur de vill kontrollera rummet. Detta är ett exempel på Lynchs femte kriterium, kontroll. Den är uppdelad i fem rumsliga rättigheter, utöver manipulationen av tillgänglighet. Man kan hitta de första två rumsliga rättigheterna för besökarna i Vinterland, rätten till närvaro och rätten till användning och handling. Genom att arrangemanget är gratis har alla besökare rätt av vistas där och

uppleva dess aktiviteter m.m. Arrangörerna har rätt till de övriga tre rumsliga rättigheter. De har rätt till beslagtagande, de bestämmer vilka områden som besökare ska ha tillgång till och inte ha tillgång till. De har rätt att förändra platserna som de tycker är passande under den tiden som arrangemanget är igång. Slutligen har de rätt till placering, det är de som bestämmer var mötesplatserna ska placeras, var stånden ska vara uppställda och vilka försäljare som ska stå var m.m.

REFLEKTIONER KRING ANALYSERNA

Trots att det är fem ganska olika tillfälliga städer jag undersökt och analyserat kan man hitta många likheter i utformningen av dem. I alla de fem städerna har det arbetats mycket med stadens struktur, även om det gjorts med olika syften. För O-ringen och Roskildefestivalen är syftet snarlikt då det är städer där flertalet av besökarna kommer att bo under några dagar och då har syftet med gestaltningen bl.a. varit att skapa tydliga mötesplatser. Malmöfestivalen och Vinterland arrangeras i en redan befintlig stad och då har det främsta syftet med gestaltningen varit att förstärka och förtydliga arrangemangens stråk. På Kiviks marknad arbetar man med en tydlig rutnätsstruktur som gör att besökaren snabbt kan få en överblick över platsen. Trots att man arbetar utifrån olika syften arbetar man mycket efter samma principer. T.ex. är stråken inte bara viktiga på Malmöfestivalen och i Vinterland, utan man har även arbetat med dem på Kiviks marknad, O-ringen och Roskildefestivalen.

Det är även gemensamt för de fem städerna att man jobbar med identitet. Liksom strukturen så arbetas detta fram på olika sätt, men landskapet runt omkring har stor påverkan på alla städerna. Städerna har även identitet i de saker som sker i de olika städerna som t.ex. orientering, musik, aktiviteter m.m. Vidare har man i vissa städer jobbat med olika identiteter för olika områden i städerna, som t.ex. Roskildefestivalen och Malmöfestivalen. På Roskildefestivalen ger man varje camp en egen identitet och på Malmöfestivalen är det uppdelat i t.ex. områden för barn, ungdomar och vuxna samt olika musikstilar.

För innehållet i städerna finns det även gemensamma tankar för de olika städerna. T.ex. så använder de sig av billiga och mindre hållbara material för att skapa

olika rum och upplevelser. Här verkar kreativiteten åstadkomma något rumsligt och märkbart till låga kostnader viktig i de flesta städerna.

I dessa fem städer arbetar man med att det även ska finnas många aktiviteter för besökarna. Besökarna ska kunna testa olika och nya saker och genom det få en bättre upplevelse av staden. Framförallt på O-ringen och Roskildefestivalen arbetar man med att lägga in extra aktiviteter som egentligen ligger utanför stadens syfte. Då besökarna bor på dessa arrangemang under några dagar och är långt från sina egna hem anser arrangörerna att det är viktigt att besökarna kan hålla sig sysselsatta och inte bli uttråkade.

De olika städerna har även gemensamt att de ser till att besökarna ska ha tillgång till olika faciliteter. Genom att göra det kan människan känna sig tryggare och säkrare i staden.

diskussion & slutsatser

Som jag nämnde i inledningen finns det en debatt kring skillnaden mellan "place and space" och där Marc Augé menar att icke-platser är karakteriserade av ensamhet, anonymitet, det tillfälliga och kortvariga. Efter denna undersökning av tillfälliga städer menar jag att tillfälliga städer är platser i högsta grad. Var stad har dess egen historia från var år den har arrangerats och tillsammans skapar alla åren en samlad historia av staden. Det läggs ner både tid och pengar på att skapa en levande stad för en kort tid, och det satsas på att ge den tillfälliga staden en unik identitet.

Det är mycket att tänka på när man ska bygga upp en tillfällig stad, även om den bara ska användas i några dagar. För många kanske det då verkar onödigt att lägga extra tid och pengar på gestaltningen av utemiljön. Men genom gestaltningen görs staden mer unik, mer trivsamt och mer greppbar.

Beroende på den tillfälliga stadens syfte kan det vara olika saker i utformningen som är olika viktiga, vilket gör det svårt att säga vad det är som är viktigast i gestaltningen. Många gånger kan det vara samspelet mellan olika saker som bidrar till detta. I denna diskussion tar jag upp de saker som jag anser vara viktiga i gestaltningen i tillfälliga städer.

Under detta arbete tycker jag att det visat sig att stadsplaneringsteorier är mycket användbara även i gestaltningen av tillfälliga städer. Precis som i permanenta städer ska människor leva och röra sig i tillfälliga städer. Genom studier av permanenta städer har det kommit fram tankar och teorier om vad som behövs för att människan ska må bra och trivas i staden, och samma tankar kan även vara viktiga för att människor ska må bra och trivas i tillfälliga städer.

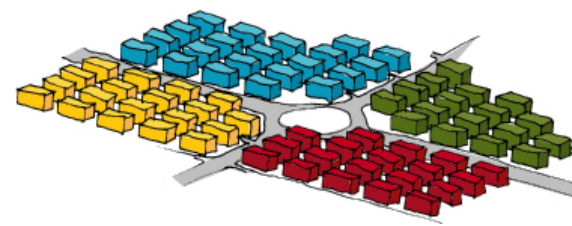
Strukturen

Då staden bara är tillfällig kan det vara viktigt att skapa en tydlig struktur så besökarna snabbt kan uppfatta staden i dess helhet, genom det får besökarna lättare en känsla för platsen och slipper kanske orosmoment som framkallas av att man känner sig vilse och förvirrad. För att skapa en tydlig struktur kan man på många sätt använda sig av stadsplaneringsteorier.

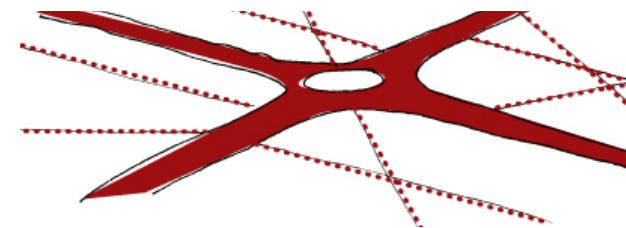
Uppdelning av staden i mindre områden, distrikt, kan göra att staden blir mer greppbar. Genom att ha en tydlig indelning kan det vara lättare för besökarna att orientera sig i staden. Om det dessutom är olika karaktärer och identiteter på distriktet kan det underlätta för besökaren att skilja de olika distrikten åt. Om besökaren ska bo i den tillfälliga staden kan det möjligen vara enklare att få en känsla för staden om hon har ett specifikt distrikt att se som sitt "hemdistrikt". Om besökaren börjar med att få en känsla för ett distrikt kan det möjligen leda till att hon lättare får en känsla för staden som helhet.

Stråk som är viktiga i staden och som leder till samlingsplatser, service och andra aktiviteter kan vara bra att förstärka och tydliggöra. Tydliggörs stråken kan det vara enklare för besökaren att se sambanden och helheten i staden. Samtidigt kan man förstärka stråken på olika nivåer vilket skulle kunna innebära att besökaren kan uppfatta vilka stråk som är huvudstråk, ganska viktiga stråk och mindre viktiga stråk.

Det kan även vara bra att förstärka och tydliggöra samlingsplatser, noder. Genom att t.ex. samla ett distrikts serviceutbud på en plats i distriktet vet

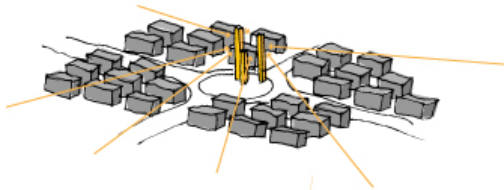
En tydlig indelning av staden i distrikt gör den mer greppbar

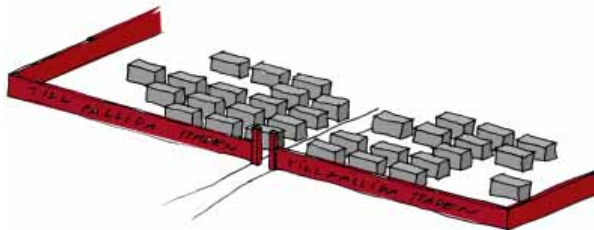
Stråken gör det enklare att förstå sambanden och helheten i staden

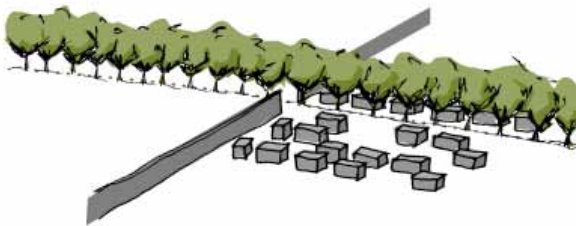
Det kan vara bra om det finns mötesplatser för människor att träffas och uppehålla sig

Landmärken som syns på håll gör staden mer lättorienterlig

Genom att avgränsa staden är det tydligt för besökaren när hon befinner sig i den

Att använda sig av landskapet gör staden mer unik

hon att många andra är i rörelse runt samlingsplatsen. Därför kan det också finnas fördelar att i samband med serviceutbudet ha en plats där man kan sitta och umgås.

När man rör sig runt i staden kan det underlätta om det finns landmärken. De kan bidra till att besökaren lättare kan orientera i staden, samtidigt som landmärken blir en del av stadssiluetten och en del av stadens karaktär.

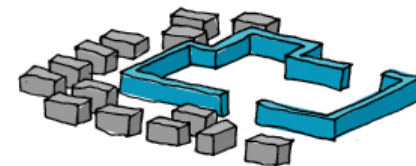
I stadsstrukturen kan det även vara bra att tydligt avgränsa staden så besökaren vet var den börjar och slutar. Skapas en tydlig gräns kring den tillfälliga staden kan det innebära att besökaren upplever en speciell känsla när hon går in i den och av att staden står i kontrast till omvärlden.

Ett sätt att göra en tillfällig stad unik kan vara att använda sig av landskapet som staden ligger i. Genom att utnyttja och kanske förstärka/betona befintliga utsikter, stråk, vegetationer, vattendrag etc. är det möjligt att landskapet blir en tydligare del av staden och omvänt. De befintliga elementen i landskapet kan i den tillfälliga staden utgöra väggar, landmärken, samlingsplatser etc. och på så sätt påverkar landskapet stadens struktur. Detta kan bidra till att två i övrigt snarlika tillfälliga städer får en väldigt skild struktur och karaktär.

Innehållet

I den tillfälliga staden kan det vara av stor vikt att arbeta med innehållet, d.v.s. olika rum, karaktärer och material. Det kan vara bra att definiera rummen så att besökaren märker när hon kommer in i ett rum och då stannar upp och tar del av rummet, istället för att obemärkt passera rakt igenom. Det kan även

vara bra så att besökaren kan skilja de olika rummen åt. Rummen i en stad är ofta till för olika syften, och för olika syften kan det finnas olika karaktärer. Det finns fördelar med att förstärka dessa karaktärer så att besökaren lättare får förståelse för och uppfattar platsens ändamål. Genom att definiera olika rum och lyfta fram de olika rummens karaktärer skapas det en variation i staden.

Rum kan definieras på olika sätt, och genom att göra det skapas en variation i staden

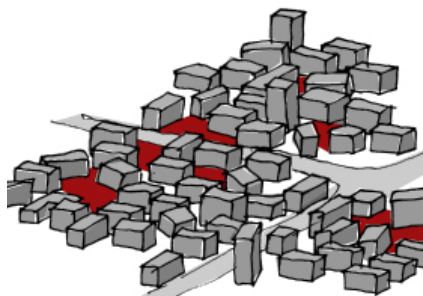
Variationerna kan medverka till att man lättare förstår var i staden man befinner sig. Genom variationen kan det skapas olika typer av platser, stimmung – lugna, skuggiga – soliga, öppna – slutna etc., vilket gör att det finns platser man kan söka upp beroende på t.ex. humör eller intresse. Variationen kan också bidra till

att man får fler och kanske t.o.m. starkare upplevelser, vilket kan bidra till att man bättre minns vistelsen i den tillfälliga staden.

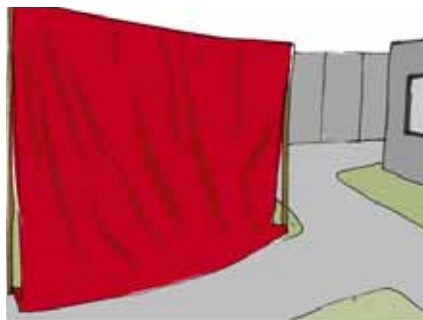
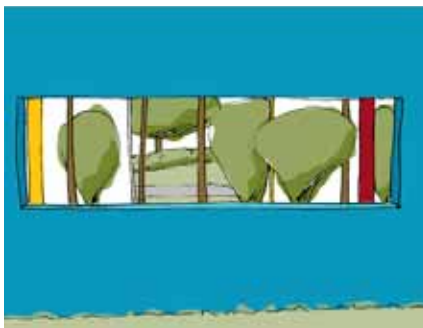
För att förstärka karaktärerna i rummen kan man använda sig av billiga material. I en tillfällig stad är det inte viktigt med lång hållbarhet på materialen, det behöver heller inte vara samma material som för det mesta används i en permanent stad. Med enkla, stilistiska medel är det möjligt att skapa en liknande känsla som besökare kan uppfatta i en permanent stad med mer eller mindre permanenta material. I en tillfällig stad kan man ha stora möjligheter att experimentera med olika material och se vilka som bäst uttrycker just den karaktären och känslan man eftersträvar. Genom att arrangörerna kan experimentera fritt kan det leda till att den tillfälliga staden får ett mer unikt utseende, den kan skilja sig mer från permanenta städer. Besökarna som kommer till den tillfälliga staden är en bra vägvisare på om det som arrangören experimenterat fram är bra och uppskattat eller dåligt. Skulle det vara dåligt är det inte hela världen, det syns endast i några dagar och arrangören kan lära sig att inte använda sig av just det till nästa gång de arrangerar en tillfällig stad.

När arrangörerna experimenterar kan de möjligen komma fram till något väldigt bra i gestaltningen som kanske kan bli något som man även kan använda sig av i permanenta städer. Det finns stora möjligheter för arrangören att experimentera och testa nya saker, vilket kan vara bra och fördelaktigt för upplevelsen av den tillfälliga staden.

För besökarens välmående och trygghetskänsla kan det vara bra om det finns en viss service, såsom försäljning av mat, dricka och andra förnödenheter, toaletter med en lämplig standard, polis eller

Genom en variation skapas olika platser och utrymmen

Material, såsom plywood-skivor och tyg kan skapa t.ex. en inramning eller avgränsning till ett lågt pris

andra säkerhetsvakter och informationscenter. Om besökaren vet att man kan tillgodose de grundläggande behoven i staden är det möjligt att den kan slappna av mer och vara mer öppen för nya upplevelser.

Syfte och identitet

För det mesta finns det ett speciellt syfte med en tillfällig stad, vilket kan vara bra att förtydliga och förstärka. Om den tillfälliga stadens syfte framhävs mycket kan det medverka till att besökarna känner en gemenskap genom att de alla vill vara med och delta i stadens syfte. När besökarna känner denna gemenskap kan det bidra till att de känner sig mer fria och mer öppna, då kan det vara lättare att umgås och lära känna varandra.

En annan anledning till att ha ett tydligt syfte kan vara att människor möjligen känner sig mer lockade att åka dit, är stadens syfte oklart och otydligt vet människorna kanske inte vad den tillfälliga staden innebär och avstår kanske därför från att åka dit.

Det kan vara viktigt att den tillfälliga staden har en stark identitet. Genom att staden urskiljer sig från permanenta städer, och även andra tillfälliga städer, kan det bli mer speciellt för besökarna att de är i just den tillfälliga staden och ingen annan. Har den tillfälliga staden en stark identitet kan det vara lättare för besökarna att känna en platskänsla och anknytning till staden, framförallt om det är en återkommande stad och även besökarna är återkommande. För besökarna en känsla för den tillfälliga staden är det mycket möjligt att de återkommer dit fler gånger.

Oftast har olika tillfälliga städer olika identiteter p.g.a. att de har olika syften, men för de städer som

har liknande syfte kan det vara bra att ha en stark och särskiljande identitet. Genom att staden har en stark identitet kan den locka till sig människor som kanske annars skulle ha åkt till en liknande tillfällig stad, t.ex. olika marknader och musikfestivaler.

Genom affischer och skyltar kan man på ett enkelt sätt framhäva syftet med staden, samtidigt som de verkar som marknadsföring för den

Locka genom det tillfälliga och marknadsföringen

Det är möjligt att människor är mer lockade av att åka till tillfälliga städer än till permanenta därför att tillfälliga städer bara existerar under en kort tid, och för att de många gånger har en starkare och mer unik identitet. Permanenta städer finns kvar, de kan man alltid åka till senare. Men en tillfällig stad kan skilja sig mycket från år till år, t.ex. så är det olika band som uppträder på musikfestivalerna, olika terrängar på tävlingsarrangemang (om de flyttar runt som Öringen). Samtidigt så kanske även de andra besökarna lockas, har man tidigare varit i den tillfälliga staden undrar man kanske om man kan träffa samma människor i år igen.

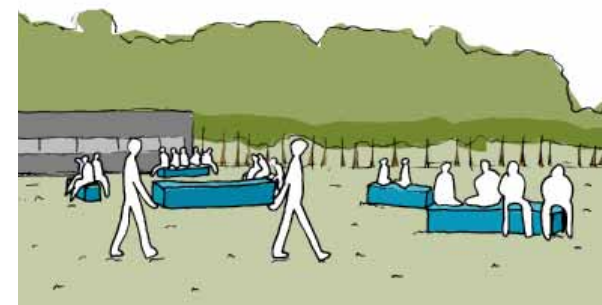
För att locka besökare till en tillfällig stad kan det även vara viktigt att marknadsföra staden på ett bra sätt. I marknadsföringen kan det vara viktigt att påpeka det tillfälliga och att se varje enskilt tillfälle som unikt, samtidigt som det kan vara bra att referera till tidigare tillfälliga städer som kanske varit lyckade. Det kan även finnas fördelar med att man i marknadsföringen nämner förändringar och förbättringar jämfört med tidigare år. Det finns många olika sätt som man kan marknadsföra den tillfälliga staden på, t.ex. via hemsidor på Internet, affischer, tidningar, radio och tv.

Men frågan är om inte besökare som redan varit i den tillfälliga staden är den bästa marknadsföringen. När besökarna kommer tillbaka till sina vardagsliv efter ett besök i en tillfällig stad är det troligt att de berättar för nära och kära vad de varit med om. Har de positiva upplevelser att förmedla är det möjligt att de lockar sina nära och kära att själva besöka den tillfälliga staden nästa gång den byggs upp. Därför kan det vara av stor vikt att satsa på gestaltningen i

den tillfälliga staden. Genom att gestalta staden så att besökarna får många upplevelser kan det bidra till att fler människor lockas dit till de kommande tillfälliga städerna. Genom att besökarna lockas med sig andra kan det vara ett sätt som besökarna kan påverka den tillfälliga stadens karaktär på. Är det fler människor i staden blir det en annan stämning än om det är få människor där.

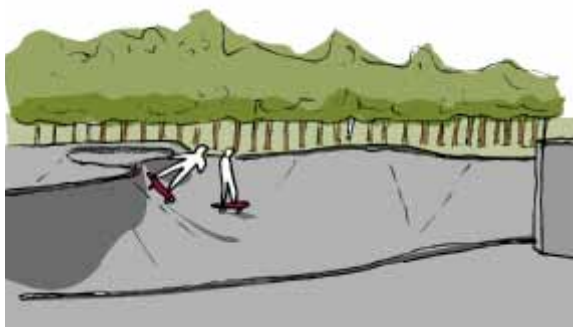
Deltagande/interaktivitet

För att besökarna annars ska kunna påverka karaktären i den tillfälliga staden kan det vara bra att de får känna sig interaktiva och kunna vara med att skapa och förändra staden. Detta kan de göra dels genom att de själva bygger upp tältstaden och får en frihet att utsmycka sina tält och omgivningen runt tälten. Men även om det finns offentliga platser i den tillfälliga staden som de kan göra förändringar i, ett exempel på detta är de stora snöbollarna som Junerup nämner i Vinterland och i Fusetown på Roskildefestivalen.

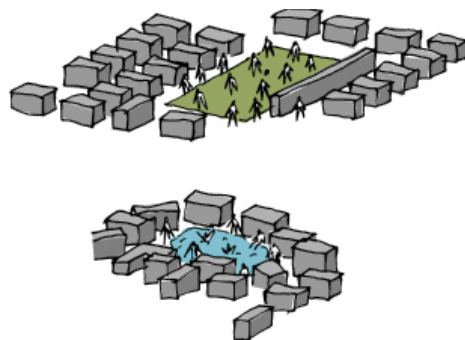

Genom att besökarna kan interagera med stadens utformning kan de få en friare känsla och lättare interagera med varandra

Snöbollarna i Vinterland och Fusetown på Roskildefestivalen är exempel på en annan faktor som kan vara viktig för besökarnas upplevelse och uppfattning av den tillfälliga staden, nämligen aktiviteter. Man kan dela upp aktiviteterna i två grupper, huvudaktiviteter och sidoaktiviteter. Huvudaktiviteterna är de som är syftet med staden, medan sidoaktiviteterna är extra aktiviteter som läggs in för att skapa en variation av aktiviteter för besökaren. Sidoaktiviteterna förekommer främst i tillfälliga städer med boende. I städer utan boende är sidoaktiviteterna oftast en del av huvudaktiviteterna. Genom att se till att det finns flertalet aktiviteter får besökaren möjligheter till att sysselsätta sig och kanske även testa något nytt som de inte tidigare kommit i kontakt med. Finns denna möjlighet för besökaren blir hon troligen inte uttråkad utan istället nyfiken och positiv. Samtidigt som vardagsaktiviteter, såsom skateboard, bandy, fotboll, troligtvis kan leda till att man genom att man sedan innan är bekant med aktiviteterna lättare får en hemkänsla i staden, och att besökarna på ett naturligt sätt kommer i kontakt och lär känna varandra.

Det kan vara att det finns olika aktiviteter för besökaren, som t.ex. skateboard

Och även aktiviteter som t.ex. fotboll och bad

Olika tankar för olika tillfälliga städer

I introduktionen till detta arbete gjorde jag en indelning av tillfälliga städer i tre kategorier. Beroende på vilken kategori det är finns det vissa saker som man kanske borde vara extra tydlig med.

Årligen återkommande fenomen på samma öppna plats, där ett tillfälligt boende byggs upp för besökarna. I denna tillfälliga stad kan det vara extra bra att skapa tydliga distrikt i tältstaden. Genom att göra det kan det underlätta för besökarna att hitta runt och känna igen sig. Då besökarna bor i staden behöver de inte uppfatta allt på en gång, utan det kan gärna finnas överraskande moment som besökarna upptäcker efter hand som de är där.

Årligen återkommande fenomen på samma öppna plats, där inget tillfälligt boende byggs upp för besökarna. I denna tillfälliga stad kan det vara särskilt bra att man lätt får en överblick av staden. Då besökarna vanligtvis bara är några timmar i staden kan det vara bra att de inte missar något intressant under den korta tid de är där. Men bara för att man lätt ska få en överblick betyder

inte det att det inte ska vara överraskande moment i staden. Då man är så kort tid i staden kan det vara betydelsefullt att det finns överraskningar i t.ex. den fysiska formen för att besökarna bättre ska minnas staden.

Årligen återkommande fenomen på samma plats, i en befintlig stad. I denna tillfälliga stad kan det vara speciellt viktigt att betona de tillfälliga huvudstråken så att de inte försvinner i den befintliga strukturen och på ett tydligt sätt binda samman de olika områdena i den tillfälliga staden. Det kan vara bra att den tillfälliga staden har en stark identitet så besökarna snabbt kan märka skillnaderna mellan den tillfälliga och den permanenta staden.

Årligen återkommande fenomen på varierande plats från år till år. I denna tillfälliga stad kan det vara bra att man snabbt får en överblick över staden. Då den inte byggs upp på samma ställe som innan vet ingen på förhand var man kan få tag på olika saker och service. Är det ett arrangemang som O-ringen är det viktigt att man t.ex. vet var de olika startplatserna finns. Om det är en stad där besökarna tävlar eller liknande under dagarna kan det vara av vikt att det finns mötesplatser för dem. Platser där de vet att de kan träffa och lära känna andra människor. Mötesplatserna kan bidra till att vara en plats där besökarna kan slappna av från det som varit under dagen eller det som väntar under nästa dag.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det alltså vara bra att tänka på följande när man gestaltar utemiljön i en tillfällig stad:

- skapa en tydlig struktur vilket innebär
 - skapa distrikt med olika karaktärer
 - skapa tydliga stråk
 - betona samlings-/mötesplatser
 - skapa tydliga landmärken
- utnyttja/använda sig av det omkringliggande landskapet
- definiera olika rum
- skapa en variation
- experimentera med material och former
- faciliteter
- ge den tillfälliga staden ett tydligt syfte och en stark identitet
- en bra och lockande marknadsföring
- interaktivitet
- flertalet aktiviteter

EGNA REFLEKTIONER

Det har varit väldigt intressant att sätta sig in i hur mycket planering det ligger bakom gestaltningen av utemiljön i tillfälliga städer. Jag tycker även att det varit mycket roligt att få så mycket tid till att undersöka ett ämne som detta. Innan jag påbörjade detta arbete hade jag inte mycket kunskaper om ämnet, som jag nämnde i inledningen hade jag bara läst en artikel som handlade om gestaltningen av Roskildefestivalen. Att det sedan visade sig att så många tillfälliga städer gestaltades av yrkeskunniga (arkitekter, landskapsarkitekter, planerare etc.) blev jag positivt överraskad av, det var inget jag trodde när jag påbörjade arbetet.

En annan sak jag tyckte var intressant, och samtidigt logiskt, är att stadsplaneringsteorier är tydliga i ett så pass nytt fenomen som tillfälliga städer. Många av de teorier som ofta förekommer inom stadsplanering är skrivna innan tillfälliga städer blev ett stort och känt fenomen, så det har varit intressant att upptäcka hur mycket de tillfälliga städerna ändå påverkats av dessa teorier.

Däremot tycker jag att det är synd att det finns så lite nedskrivet, i stort sett ingenting, om gestaltning och planering av tillfälliga städer. Jag hoppas att det kommer att ändras i framtiden och att det kommer att forskas mer kring detta ämne. Kanske kan detta arbete vara en katalysator till den framtida forskningen.

Då jag själv tror att tillfälliga städer kommer att bli ett allt mer förekommande fenomen tycker jag att det är viktigt att det finns forskning och litteratur om ämnet som kan vara till hjälp för dem som ska bygga upp en tillfällig stad. Det finns mycket som kan vara bra att tänka på och jag tycker att det är viktigt att det kommer fram. Dels för att tillfälliga städer är ett uppskattat fenomen av många, man kan åka iväg

och vara med om en speciell upplevelse under en dag eller en vecka, träffa nya människor och ha det trevligt. Det är en kontrast till vardagslivet som är värd att bevara. Men även för att världen ser ut som den gör idag, troligtvis kommer det alltid att finnas krigsdrabbade områden där det behövs flyktingläger och naturkatastrofer blir ett allt vanligare fenomen. I dessa situationer tycker jag att det är viktigt att man vet hur man på ett snabbt, enkelt och förhållandevis billigt sätt kan bygga upp tillfälliga städer för de behövande. Även i tillfälliga städer som dessa tycker jag att det är viktigt att gestalta utemiljön på ett bra sätt, människorna i dessa städer behöver, precis som alla andra, få nya upplevelser och känna sig tillfredställda i den tillfälliga staden. Då de varit med om något hemskt tror jag att det är viktigt att de får bo i en tillfällig stad där de kanske kan uppleva och vara med om något som får dem att tänka på något annat, samtidigt som de kanske kan bearbeta det hemska de varit med om. Människorna som bor i tillfälliga städer i samband med katastrofområden vet oftast inte hur länge de kommer att bo där, det kan röra sig om flera månader, och då tycker jag det är viktigt att de får en känsla för platsen och kan slappna av. Gestaltningen kanske kan hjälpa dem att bli mer öppna och lära känna andra som varit med om samma katastrof och då tillsammans hjälpa varandra att bearbeta detta.

Tankarna jag har om tillfälliga städer i katastrofområden är bara spekulationer, jag har inte varit i ett katastrofdrabbat område och jag har heller inte träffat någon som varit det. I slutskedet av mitt arbete kom jag på att jag skulle vilja undersöka just dessa tillfälliga städer och lära mig vad man bör tänka på i de situationerna, men det föll tyvärr utanför mitt avgränsningsområde. Jag hoppas att det i framtiden

kommer att forskas kring dessa situationer, antingen av mig själv eller av någon annan.

7

referenser

BILDKÄLLOR

Tillstånd att använda samtliga bilder finns från respektive källa.

<i>nr</i>	<i>plats/objekt</i>	<i>källa</i>	<i>nr</i>	<i>plats/objekt</i>	<i>källa</i>
[1]	Kiviks marknad	Peter Kroon	[20]	Slottsparken, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson
[2]	Kiviks marknad	<i>Kiviks marknad</i> (Nilsson, 1978)	[21]	Slottsparken, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson
[3]	Kiviks marknad	<i>Kiviks marknad</i> (Nilsson, 1978)	[22]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[4]	Kiviks marknad	<i>Kiviks marknad</i> (Nilsson, 1978)	[23]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[5]	Kiviks marknad	<i>Kiviks marknad</i> (Nilsson, 1978)	[24]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[6]	Hamngatan, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[25]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[7]	Södergatan, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[26]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[8]	Slottsparken, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[27]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[9]	Gustav Adolfs torg, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[28]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[10]	Gustav Adolfs torg, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[29]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[11]	Stortorget, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[30]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[12]	Södergatan, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[31]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[13]	Slottsparken, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[32]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[14]	Mölleplatsen, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[33]	O-ringen 2006, Mohed	Lin Thorsell
[15]	Regementsgatan, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[34]	Orange scen, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark
[16]	Slottsparken, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[35]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark
[17]	Södergatan, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[36]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark
[18]	Regementsgatan, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[37]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark
[19]	Slottsparken, Malmöfestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[38]	Fusetown, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson
			[39]	The Modest Tree, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson
			[40]	Stillhetens katedral, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson

<i>nr</i>	<i>plats/objekt</i>	<i>källa</i>	<i>nr</i>	<i>plats/objekt</i>	<i>källa</i>
[41]	Agora L, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[62]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[42]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[63]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[43]	Campingområde, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[64]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[44]	Agora K, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[65]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[45]	Servicecenter West, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[65]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[46]	Orange scen, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark	[66]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[47]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[67]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[48]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[68]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[49]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[69]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[50]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[70]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[51]	Servicecenter West, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[71]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[52]	Festivalområdet Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[72]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[53]	Agora K, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[73]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf
[54]	Agora K, Roskildefestivalen 2006	Caroline Hjalmarsson	[74]	se bild [1]	
[55]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark	[75]	se bild [6]	
[56]	Festivalområde, Roskildefestivalen 2006	Lisa Lundmark	[76]	se bild [22]	
[57]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf	[77]	se bild [34]	
[58]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf	[78]	se bild [57]	
[59]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf			
[60]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf			
[61]	Vinterland 2005, Folkets park	Stina Brunndahl Warnolf			

MUNTliga KÄLLOR

Junerup, Stina. Landskapsarkitekt, Gatukontoret Malmö Stad. Intervju, Malmö 2006-04-21.

Strandh, Anders. Marknadsansvarig, Kiviks marknad. Intervju, Landskrona 2006-03-30.

Thorsell, Lin. Landskapsarkitekt, SWECO VBB Umeå. Telefonintervju, 2006-04-07

Vagnby, Jes. Arkitekt, Jes Vagnby Arkitektur och Identitet. Intervju, Köpenhamn 2006-04-06.

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Almquist, Jan. (1994). Alla tiders Sverige. Laholm: Trydells Tryckeri AB.

Ambrius, Jonny. (2004). Malmöfestivalen 1985-2004. Malmö: Ruter Media Group.

Bjällesjö, Jonas. (1999). Hultsfred "Det är en speciell känsla!". i O'Dell, Tom (red.). *Nonstop! Turist i upplevelseindustrialismen*. Falun: AIT.

Brunndahl Warnolf, Stina (proj.ledare). (2005). Projektbeskrivning Vinterland. Malmö: Malmö Stad.

Cullen, Gordon. (1971). The Concise Townscape. Cambridge: University Press.

Hjortkær Christensen, Anders (red.). (2006). Roskilde Festival '06 – Program. Roskilde: Franzen

Lindqvist, Herman. (2002). Historien om Sverige – från istid till framtid. Värnamo: Fälth & Hässler.

Lindström, Dag. (2004). Forntid i Sverige – en introduktion. Uddevalla: Mediaprint.

Lynch, Kevin. (1981). Theory of Good City Form. Cambridge, Massachusetts: The MIT PRESS.

Lövgren, Orvar. (1997). Mellanrum – vita fläckar och svarta hål i storstadens utkant. I Saltzman, Katarina & Svensson, Birgitta (red.). *Moderna landskap – identifikation och tradition i vardagen*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Nilsson, Orvar. (1978). Kiviks marknad. Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB.

O'Dell, Tom. (1999). Turism i upplevelsens tecken. I O'Dell, Tom (red.). *Nonstop! Turism i upplevelse-industrialismen*. Falun: AIT.

Relph, Edward. (1986). Place and Placelessness. London: Pion Limited.

Rou Jensen, Anders. (1995). Mellem drømme & drøn, Roskilde festival 25 år. Nørhaven, Viborg: Chr. Erichsens forlag.

Ventura, Pietro. (1986). Så var det då. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A.

Wolfe, Jonathan. (2005). Plug-in-City med tält och bajamaja. Arkitekten, augusti 2005. Stockholm

DIGITALA DATABASER OCH INTERNETBASERAT MATERIAL

Följande sidor är besökta flera gånger under arbetets gång.

<http://www.kiviksmarknad.com>

<http://www.malmofestivalen.nu>

<http://www.malmo.se/parkerstrander/arrangemang/julvinternojen/vinterland>

<http://www.oringen.com>

<http://www.roskilde-festival.dk>

